

**Управління освіти і науки
Чернігівської обласної державної адміністрації
Ніжинський обласний педагогічний ліцей
Чернігівської обласної ради**

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ВІСНИК

**НІЖИНСЬКОГО ОБЛАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІЦЕЮ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

ВИПУСК № 1 (21)

2022 р.

Науково-методичний збірник

Ніжин – 2022

УДК 371:378(06)

ББК 74я43

Н 34

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації від 17 вересня 2012 р.

Рекомендовано до друку: методичною радою Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради (протокол № 2 від 09 березня 2022 р.)

Засновник: Ніжинський обласний педагогічний ліцей Чернігівської обласної ради

Редакційна колегія:

Т. М. Шевчук (голова), директор Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради;

С. М. Сліпак (заступник голови), заступник директора з навчально-виховної роботи Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради;

Т. М. Вантух, заступник директора з виховної роботи Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради;

Н. І. Бойко, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та методики її навчання Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Ю. І. Бондаренко, доктор педагогічних наук, професор кафедри літератури, методики її навчання, історії культури та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Н. О. Івахно, учитель української мови та літератури Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради;

Л. М. Павлюк, учитель англійської мови, голова науково-методичної ради Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради;

Т. М. Шмаглій, учитель математики Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради.

Видано в авторській редакції

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

- За точність викладеного матеріалу, достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.
- Матеріали друкуються в авторській редакції.
- Рукописи не рецензуються й не повертаються.
- Листування з авторами ведеться на сторінках збірника.
- При передруку матеріалів посилання на «Науково-методичний вісник Ніжинського обласного ліцею Чернігівської обласної ради» обов'язкове.

Н 34 Науково-методичний вісник Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради: [науково-методичний збірник]. – 2022. – Випуск № 1 (21). – Ніжин: ПП Лисенко, 2022. – 144 с.

Науково-методичний збірник розрахований на вчителів загальноосвітніх шкіл, викладачів та студентів закладів вищої освіти, а також усіх тих, хто цікавиться проблемами сучасної освіти та школи.

ББК 74я43

© Ніжинський обласний педагогічний ліцей
Чернігівської обласної ради, 2022 р.,

© Автори статей, 2022 р.

ЗМІСТ

1. ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

- Deeva N. O.** Developing a Personality.....
- Івахненко Н. Г.** Вивчення теми «Свята. Новий рік у Японії» на уроках японської мови.....
- Карпенко З. М.** Проблема компетентнісного підходу до стилізації, як різновиду історичної реконструкції при вивченні сходознавства
- Масловська Л. Г.** Загадкова сила музики (урок української літератури в 10 класі).....
- Олійник А. М.** «Хто вам сказав, що я слабка, що я корюся долі...» (Відома та невідома Леся) (методична розробка уроку української літератури для 10 класу).....
- Плотнікова І. С., Сократова Л. Г.** Особливості вживання службового слова 了 (le) у сучасній китайській мові.....
- Салівон Т. І.** Використання здоров'язберігаючих технологій на уроках зарубіжної літератури
- Сегеда Ж. П.** «Природа – храм живий...» (Ш. Бодлер) Інтегрований урок (зарубіжна література і біологія) у 6 класі.....
- Темченко Л. В.** Розвиток комунікативних здібностей учнів на уроках української мови.....

2. ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

- Клименко Н. Ю.** Серцево-судинні хвороби та їх профілактика.....
- Коваленко Л. О.** Розв'язування геометричних задач векторним методом..

3. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ТА ВИХОВНА РОБОТА

- Гупал О. С.** Використання проектних технологій у початковій школі.....
- Кулініч Г. В.** Танцювальний етюд «М'ячик» (методична розробка уроку хореографії, 1 клас).....
- Шевчук Т. М.** Звіт директора Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради за 2020–2021 н.р.....

II. Theme and objectives

T.: Yes, you are right (or you are close to the problem of our today's discussion). But is it important to be a leader in the life? (*learners express their ideas*)

III. Vocabulary Revision.

1) Round Table

T. Let's see what words help us describe leadership qualities. Work in three groups, each member of the group writes one feature in his/her turn. The poster on the board will help you (time limit – 3 minutes).

(While listening to the learners' answers he writes the words on the board, each group contributes the words which haven't been mentioned before)

Learners' answers: initiative, willing to change, industrious, confident, sociable, communicative, responsible, ready to take risks, sincere, motivated, curious, has high expectations, understanding, hears positive and ignores negative, has community support etc.

2) Completing the statements

T.: Let's see what adjectives are used to characterize the leadership qualities.

Complete the statements:

A clever and smart person is called_____ (intelligent).

If you feel sure of your deeds and actions you are_____ (confident).

A sincere and honest person is called_____ (straightforward).

If a person doesn't lose temper easily he is considered to be_____ (good-tempered, self-possessed, patient).

A person who always tries to achieve a goal is_____ (persistent).

IV. Listening Comprehension

T: You will listen to the poem twice. After the first listening answer the question what kinds of leaders are described in the text.

For the second listening the task will be to see what a leader should do.

The Image of Leadership – John Schoolland.

A leader's a man who commands much respect,

But due to the natures of all,

He's only as good as the image he casts
In the mirror that hangs on the wall.
He usually sees what he wants, and no more,
He's afraid to look deep in his soul.
He doesn't consider himself as at fault,
But wants others to help reach his goal.
When failures arise he blames it on all
Who failed to help or take part,
"They never did what they were told," he would say,
"they haven't the skill or the art."
What kind of a leader are you going to be –
the kind who thinks he is the best?
Or will you be one of the very few greats
Who attributes success to the rest?
Don't fail to look at the help you received
From parents and friends all your life.
They comforted you, praised you, and gave you the push
To help you through trouble and strife.
Another whose help you should never forget,
Who gave you your life and His love,
The One to whom all of our assets are known
Is the One whom we pray to above.
Be humble in all of your leadership traits.
Thank those who have made you so tall.
Be human to others, consider them too,
Then smile through the glass on the wall.

V. Reading Comprehension

a) Pre-reading

T. Today we'll read an article about one of the leaders. You will work in groups of 4. Each group will have a separate text for reading. You'll have five minutes.

Gr.1 and Gr.2 will speak about the background of the person and what influenced his becoming a personality.

Gr.3 and 4 will speak about the leader's traits which according to the author the man had.

b) While-reading

While reading the text tick the information you need for doing the task.

The Best Leader I Ever Knew (HO1)

By F. John Reh

Gr.1

The best leader I ever knew died recently. I want to share some of the lessons I learned from him with those of you not fortunate enough to have known him. Frank was a typical kid, growing up in America's heartland. A smart boy, whose parents made him do his homework, his chores, and his music lessons. He graduated second or third in his high school class.

He left home for the U.S. Naval Academy just before the start of the Second World War. He studied at the Academy three years and he went off to war at 22. He earned a Bronze Star during the war, the third highest combat medal the US Navy awards. He told me once, much later, about the teamwork the men in his department had shown that had saved them from repeated attacks from Japanese fighters, but he never mentioned that he had trained those men and built their sense of teamwork.

After the war, he went back to school and earned a Masters Degree in Petroleum Engineering. Not many people in his profession had advanced degrees then, but he always loved learning and he felt it would help his career.

After the Korean War he retired from the Navy as a Captain. When he retired from the Navy, he looked for something to do. He took some classes at the local community college and ended up teaching math there. He took a mountaineering class at the college and, at age 55, climbed to the 14,410' summit of Mount Rainier. He became a member of the all-volunteer Olympic Mountain Rescue team. I remember one story he told me about a couple of "kids" who had gotten lost in the mountains and his team had gone in to find them. These "kids" were in their forties, but he was in better shape and he was 20 years older.

Gr.2 Second Career

With 30 years experience, he easily obtained his Professional Engineer license in several states and spent the next 15 years as a marine/mechanical engineer. Many of the managers who hired him were younger. Some questioned his ability to learn new things or to keep up the pace. He quietly proved them all wrong. And he received another US patent for one of his ideas. Retirement for Frank didn't mean sitting around. He worked on his golf game, took up cross-country skiing, and remained active in his church and his community. He provided research and technical assistance to his wife in authoring three Navy history books.

As the Director of the local Naval Museum, he planned and supervised a move from the museum's decades-old home to a new space a few blocks away. Irreplaceable artefacts were moved without loss. The move was completed on schedule.

The final leg of his working life began, innocently enough, on a trip to the mountains with his wife. On the way home, they stopped into an antique store and he noticed a cello. He remembered the cello lessons he had taken as a boy and wondered whether he could still play. He practised, took lessons, and practised some more. He auditioned for his local symphony and was awarded the third cello position. (There were only three cellists in the small orchestra.) Frank got deeply involved in the symphony organization, as he did with everything he considered worth doing. He was elected to its Board of Directors and eventually became their President. By the time he played his last concert with the symphony, he has been so successful in building the orchestra that he was playing seventh cello.

Gr. 3 So what made this ordinary man such a great leader?

So what was it about this ordinary man that made him such a great leader? Was he born with it? Did he learn it? Why would people follow him into war? How did he earn the respect and loyalty of sailors to admirals; from secretary to president; from golf buddy to school board president?

To this day, I don't know. However, I do know some of the things he did. These are the things that can help all of us be a little more of a leader.

He knew what he wanted to do. It is awfully hard to get others to do what you want if you don't know what you want.

He told people what to do, not how to do it. He was a very smart, well educated man, but he knew he wasn't smarter than everyone. He encouraged people to think, to innovate, to be creative. He didn't blindly accept what you came up with, but he expected you to come up with something appropriate.

He did his homework. Before starting a new challenge, he always tried to find out what others had tried that had succeeded or failed. He researched the obstacles and opponents. He was always learning and always thinking.

He led by example. He pushed his people hard. He demanded a lot of them. But no one ever worked harder than he did. He was the first one in and the last one to leave. And he worked hard the whole time he was there. He knew how to play, but he knew how to separate that from the job.

Gr.4

He demanded excellence, not perfection. He expected you to work as hard as he did and to be as committed to the goal as he was. He didn't expect you to do as much or as well as he did, he insisted, however, that you do as much and as well as you could.

He took care of his people. He knew everyone who worked for him as an individual. He knew their strengths and weaknesses, their aspirations, their fears. He always took the criticism from outside the group, but let each of them take the praise for what they contributed.

He was humble. I never understood why. With all he had done and had accomplished in his life, he was always modest.

He had character. He was honest and truthful. He was dependable. When he gave you his word, you always knew you could count on it. He didn't cheat. He didn't try to find the easy way out of a tough situation. He didn't waffle on his principles. He was not inflexible, but there simply were limits that he wouldn't cross.

The best leader I ever knew died recently. He was my father. I will miss him.

c) Post-reading

Coop Model "Corners"

T. Do you agree with the author that the man was a great leader? Individually choose the corner and write your arguments to prove your point of view. Discuss them with your friends and in case you decide to change your corner explain why.

Disagree – I’d rather disagree than agree – I’d rather agree than disagree - Agree

VI. Writing

T.: How can you become a leader? Remember the words BE KNOW DO.

Read what you should do and add your own ideas.

HO2

BE	KNOW	DO
<ul style="list-style-type: none"> • a professional who possess good character traits: honesty, competence, commitment, integrity, courage, straightforwardness, imagination. • 	<ul style="list-style-type: none"> • yourself: strengths and weakness of your character, knowledge, and skills; • human nature; • your job; • 	<ul style="list-style-type: none"> • provide direction; • implement; • motivate: develop moral and esprit in the organization, train, coach, counsel; •

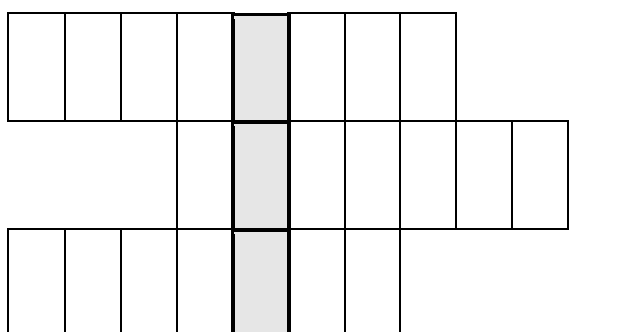
VII. Group Discussion

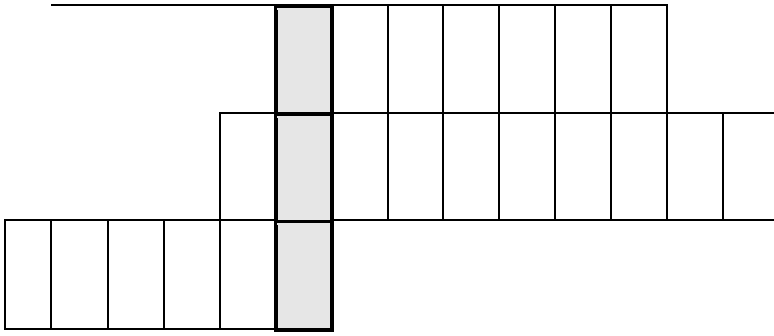
T.: First in pairs, then in groups discuss what you should do to become good leaders.

T.: Your ideas are worth our attention. Let’s hope that each of you will be a persistent person to overcome all difficulties and achieve your goals.

VIII. Pair Work

T.: In pairs do the crossword (HO 3)

Pic.1

Pic.2

1. The name of this person. (pic.1)
2. The regard and recognition of the absolute dignity.
3. The virtue that enables us to conquer fear or danger.
4. One of the values.
5. The process of influencing people.
6. The name of the person. (pic.2)

IX. One Minute Papers

T.: Write one-minute paper and answer the question:

What was the most important or useful thing you have learned today?

X. Home Assignment

Write an essay “Is it difficult to be a leader?”

XI. Summarizing

References:

1. Нетрадиційні уроки. Англійська мова. 2-10 класи / Укладач І. М. Островерх. Харків: Торсінг плюс, 2008. 160 с.
2. F. John Reh. The Best Leader I Ever Knew: Leadership Lessons. About.com, a part of The New York Times Company USA, 2008.

Н.Г.ІВАХНЕНКО

ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «СВЯТА. НОВИЙ РІК У ЯПОНІЇ» НА УРОКАХ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

МЕТА. Формування у учнів соціокультурної компетентності на уроках японської мови; виховання культури спілкування; розвиток інтересу та поваги до культури Японії; розвиток Інтернет – комунікації.

ЗАВДАННЯ. *Розширити лексичний запас учнів, уміння читати і розуміти автентичний текст; розвивати здатність висловлювати власні думки; здійснювати спілкування у різних ситуаціях.*

У XIX столітті світ формувався під впливом Європи. Двадцяте століття, без сумніву, можна назвати американським. Ну а XXI століття належить Азії [3].

Всім відомо, що Японія – унікальна країна, її мова складна, а норми японської культури не завжди зрозумілі європейцям. Це ускладнює спілкування з носіями японської мови. Часто опанувавши лексику та граматику, у співрозмовників все одно виникають складнощі при спілкуванні, особливо в діловій розмові. Тому потребує розв'язання питання наявної комунікативної компетентності співрозмовників.

Концепція навчання східних мов, програми НУШ з японської мови для середніх загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови визначають основну мету навчання. Вона полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур цивілізацій сучасного світу.

Комунікативна компетенція складається з кількох видів: мовної (лінгвістичної); мовленнєвої; соціокультурної.

Соціокультурна охоплює два види – країнознавчу та лінгвокраїнознавчу компетенції. Соціокультурні знання – це загальна культура знання про суспільство та культуру народу, мова якого вивчається. Соціокультурна компетентність передбачає засвоєння учнями знань соціокультурних особливостей країни, культурних цінностей та морально-етичних норм, а також формування умінь їх використовувати у практичній діяльності [7].

На сучасному етапі все більшого значення набувають елементи лінгвокраїнознавства, що вводяться в курс навчання іноземної мови. Це сприяє як розвитку лінгвістичних навичок та вмінь, так і знайомить учнів з конкретними аспектами іншомовної культури. Розвиваючий та виховний

потенціал процесу навчання можна охарактеризувати за допомогою наступних **цілей навчання:**

- формування в учнів поваги та інтересу до культури країни, мова якої вивчається;
- виховання культури спілкування і потреб у практичному використанні мови в різних сферах діяльності.

Поставлені цілі орієнтують вчителя на більш широке використання в навчальному процесі матеріалів країнознавчого характеру, а також використання матеріалів, пов'язаних з культурою та історією країни, мова якої вивчається. Це передбачає тісний зв'язок з іншими дисциплінами шкільного курсу і навіть їх інтеграцію. В результаті чого в учнів повинно скластися цілісне уявлення про світ.

Вчитель покликаний розвивати у учнів мотивацію, інтерес до навчання та володіння іноземною мовою. І з цією метою крім матеріалу, запропонованому у підручнику, доцільно використовувати додаткові краєзнавчі матеріали, спонукати учнів до самостійного пошуку таких матеріалів задля сприятливого психологічного клімату на уроках.

Так при вивченні теми «Свята» на уроці японської мови в 7 класі учням пропонується зануритися в атмосферу новорічної Японії. Переглядаючи презентацію, коротенькі відео, читаючи уривки додаткових текстів, учні мають з'ясувати:

- як в Японії прикрашають домівки на Новий рік?
- кого зустрічають на Новий рік?
- які страви готують на новорічний стіл?
- як вітають одне одного з Новим роком?

1. На уроці японської мови **розширюємо лексичний запас, розбираємо ієрогліфи**, Читаємо та перекладаємо наступні слова: *кадомацу* – прикраса з гілок сосни, *таке* – бамбук, *мацу* - сосна, *уме* – слива, *сіменава* – мотузка, *кагамімоті* – частування для бога Нового року, *осетірьюрі* – новорічні страви, *тосікосісоба* – новорічний суп з локшини, *дзьояно кане* – дзвін дзвоників. Слова записуємо в словнички.

Перегляд презентації.

Оскільки ієрогліфи це не просто літери, а літери, що мають свій особистий образ, то для легкості запам'ятовування з'ясуємо кожен ключ. Наприклад, *мон* – це ворота, а в ієрогліфах *сосна* та *слива* ліві частини однакові – це ієрогліф дерево *кі*. У правій частині в ієрогліфа *сосна* стоїть ієрогліф *громадський*, а в ієрогліфа *слива* права частина – це ієрогліф *кожен*. (Слайд 1)

Слайд 1

Слайд 2

- かがみもち Частування для бога Нового року

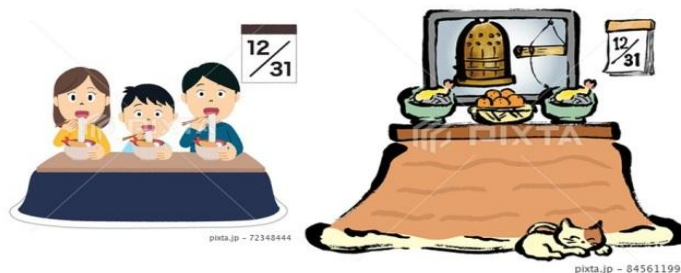
- 年越しそば Новорічна локшина
- おせち料理 новорічні страви

На Новий рік в Японії зустрічають *Тосігамісаму*, бога наступного року. Для зустрічі *Тсігамісами* вхід в оселю прикрашають двома *кадомацу*. Це головна новорічна прикраса, яка складається з трьох символічних елементів, перев'язаних рисовою мотузкою (*сіменава*): стовбурів бамбука (*таке*), сосни (*мацу*), та квітучої сливи (*уме*). Кожна рослина щось символізує. Бамбук швидко росте та має дуже міцний стовбур, що символізує стійкість до негараздів долі. Сосна – вічнозелена рослина, яка є символом довголіття та здоров'я. Слива – це символ вічного оновлення, надії на краще життя, відродження, молодості. Мотузка із соломи (*сіменава*) відганяє злих духів.

Пригощають *Тосігамісаму* особливою стравою *кагамімоти* (Слайд 2), яку виставляють у священному місті в домі.

Напередодні Нового року родина збирається за столом та, слухаючи дзвін дзвонів (108 ударів), частує традиційну новорічну страву – суп з локшини, яка має назву *тосікосіоба* (Слайд 2). Кажуть, що довшою буде локшина, то довшим буде життя.

На омісоку опівночі родина збирається за котацу та слухаючи дзвон колоколу (Дзьояно кане) куштуть новорічні страви.

大晦日 おおみそか День Нового року

2. Активізуємо лексичні одиниці. Виконуємо наступні вправи:

Вправа 1. З'ясовуємо назви прикрас.

1. Кагамімоті

2. Сіменава

3. Кадомацу

()

()

()

Вправа 2. Даємо відповідь на запитання.

Кого зустрічають на Новий рік?

1. Санта Клауса
2. Діда Мороза
3. Бога наступного року
4. Даруму

• 年神さま – бог Нового року

3. Актуалізуємо усну мовленнєву діяльність.

На уроці потрібно створити умови, за яких учень подолає мовний бар'єр та зможе висловлювати власні думки. Для цього проводимо урок японською мовою та залучаємо додаткові матеріали та ресурси. Використовуємо культурологічні тексти, а також автентичні аудіо- та відеоматеріали, ресурси Internet тощо. На уроці створюємо атмосферу співпраці, колективної творчості, успіху. Працюємо з таким текстом.

*Кьова осьоугауні цуіте ханасімасьо. Кадомацуя сіменавава
Тосігамісамаво мукаеру тамено кадзарі десу. Кадомацува такея мацуя умеде*

цукурарете, ієно монно маєні татемасу. Кадомацува камісамаєно медзірусіто іваретеімасу.

Кагамімотініва тосігамісама га ядоруто іваретеімасу. Токономані кадзарімасу.

Оомісока ніва кадзокуде тосікосісобаво табете, дзьояноканево кикинагара атарасіі тосіво мукаемасу. Мата осіюгацуніва осетірьюуріво табемасу.

Зачитуємо текст, заходимо наступні вирази та проговорюємо їх:

1. Зустрічають бога наступного року. (Тосігамісама о мукаеру).
2. Кадомацу складаються зі стовбуру бамбука, гілок сосни та сливи. (Кадомацува такея мацуя умеде цукурареру).
3. Кадомацу – орієнтир для Бога. (Кадомацува камісамаєно медзірусі).
4. Слухати дзвін дзвоників. (Дзьояно канево кикі).

На наступному етапі уроку переглядаємо уривок з відео [5]. Повторюємо привітання до Нового року:

Звертаємо увагу учнів на наступне:

До 31 грудня вітають: *«Сіннен омедетоу годзаімасу»* З Новим роком!

А з ранку 1 січня кажуть:

Акемасіте омедетоу годзаімасу. З Новим роком!

Хоннен мою йоросіку онегай сімасу. І в цьому році будемо раді вас бачити!

Учні дають відповіді на запитання, які були окреслені на початку уроку;

1. *Осіюгацуніва ієномон но маєні кадомацуво татемасу. Токономаніва кагамімотіво кадзарімасу.*
2. *Осьюгацуніва Тосігамісамаво мукаемасу.*
3. *Осьюгацуніва тосікосісобато осетірьюуріво табемасу.*
4. *Оомісоканіва 31.12 «Сіннен омедетоу годзаімасу» то іімасу, 1.01 «Акемасіте омедетоу годзаімасу, хоннен мою йоросіку онегай сімасу» то іімасу.*

У процесі роботи над краєзнавчим матеріалом є корисною інформація, здобута в глобальній мережі Internet. Не тільки вчителі, а й учні можуть отримати необхідні матеріали за темою, зробити свої презентації та

мініпроекти, спробувати поспілкуватися з носіями мови, обмінятися листами електронною поштою, дізнатися більше про особливості культури своїх партнерів. Це і є реальний діалог культур.

Завдяки мережі Internet на Новий рік можна опинитися разом із Імператорською родиною Японії, послухати Новорічне відео повідомлення Його Величності Імператора Нарухіто [4].

Використання краєзнавчого матеріалу на уроці японської мови дозволяє прищепити учням повагу до культурних традицій японського народу, навчити вести комунікацію, навчити самостійно знаходити інформацію, аналізувати її, робити висновки, навчитися висловлювати свою точку зору засобами іншої мови.

Країнознавча спрямованість покликана сформувати в учнів уявлення про менталітет і культуру інших країн. А пізнавання культури країни – привід для глибокого розуміння і осмислення рідної культури. Порівняння країн, людей, звичаїв, традицій, культурного надбання стимулює і мотивує прагнення учнів збільшувати і поглиблювати обсяг знань про інші країни та Україну.

Зібраний матеріал може бути використаний не тільки на уроках японської мови, а й на уроках сходознавства, всесвітньої історії тощо.

Список використаних джерел

1. Іноземна мова 5-9 класи. Модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/>

2. Комунікативна компетентність, її складові. URL: <https://www.pidru4niki.com>

3. Корсунський С. В. Як будувати відносини з країнами Азії. Харків: Віват, 2021. 284 с.

4. Новорічне відео повідомлення Його Величності Імператора Нарухіто (2021). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=W4yKHcTzf0Q&t=28s>

5. Новорічні вітання. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=e8csE-71Faw>

6. Формування соціокультурної компетентності на уроках англійської мови. URL: <https://www.oldersiivka-scool.edukit.zp.ua>

7. Шляхи формування соціокультурної компетентності школярів. URL: <https://www.strylyuk.at.ua>

З. М. КАРПЕНКО

ПРОБЛЕМА КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО СТИЛІЗАЦІЇ, ЯК РІЗНОВИДУ ІСТОРИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ СХОДОЗНАВСТВА

Сходознавство – галузь суспільних наук, що комплексно вивчає мову, історію, релігію, пам'ятки матеріальної і духовної культури Сходу. Даний предмет входить до навчального плану у Київській гімназії східних мов №1. Для здобувачів освіти, які навчаються китайської, японської, корейської, турецької, перської, гінді, арабської мови, важливо розуміти та влучно визначати контекст, який не має в українській мові точного еквівалента. Іноді прямий переклад слів не дозволяє яскраво описати непритаманні для європейців явища чи події виключно лексичними засобами. І щоб досягти правильного сприйняття східної мови, ми занурюємо учнів в орієнталістику через інтеграцію філології з культурою, історією, релігією країни, які вивчаються в контексті різних освітніх галузей.

Метою навчання сходознавства у позаурочний час є виховання – носія загальнолюдських цінностей, всебічно розвиненої, життєво компетентної особистості. Як мотивувати сучасних учнів до набуття знань, вмінь, навичок до розв'язання життєвоважливих проблем на заняттях сходознавства? Відповідь на це непросте запитання знаходимо в книзі «Ічіго-Ічіє». Японське мистецтво проживати незабутні моменти» Ектора Гарсія та Франсеска Міральє «Дітям, яким усе набридло, дають кольорові олівці, щоб ті створювали нові світи на білому папері» [1, с. 145]. На основі інтерпретації цитати робимо висновок про те, що головним чинником має бути отримання учнями емоційного задоволення від виконання завдання, подолання труднощів під час вирішення освітніх

завдань, що викликають позитивні емоції і ґрунтуються насамперед на внутрішньому інтересі.

«Усі ми маємо м'язи творчості. Але так виходить, що одні використовують їх, а інші – ні. Дехто помилково вважає, що в роботі не застосовує творчого підходу. Але не існує такої роботи, бо людина створена для того, щоб адаптуватися, вигадувати, вчитися, трансформувати й трансформуватися... Людське життя від самого народження є актом постійного творіння» [1, с. 146]. Для реалізації досягнення поставлених цілей впроваджую в освітній процес стилізацію як вид історичної реконструкції.

Історична реконструкція – відтворення матеріальної й духовної культури тієї або тієї історичної епохи й регіону з використанням археологічних, образотворчих і письмових джерел.

Історична реконструкція – це рух, що ставить перед собою наукові цілі, що й використовує метод рольової гри й наукового експерименту для вирішення проблем і більш глибокого вивчення досліджуваного питання. Серед реконструкторів, чия діяльність спрямована на поширення зацікавлення історією серед населення, популярні методи живої історії (англ. living history) та історичної стилізації.

Яскравою подією для учнів видався день 3 лютого – відтворення методом історичної стилізації традиційного японського свята СЕЦУБУН 節分. Під час підготовки до свята, здобувачі освіти дізналися про історію та традиції святкування, виготовили костюми і бутафорний декор.

Так що ж таке сецубун? «Сецубун» (це назва останнього дня перед приходом нового сезону) – це свято пробудження природи, яке символізує розподіл календарного року на пори року, але для японців воно фактично є Новим роком за місячним календарем, що символізує прихід весни і на відміну від китайського нового року, завжди святкується 3 лютого (вкрай рідко 2 чи 4).

Це одне з найдавніших традицій японців. Виникнення ритуалу традиційного святкування пов'язують з китайською філософією ІНЬ-ЯНЬ, яка ґрунтується на основі світобудови: світло і тьма; позитив і негатив; жіноче і чоловіче тощо. Вважається, що на стику сезонів ці протилежні життєдайні

основи протистоять один одному, і тим самим створювалася загроза різного роду лиходійствам від «нечистої сили в образах демонів та чортів».

Ця традиція відтворює ритуал вигнання нечисті з оселі та молитва про міцне здоров'я і благодать у родинях прийшла з Китаю в період Хейан, коли континентальна культура набула широкого розповсюдження та отримала назву «Народної релігії» 追難 (ついな) в подоланні епідемій у давні часи, про що згадується в книзі з історії Тьокусен 続日本紀 («Сьоку ніхонгі»). Легенди переповідають, що у сиву давнину епідемія забрала життя багатьох людей і в тому були повинні чорти та демони, від яких можна було позбавитися лише підсмаженими бобами. Згодом звичаї «Народної релігії» 追難 (ついな) набули популярність у Японії серед простих людей і закріпилась під назвою СЕЦУБУН節分, під час якого засівають оселі бобами та виганяють демонів, моляться про позбавлення всіх членів родини від хвороби [5].

Японія, де однією з головних галузей господарства було землеробство, боби 豆 (まめ) вважалися символом 五穀 (ごこく) п'яти зернових культур: рис 米 (こめ), пшениця 麦 (むぎ), просо (японське) 稗 (ヒエ), просо (італійське) 粟 (アワ), квасоля 豆 (まめ). Перші згадки про п'ять зернят згадуються у стародавніх історичних книжках «Кодзікі» 「古事記」 稻・麦・粟・大豆・小豆 та «Ніхон сьокі» 「日本書紀」 稻・麦・粟・稗・豆. Японці вірили, що в бобах оселився Бог. Через що в оселях розкидали підсмажені боби не лише біля ганку, а й у темних закутках, де нібито могли сховатися демони і голосно віщували «Чорти – геть з хати, щастя в хату!» 「鬼は外、福は内」 [5].

Важливе місце в демонстрації дійства займає ритуал вигукування складених римованих віршів. Адже японці сповідували релігію синто та вірили в силу «душі слова» - «Котодама» 「言霊」, в основі було закладено віру у звучання слів, які склалися у магичній послідовності зв'язаних між собою складів, що надавало їм таємного значення. Повчання «котодами» передбачає вчення, що у кожному складі 五十音(японська складова азбука) закладена

містична сила творіння, що впливатимете на Всесвіт. Сповідуючи синтоїзм, японці вірять в духовну силу слова, вкладаючи в зміст саму суть, що увійшло у повсякденне життя і має місце в реальному часі.

Не пов'язані із сецубуном звичайні висловлювання: сіяти боби 豆をまく «маме-о-маку», смажити боби 豆をいる «маме-о-іру», які зв'язані із повсякденним вживанням в побуті, але у канун свята вони набувають містичного значення.

Для ритуалу розкидання бобів 豆まき «мамемакі» використовують 炒り巻き обсмажені боби (арахіс), що символізують очі демонів 鬼の目, які підсмажили, щоб почорніли, з метою їх знищення, тобто перемогти, здобути символічну перемогу над злом. Таємний зміст несе в собі й семантика слів «маме» 豆(боби)=«маме» 鬼目(очі диявола), «іру» 射る(стріляти)=«іру» 炒る(смажити, висушувати), «маме» まめ також може вживатися в значенні «здоров'я, бути здоровим». Такий своєрідний лексичний каламбур окутує філологічною магією та причаровує традиційним святковим дійством [3].

Обряд розкидання бобів не є чимось хаотичним, а навпаки здійснюється за певними правилами і має певну послідовність, які варто представити.

1. Потрібно напередодні обсмажити боби, покласти в коробку і виставити на спеціальну полку для дарів Богам «камідана» 神棚, де зазвичай зберігаються атрибути синтоїського культа (мініатюрне святилище «міягата» 宮形, амулет «офуда» 御札 із храму Ісе, священне люстерко «сінкьо» 神鏡 та гілки вічнозеленої «сакакі» 榊, саке, рис, сіль).

2. Обряд краще проводити о 22.00-24.00 годині. Адже за легендами демони з'являються опівночі. Головну роль виконує батько чи найстарший член родини. Спочатку потрібно відкрити всі вікна та двері, взяти коробку в ліву руку, правою посипати бобами, починаючи із найвіддаленішої кімнати й рухатися до ганку і викрикувати «ані-ва-сото!» 「鬼は外」(чорти-геть!). після цього одразу зачинити назад двері і вікна, щоб вдача не втекла від вас і щоб демони не повернулися назад.

3. Посипавши бобами підлогу, члени родини голосять «фуку-ва-уті!» 「福は内」 (щастя в хату!) і їдять боби, назбиравши таку кількість, що на один більше свого віку, на удачу.

Разом із цим виготовляють захисні духмяні обереги «якікагасі-о-маморі» 焼嗅がしお守り. Це смажена голова риби (івасі, сардини, вугора тощо) наколота на колючу гілку «хіірагі» 柎 (лат.osmanthus) для того, щоб духмяність смаження привертала демонів, а гострі шипи рослини їх кололи. Такі амулети кладуть у кошик біля ганку чи втикають у браму обійстя [5].

Традиційною їжею під час зазначеного свята є «ехомакі» 恵方巻 – це роли, у які завертають сім різних інгредієнтів, що символізують сім Богів Щастя та Удачі, які потрібно їсти не розрізаючи на шматочки, мовчки, не розмовляючи, щоб здійснилося загадане бажання. Ехомакі називають «золотим жезлом», які забули демони після вигнання з оселі і їсти їх потрібно сидячи, оберненим у напрямку, що приносить благодать у цьому році.

Сучасна традиція в Японії надзвичайно цікава. Але стилізована інтерпретація учнями святкового дійства в нашій гімназії в такий спосіб, наближує здобувачів освіти до етнонаціональних цінностей країн, мови яких навчаються, засобами інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей. Отже, наскрізними лініями на заняттях гуртка «Сходознавство» у позаурочний час є створення можливостей для інтеграції різних видів діяльності, засобами стилізації, як одного з методів історичної реконструкції. Пропонуємо учням провести дослідницьку роботу, з метою розвитку в здобувачів освіти готовності до партнерства, співпраці, толерантності щодо різноманітних способів діяльності і думок.

Список використаних джерел

1. Гарсія Е. Ічіго-ічіє. Японське мистецтво проживати незабутні моменти / пер. з ісп. О. Ігнатової. Харків: Віват, 2020. 160 с.

2. Популярная иллюстрированная энциклопедия. Япония от А до Я. Москва. «Япония сегодня», фонд «Интеллект», 2000. 640 с.

3. КОДАНСЯ. Японско-русский словарь. Токио, 1992. 1186 с.

Міжпредметні зв'язки: *образотворче мистецтво* (О. Новаківський «Музика»), *музичне мистецтво* (Ф. Шопен «Меланхолійний вальс», М. Лисенко. Два вальси: №1 - «Меланхолійний вальс» (h-moll), С. Людкевич «Меланхолійний вальс»), *історія України* (становище жінки, феміністичний рух наприкінці ХІХ ст.), *психологія* (внутрішній світ людини), *кіномистецтво* (екранізація твору), *українська мова* (особливості мовлення персонажів), *зарубіжна література* (Є. Марліт «Дама з рубінами»), *філософія* (Ф. Ніцше «Так сказав «Заратустра»).

Епіграф:

Я шаліла внутрішньо від музики.

Ольга Кобилянська

Випереджувальне завдання: підготувати повідомлення «Музика в житті О. Кобилянської», переглянути кінофільм «Меланхолійний вальс» (за однойменним твором, листами, щоденниками, фактами з побуту родини Кобилянських). Київська кіностудія. Автор сценарію В. Портняк, режисер Б. Савченко (1990).

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. МОТИВАЦІЙНИЙ ЕТАП

Дорогі школярі! Вам випадає прекрасна нагода зануритися у царину чарівливого Слова, більше того – відчутти естетичну насолоду від доторку до таїни творення, явленого у переплетенні Слова з Музикою та Барвою.

Ваше сьогоднішнє спілкування унікальне ще й тим, що перед вами постане митець – Жінка. Тому, очевидно, відчуєте зміну акцентів, розміщених швидше у психологічній площині душевних переживань героїв. Це, з одного боку, визначає нова доба – епоха модернізму, а з іншого – трагічна доля, яка наклала свій відбиток на весь творчий доробок письменниці.

Сьогодні на уроці ви вдихнете атмосферу духовного життя О. Кобилянської, краще збагнете її творчі інтенції і, безумовно, збагатитеся самі.

(Звучить «Меланхолійний вальс» Ф. Шопена).

II. ОГолошення теми й мети уроку

Вчитель

Коли ми слухаємо музичний твір, у кожного з нас виникають думки, асоціації, переживання. У новелі О. Кобилянської «Меланхолійний вальс» головним персонажем стає власне Музика. Протягом уроку ми спробуємо вслухатися в те, що промовляє до нас музика через Ганну-малярку, Софію-піаністку, Марту-вчительку, пізнати красу поривань до вічного, «артизм» (мистецтво) понад життя, неземну любов (абсолютну любов до мистецтва) понад любов земну (кохання). Вслухатися в те, як музика промовляє до нас: у багатстві звуків і кольорів, зміні настроєвих переходів, у відтінках і напівтонах світла й теміні, радості і смутку, злету і падіння. Заирнути в бурхливий внутрішній світ Музики-Софії, почути дисонансну драму обдарованого, проте надламаного молодого життя. Відчути вплив мелодії на композиційну будову твору.

Бесіда.

- Чим вас зацікавила тема уроку?
- Які виникли запитання?
- З'ясування змісту словосполучення «меланхолійний вальс».
- Через весь твір проходить мотив меланхолійного вальсу, який повторюється так символічно – тричі.

- **Як сприймають вальс дівчата?** (*Хотіли слухати, рвав душу, плакали, бо знали: зломлено ще одне життя*)

- **Символом чого є меланхолійний вальс?**

Меланхолійний вальс – мелодія сумна,

Мелодійний вальс – надія та довіра,

Меланхолійний вальс – це фікція, зневіра,

Меланхолійний вальс – обірвана струна.

Сильний стресовий стан дівчини доводить її до відчаю, фізичного та душевного болю. Символічно, що з останніми акордами зіграної мелодії, обірвалася струна, як і струна життя талановитої піаністки, яку «музика позбавила життя» .

Лунає вальс в пустій кімнаті,

Як він зажурено звучить!
І слухає його вдесяте
Та тиша, що ось тут стоїть.

Легкий початок, граціозність,
А далі ціла боротьба.
І хочеться лиш крикнути: "Досить!"
Та не скажу оці слова.

Софі створила із печаллю,
І смутком знов оповила,
І стільки горя, стільки жалю!
Вона в ньому передала.

Нема Софі та ще витає -
Її неспокій раз у раз.
Ніхто вже більше не зіграє
Отой "меланхолійний вальс".

**На жаль, життєві обставини часом сильніші за прагнення людини.
Дівчина через брак коштів не може продовжувати навчання.
Найзаповітнішій мрії Софії не судилося збутися.**

«Незакінчене речення»:

«Від нової зустрічі з О. Кобилянською я очікую...»

Вибір епіграфа:

«У творах письменниці вперше поведінка людини пояснювалася внутрішніми психічними імпульсами» (І. Франко).

«О. Кобилянська як пишна троянда в саду української літератури»

(М. Старицький)

ІІІ. ЕМОЦІЙНЕ НАЛАШТУВАННЯ НА УРОК

1. Учні слухають вальс Шопена

2. Бесіда

- Ви любите музику?
- Чи уявляєте своє життя без неї?
- Як впливає музика на вас?

Вчитель

Ми щойно прослухали вальс Шопена. І це зовсім не випадково: вчені довели, що 5-10 хв. прослуховування творів цього композитора пробуджують чуттєвість. А це нам сьогодні (як і будь-коли) аж ніяк не зашкодить, тому що сьогодні на уроці ми будемо говорити про мистецтво, мрії, сподівання...

ІV. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

Вчитель

Вам потрібно написати міні-твір «Музика в моєму житті».

Лю-Клепікова Антоніна написала власну поезію за новелою О. Кобилянської «Меланхолійний вальс».

Слова Антоніни:

У житті я не займаюся музикою, але твір О. Кобилянської надихнув мене на створення власної поезії. Неможливо прочитати новелу письменниці без слів, без співчуття до головної героїні... Музика талановитої піаністки заворожила, змотивувала, адже я вже на порозі дорослого життя... І переді мною скоро постане вибір професії... Адже в житті важливо обрати саме правильний шлях, що приведе мене до успіху, до реалізації планів та задумів.

Отже, слухаймо...

Ох, музика...

І день пішов якось не так...

Осілля злива, мов сльоза

Сльоза дівчини, що сумна...

Від болю в неї серце розрива

Це ж я!

Адже мене рятуєш ти одна

Прийду зі школи,

Ляжу в ліжку,

Навушники – мій кращий друг
А треки...їх багато стільки...
Вони мене благають:
Не сумуй!“

Коли хороший настрій задріма,
Поплачу трохи й переста .
Від нервів шкіра вже бліда,
Мене рятує лиш одна...
Кімната майже вся пуста,
Але там скраєчку стоїть вона...

Шкода, що я не вмію грати,
Пару акордів накидаю.
І можу слухати щодня
Твій тембр, голос і звучання.
Симфонія мене вражає,
А більше ще – твоя душа

Ах, музико!
Якби ти могла знати...
Люблю тебе я до без тям
Твої ридання голосні
І крики радощів гучні
Візьму з собою хоч куди...

Знову день іде не так...
І тут як тут ось ця гроза.
Сльоза дівчини, що сумна...
Від болю в неї серце розрива
Це ж я!

Адже мене срятуєш ти одна!

V. Мотивація навчальної діяльності учнів

Вчитель

Про вплив музики на особистість Ольги Кобилянської дізнаємося з автобіографічної, епістолярної, мемуарної та творчої спадщини письменниці. Музика в її житті відіграла чи не найважливішу роль: допомагала у хвилини розпачу та зневіри, підбадьорювала, надихала, не давала замкнутися в собі. Сім'я Кобилянських була творчо обдарована музикально. Ольга Кобилянська грала на фортепіано, лише два місяці навчаючись музичної грамоти, а ще грала на дрибмі та цитрі.

Письменниця знала багато українських, російських, німецьких пісень та романсів як, наприклад, «Ой ти, дівчино, зарученая», «Вже журавлі відлетіли», «И скучно, и грустно» М. Лермонтова, «Рече та стогне Дніпр широкий» Т. Шевченка, «Верховино, смутку ти наш», «Гуляли, гуляли...» та інші. Улюбленим композитором Ольги Кобилянської був Ф. Шопен, а ще їй подобалася музика Ф. Ліста, Р. Шумана, Л. Бетховена, Ф. Мендельсона, В. Моцарта, Й. Брамса, М. Лисенка.

Ольга згадувала: «Любо спливали нам вечори у родинному гуртку... Музика, спів були одинокою насолодою для нас у маленькому гірському містечку. Ціла наша родина була безтямно залюблена у своїй музиці так, що іноді грали аж поза північ і то, що попало нам під руки: грали класичну музику, різні сонати або наші народні пісні».

«...музику люблю пристрасно, і вона має на мене дуже сильний, майже потрясаючий вплив», – зізнається письменниця чеському етнографу Франтішеку Ржегоржу в листі від 17.01.1898 р.

У листі до Осипа Маковея від 5.02.1898 р. Ольга Кобилянська пише: **«Нині у Вас великий концерт і будете чути музику. Знаю, що будуть співати різні пісні, але «Гуляли, гуляли...» не будуть співати, а в мене понад се нема нічо. Я би навіть хтіла, щоби мені те співали, коли умру, так страшно люблю ту пісню»**

Саме цю пісню та «Чуєш, брате мій...» на слова Богдана Лепкого виконували на могилі письменниці 23 березня 1942 року, проводжаючи її в останню путь.

Музика, якою була оповита душа письменниці, мала великий вплив і на її світовідчуття. Ліричними акордами пройнято багато її творів, у яких чітко відчутно автобіографічні нотки і в яких саме музика допомагає розкрити образи героїв.

Тож запрошую до роботи над новелою О. Кобилянської «Меланхолійний вальс».

VI. СПРИЙМАННЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Система запитань і завдань.

Вчитель

А що ми дізналися про Ольгу Кобилянську? Чим захоплювалася письменниця? (Цю інформацію нам розповість літературознавець)

Літературознавець

У другій половині 90-х рр. О. Кобилянська шукає нового підходу до зображення теми інтелігенції («Аристократка», «Impromptu phantasie», «Valse melancolique»). Письменницю приваблюють образи мужніх, високих духом жінок, романтичні, артистичні натури.

О. Кобилянська пристрасно любила музику, взагалі мистецтво. У кількох своїх творах вона майстерно змалювала талановиті мистецькі натури. Очевидно, маючи на увазі ці твори, письменниця в листі до О. Маковея від 17 лютого 1898 р. зауважувала: «... Я думаю, що моя заслуга се та, що мої героїні витиснули вже або бодай звернуть на себе увагу русинів, що побіч до теперішніх Марусь, Ганнусь і Катрусь можуть стати і жінки європейського характеру, не спеціально галицько-руського».

Зокрема, такими артистичними образами є героїні музичної арабески, як ще називають літературознавці, «Valse melancolique». Вони живуть у світі музики, мистецтва, всіма силами прагнуть заспокоїти в собі ненаситну жагоду краси.

Творча манера письма О. Кобилянської, при якій вона висловлює думки про філософський вплив музики на особистість, за словами Лесі Українки, зумовили появу нового «симфонічного жанру» в українській літературі.

Діти, проаналізуйте твір та попрацюйте в парах.

Ідейно-художній аналіз твору.

Робота в групах.

Охарактеризуйте жіночі образи в новелі.

I група – образ Марти, II група – Ганнусі, III група – Софії.

Робота I групи. Характеристика образу Марти.

Хто виступає оповідачем? (*Марта*).

Теорія літератури.

Оповідач - особа, вигадана автором, від імені якої в художньому творі автор оповідає про події та людей.

Марта
Вчителька, має традиційні погляди на життя, виходить заміж, стає хорошою матір'ю, господинею. Вміє любити людей, хоче приносити користь іншим, глибоко сприймає все духовне. Типова українська жінка, має любляче серце. Горда духом. Втілення доброти і лагідності, готова «обійняти весь світ», «зігріти його теплом свого серця». Здатна оцінити таланти подруг, розуміє причину смерті Софії і нещастя Ганнусі.

- Чому Ганнуся з деякою погордою ставиться до Марти? (*Вона вважає, що Марта може стати «стовпом родини», але їй не зрозуміти «нюанси артизму»*).

- Що впливає із твору? (*Саме звичайна дівчина глибоко сприймає все духовне, бо наділена якостями і жіночності, і високої інтелектуальності*).

Робота II групи. Характеристика образу Ганнусі.

- Що ви знаєте про Ганнусю?

Ганнуся
Малярка, артистка, має витончений, вишуканий внутрішній світ, не сприймає всього потворного, приземленого і буденного. Живе лише високим мистецтвом, у всьому шукає красу. З погордою ставиться до простаків, жінка-

інтелектуалка, феміністка. Пристрасна, невірноважена і вольова, мріє про Італію, де зосереджені незрівнянні витвори мистецтва. Талановита, нестримна, поривчаста натура, не постійна у своїх почуттях. Жила мистецтвом заради мистецтва. Егоїстка.

- Чому феміністичні погляди виявилися для неї трагічними? *(Розлучилася з чоловіком, залишила сина без батька, а це ще одна трагедія дитячої душі).*

- Чи винна вона у смерті Софії? *(Так. Вигукнула, що у подруги тріснув резонатор).*

Словникова робота

Резонатор - пристрій або прилад для відтворення і підсилення акустичних, електричних і т. ін. коливань.

Робота III групи. Характеристика образу Софії.

- Створіть психологічний портрет Софії.

Софія

Натура творча, неординарна, емоційна, духовно багата. Відчуває музику, висловлює свої емоції через неї. Не терпить фальші, зради, обману. Вся у світі мистецтва. Обдарована творча натура, яка прагне стати піаністкою. Мрії про навчання в консерваторії не здійснилися. Людина з тонкою естетичною душею, високими пориваннями. Музика. Її душа надломлена нещасливим коханням. Намагається розвинути у собі гордість, панує над своїми почуттями і емоціями. Віддає все музиці, навіть життя.

- Що, на вашу думку, увиразнює психологічний портрет сильної, незалежної, самодостатньої жінки? *(Великі сумовиті очі, свавільний сміх, непогамовна туга, меланхолійний настрій).*

- Чому дівчина не змогла продовжити навчання? *(Через відсутність коштів).*

- А що ж із мрією? *(Їй не судилося збутися).*

- Назвіть контрасти, які спричинюють драму душі талановитого митця. *(Безрадісне життя і чарівна музика).*

- Що ж допомогло вистояти? *(«Загадкова сила музики»).*

- Прочитайте уривок з тексту. (*«Грала етюд Шопена...»*).
- Що передає музика? (*Душевний неспокій, переживання, нервозність*).
- Що відтворює? (*Стан душі*).
- Підтвердити свою думку цитатою з твору. (*«Відтак заграла...»*).
- Який мотив проходить через увесь твір? (*Меланхолійного вальсу*).
- Зверніть увагу, коли саме, в які моменти свого побуту з дівчатами

Софія Дорошенко сідає за фортеп'яно, щоби зіграти «Меланхолійний вальс».

«Поетична хвилинка»

Мить

І заплакали пальці її

Мить

Засміялися пальці

І рояль почав танути.

М. Вінграновський

- Скільки разів він повторюється? (*Тричі*).
- Чому? (*Сильний стресовий стан дівчини доводить її до відчаю, фізичного та душевного болю*).
- У чому ви помітили символічність? (*У тому, що з останніми акордами зіграної мелодії обірвалася струна, як і струна життя талановитої піаністки, яку «музика позбавила життя»*).

«Цитата для роздумів»

Меланхолія і дика невгамовність, безмежний смуток і безмежна відвага – се основні риси молоді дівчини, якою уособила Кобилянська фантазію Шопена. Стараючись переповісти словами враження музики, як се вона не раз потребує і в інших творах. *Л. Турбацький*

- Отож, музика – невід'ємний атрибут духовного світу письменниці як митця, як особистості.

«Це цікаво!»

«Музична тема» твору привабила композитора С.Людкевича, який ще в російському полоні в 1917 році почав komponувати музику до цієї химерної новели. Закінчив він її вже після війни.

- Чому вальс має таку назву?
- Що означає слово «меланхолія»?

Словникова робота

Меланхолія – важкий, похмурий, сумний настрій, сум, туга.

«Загадка «Меланхолійного вальсу».

Відомо, що Ф. Шопен не писав жодного твору із такою назвою. Отже, він вигаданий.

- Назвіть штрихи, які стають своєрідним ключем до загадкової музики, розкривають у ній нервову, вразливу, чутливу до світу і заглиблену в себе, замкнуту істоту. (*Подерті кінчики рукавичок, затикання найменших щілин і вікні*).

- Дослідіть відтінки звучання вальсу протягом твору.

«Ланцюжок»

Завзятий → веселий → сповнений шукання → сум →

розпука

- Що вривається в художній світ новели за допомогою Шопенівського етюдю? (*Музичне багатоголосся*).

- Що воно формує? (*Меланхолійну тональність, сюжет і композицію*).

- Яка роль мотиву вальсу? (*Він наскрізний у творі, стає лейтмотивом, щоб на цьому тлі вирізьбити три типи жінок, глибоко відтворити внутрішній світ героїнь, за допомогою ніжної музичної мелодії зачепити найніжніші струни серця*).

- Чому дівчата мали страх перед кімнатою Софії? (*Відчували щось погане, передчували щось невідоме, тяжке, невідворотне, навіть містичне*).

- Прочитайте з тексту. («Понура темінь», «гробова тишина»).

- Що ж вразило дівчину насмерть? (*Найстрашніші слова – слова про зраду Софії музикою*).

- Чому? (*Одну зраду вона заледве пережила. Музика – це те, що наповнювало її життя смислом, було її єдиним захистом від бруталного для чистої артистичної душі світу*).

- Як склалося життя Софії? (*Трагічно*).

- Який підтекст має ця трагедія? (*Соціальний*).

Теорія літератури

Підтекст – прихований, внутрішній зміст висловлювання.

- Обґрунтуйте своє твердження. (*В умовах капіталістичної дійсності такі щедрі душею, але не пристосовані до життя таланти, доля яких залежить від обставин, часто марнуються, гинуть*).

«Цитата для роздумів»

... жінка, котра озброєна фаховим образованием, котра годна своїми власними силами заробити на себе, становить сама собою велику силу.

О. Кобилянська

- Поясніть, чому письменниця широко використовувала характеристику героїв за допомогою музики?
- Чи випадкові імена в героїнь? (*Ні, вони мають певне смислове навантаження*).

«Ономастична хвилинка»

Марта (від араб. Marta) – пані, господиня.

Ганна (др.-євр.; Channa) – він був милостивий, виявляв ласку.

Софія (гр.; Sophia) – мудрість.

- Як і багато інших творів О. Кобилянської, «Меланхолійний вальс» має значною мірою автобіографічний характер.

Теорія літератури

Автобіографічний твір – літературний жанр: опис власного життєвого шляху на основі спогадів.

«Для допитливих»

У листі до О. Маковея від 17 лютого 1898 р. вона писала: «Прочиталисьте «Valse melancolique» і знаєте історію мого життя. Се моя історія. Більше не кажу нічого» [ІЛ, ф.14, №139].

«Цитата для роздумів»

Розказати про себе іншим – це значить вибратися з самого себе, розірвати кайдани власного буття, позбутися мук самотності..., поділитися, нарешті, з іншими своєю неповторністю.

Ян Парандовський

Повідомлення учня «Музика в житті О. Кобилянської».

- Як ви думаєте, з життям якої з героїнь твору письменниця порівнювала своє життя? (Софії Дорошенко).

- Чому? Свою думку обґрунтуйте.

- Чи звернули ви увагу, що з-поміж трьох героїнь тільки Софія має прізвище? Чому? (Вона – Дорошенко! Українка!).

- Чому письменниці вдалося так точно передати душевні порухи жінок? (Вона відчувала їх сама).

- Назвіть кредо мисткинь Ганни й Софії. (Мистецтво (краса) понад життя).

- Що, на їхню думку, є мистецтво? (Це «щось таке сильне, сильне, що особисте щастя мізерніє перед ним, не в силі вдержати з ним рівноваги в істоті!»)

- Що ви помітили в їхніх образах спільного і відмінного?

Жіночі образи
Спільне
Артистичні натури, жінки-інтелігентки. Кожна прагне знайти своє щастя, найповніше виявити багаті духовні сили. Глибоко ідеалізовані, споріднені пошуками краси, живуть у сфері гармонії, творчої праці
Відмінне
Різні життєві долі

- Хто з героїнь вам імпонує і чим саме?

«Майстерня художника»

- Якими кольорами ви зобразили б героїнь твору?

Ганна	Марта	Софія
радісний, світлий, життєстверджуючий	світло-зелений	темно-зелений

Символи кольорів.

Світлий – простір, настрій, чистота.

Світло-зелений – радість, свято.

Темно-зелений – надія, мир, спокій, віра.

«Цікаво знати!»

Три героїні твору справді існували: як подружки жили вони якийсь час у спільному помешканні, а одна з них готувалася стати піаністкою. Вона не стала нею тому, що не мала засобів до навчання.

«Цитата для роздумів»

Жіночі образи О. Кобилянської – це типи з життя, переломлені через призму власного світобачення і життєвої позиції автора, зайняли у світовій літературі гідне місце, як і постать самої письменниці.

О. Івасюк, С. Кирилюк

«Хвилинка афоризмів»

Без творчості – нема життя. *П. Тичина*

Музика запалює весь світ, дає душі крила. Сприяє льоту уяви. *Платон*

Я шаліла внутрішньо від музики. *О. Кобилянська*

Музика своєю мелодією доводить нас до краю вічності. *Т. Карлейль*

«Художня галерея»

Робота з репродукцією картини О. Новаківського «Музика».

План роботи

1. Визначити відтворений епізод, подію, сцену й пояснить їхній вибір художником.

2. Розкрити ідейний зміст ілюстрації, використовуючи текст.

3. Визначити ті образотворчі виразні засоби, деталі, за допомогою яких автор домагається художньої виразності, передає основний зміст літературного твору.

4. Відзначити наявні в ілюстрації відступи від літературного тексту, пояснити, чим вони викликані.

5. Відзначити ті риси, деталі, штрихи в образі героя, які переносяться письменницею у текст, а художником в ілюстрацію.

- Яку б музику до твору ви дібрали для характеристики кожної героїні?

Творче завдання «Я малюю музику»

Пам'ятка учням «Як малювати музику»

1. Сядьте зручніше, заплющте очі й зосередьтеся.

2. Спробуйте уявити, які картини малює музика (у вигляді пейзажу).

Виділіть і запам'ятайте деталі.

3. Підберіть і складіть колірну гаму (колорит) за характером музики. Які фарби ви будете використовувати?

4. Намалюйте квадрат, намагаючись визначити кількість кожного кольору відповідно до музики.

5. За допомогою фарб придумайте візерунок, прикраси, схожі на звучання кожного інструмента.

6. Слухаючи музику, уявіть, що вона зображує людину. Намалюйте її портрет олівцем або крейдою одного кольору.

Не забудьте, що найголовніше – фантазія! Намагайтеся щиро виразити свої почуття.

- Яка кольорова семантика твору? *(Надзвичайно барвиста: у першій частині – з радісною мажорною музикою – переважають жовтогарячі, червоні, жовті, зелені фарби, які втілюють радість, захоплення, повноту життя. Друга частина доповнюється блакитною, сірою та чорною фарбою, що свідчать про сум, тривогу, трагедію, безнадію. Причому, все це відбувається на фоні життєствердного білого кольору).*

- Чи змінюється у творі темп? *(Від помірного на початку до швидкого в описі трагічних подій, і знову до помірного – чекання щастя, трагедія підкорення долі. Через поділ твору на контрастні частини, сонатну форму, виразні художні деталі й особливу наснаженість музичними акордами письменниця створила культ музики. Дбаючи про мелодійність слова, О. Кобилянська надає високої ритмічності оповіді, що нагадує музичну поему. Симфонія різноманітних почуттів пронизує весь твір, викликаючи розмаїту гаму вражень).*

VII. ПІДСУМОК УРОКУ

- Назвіть тему, ідею, головний мотив твору.

Тема	роль мистецтва в житті людини; вплив мистецтва на формування духовного обличчя особистості
-------------	--

Ідея	емансипація жінки
Мотив	нестримний пошук жінками-інтелектуалками гармонії та краси, бажання досконалості та рівноваги

Словникова робота

Вчитель

А чи знаєте Ви, що означають слова емансипація, фемінізм та як вони пов'язані із життям письменниці?

Емансипація – зрівняння у правах жінок і чоловіків.

Фемінізм – у деяких країнах – політичний рух за зрівняння жінок у правах із чоловіками.

- Літературознавці визначають жанр «Меланхолійного вальсу» по-різному: етюд, оповідання, новела, арабески, «музична новела». А як думаєте ви? (*Міркування учнів*).

Теорія літератури

«Музична новела» - розкриття психології персонажа, складного, глибокого світу переживань і відчуттів, меланхолії і смутку, затамованого душевного болю.

- Чому ви так вважаєте? (*Простежуються відмінні особливості: 1. герой – людина вразливої на музику, витонченої душі; 2. розкриття сюжету здійснюється за змінною градацією настроїв; 3. музичний образ стає лейтмотивною, сюжетотворчою деталлю, головними засобами розкриття психології персонажів стають музичні образи і музичні переживання, що створюють настроєву атмосферу*).

- Яка настроєвість твору? (*Психологічна*).

- Яку наскрізну домінанту ви помітили у «Меланхолійному вальсі»? (*Єдність етичного й естетичного*).

- Що засвідчує твір О. Кобилянської? (*Демократизм світоглядних позицій автора*).

- Які ідеї «Меланхолійного вальсу» актуальні для наших сучасників?

- У чому полягає новаторство мисткині у відтворенні психології жінок?

- Які техніки та прийоми використовує письменниця? (*Притаманні драматургії та кінематографу*).

- Обґрунтуйте своє твердження. (*Конкретні риси, крупний план, ефект «наближення камери», майстерна побудова мізансцен, передача психологічних станів і настроїв через характерні роди, жести, міміку*).

- Про що це свідчить? (*Про вплив цих видів мистецтв на початку ХХ століття*).

Вчитель

Життя – симфонія, вальс або й маленька п'єса. І, на жаль, диригента часто вибираємо не ми. Але кожен творить своє життя сам, вибираючи свій темп, розмір і свою мелодію...

VIII. РЕФЛЕКСІЯ

Бесіда.

- Які нові штрихи до портрета О.Кобилянської додав сьогоднішній урок?
- Чи допоміг ще глибше пізнати її як людину й митця?
- Чи готові ви до вивчення інших творів цієї письменниці?

Робота з епіграфом

- Поясніть значення слів Миколи Євшана про О. Кобилянську.

IX. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Вчитель

А на закріплення вивченого матеріалу, діти, виконаймо, тестові завдання.

Тести. Ольга Кобилянська

«Valse melancolique» («Меланхолійний вальс»)

1. Головна героїня твору мріяла бути:
 - а) вчителькою; б) лікарем; в) музикантом; г) акторкою.
2. Чому дівчата вирішили взяти до себе ще одну компаньйонку?
 - а) було сумно вдвох; б) власник квартири примусив;
 - в) було сутожно з грошима; г) пожаліли бідну сироту.
3. Яке враження справила на дівчат Софія Дорошенко?
 - а) були зачаровані нею; б) їм було байдуже до неї; в) були неприємно вражені.

4. Який художній засіб вжила письменниця, описуючи Софію Дорошенко: «Була дуже мила в обходженні, легка, ледве помітна собою, але мовчалива і дуже поважна»?

а) метафору; б) порівняння; в) епітет; г) гіперболу.

5. В один момент в Софіїних очах з'явилася ненависть і злоба. Що стало причиною?

а) поява нових сусідів; б) зрада подруги; в) втрата коштовностей; г) втрата роботи.

6. Хто був автором «Valse melancholique»?

а) Мартуха; б) Ганна; в) Софія; г) професор.

7. Яку звістку жахливу отримала Софія від дядька?

а) що дуже захворів; б) що не зможе вчити її в консерваторії;

в) що купив для неї будинок; г) що її залишив наречений.

8. Що сталося з інструментом Софії?

а) резонатор тріс; б) корпус тріс; в) тріснула струна; г) потріскали клавіші.

9. Що стало причиною смерті Софії?

а) запалення легенів; б) туберкульоз кісток; в) струс мозку; г) сердечний удар.

10. Назвати проблеми, порушені у творі.

X. ОЦІНЮВАННЯ

Заключне слово вчителя. Слова зворушеного серця письменниці залишають свій слід у свідомості майбутніх поколінь. Сподіваюсь, що твір О.Кобилянської залишить помітний слід у ваших серцях. Музика – невід'ємний атрибут духовного світу письменниці як митця, як особистості. Її герої, які відчувають музику, висловлюють свої емоції через неї, – натури творчі, неординарні, емоційні, духовно багаті. Вони не терплять фальші, зради, обману. Творча манера письма Ольги Кобилянської, при якому вона висловлює думки про філософський вплив музики на особистість, за словами Лесі Українки, зумовила появу нового «симфонічного жанру» в українській літературі.

XI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Обов'язкове:

1. Створити діалог Софії і Марти про роль кохання і мистецтво у житті людини.

2. Дослідити неоромантичні тенденції творчості О. Кобилянської.

За бажанням:

1. Зробити гендерний аналіз творів Кобилянської: «Людина», «Царівна», «Меланхолійний вальс».

2. Дослідити спогади, відгуки Лесі Українки про Кобилянську.

3. Опрацювати працю О. Грицяя «Ольга Кобилянська».

4. «Меланхолійний вальс» О. Кобилянської та «Голосні струни» Лесі Українки: літературні перегуки.

5. Написати твір на одну з тем:

Мій погляд на О. Кобилянську через призму «Меланхолійного вальсу».

Драма душі.

Загадкова сила музики.

«Безмежна прірва відчаю» (М. Бучко).

Доля талановитої і вразливої жінки.

Краса у музиці і слові.

Енциклопедія жіночої душі.

«Симфонічна проза» О. Кобилянської.

«...душа немов складалася з тонів і була сама олицетворена музика»
(О. Кобилянська)

6. Дослідити питання про вплив музики на особистість О. Кобилянської, користуючись автобіографічною, епістолярною, мемуарною та творчою спадщиною письменниці.

7. Прочитати повість В. Врублевської про О. Кобилянську «Емансипантка».

8. Створити настроєві етюди – «акорди».

Список використаних джерел

1. Рада І. Зрозуміти жінку! Питання жіночої емансипації під час вивчення літератури у 10 класі. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. №3, 2008. С.50.

2. Гаврилюк О. Тема духовного розкріпачення жінки у творчості Ольги Кобилянської. На матеріалі повістей «Людина» і «Царівна». *Дивослово*. №4, 2006. С.15-18.

3. Кобилянська О. Ю. Твори: В 2-х т. Т.1. / Упоряд., передм. і приміт. Ф. П. Погребенника. Київ: Дніпро, 1983. 495 с.

4. Семчук Д.Б. Вивчення творчості О. Кобилянської у школі. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 168 с.

5. http://elibrary.kubg.edu.ua/20991/1/L_Voloshuk_Synopsis.pdf

6. <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/philology/2006/46-59-4.pdf>

А. М. ОЛІЙНИК

«ХТО ВАМ СКАЗАВ, ЩО Я СЛАБКА, ЩО Я КОРЮСЯ ДОЛІ...»

(ВІДОМА ТА НЕВІДОМА ЛЕСЯ)

(методична розробка уроку української літератури для 10 класу)

Тема. Відома та невідома Леся Українка

Мета: закріпити і поглибити вивчене з біографії Лесі Українки; визначити роль родини, культурного оточення та самоосвіти у формуванні особистості майбутньої поетеси, акцентувати увагу на багатопроBLEMності й різножанровості її творчої спадщини;

розвивати дослідницькі навички, творчу уяву, спостережливість та уважність учнів, уміння аргументувати свою думку, інтегрувати знання з різних джерел;

виховувати усвідомлення величі таланту та сили духу Лесі Українки засобами художнього слова

Тип уроку: комбінований

Вид уроку: урок-конференція

«Я належу до тих людей, що коли бачать перед очима маленьку хмарку, то думають, що то їм здається, що сонце погасло, а коли піймають промінь, то думають, що сонце прийшло жити до їх в саму душу...»

(1 серпня 1913 р., м. Сурамі, Грузія)

Геній в умовах заблокованої культури

(Ліна Костенко)

Перебіг уроку

I. Мотивація навчальної діяльності учнів

Заповнення таблиці «З-Х-Д» («Знаю-Хочу дізнатись-Дізнав(ла)сь»)

Учні заповнюють таблицю на різних етапах уроку (на початку уроку учні заповнюють «Знаю», де записують відомі їм факти із життя Лесі Українки та «Хочу дізнатись», у якій фіксують, що нового вони хочуть дізнатись про поетесу на цьому уроці).

«Асоціативний ланцюжок»

Запитання: з чим у вас асоціюється ім'я Лесі Українки?

Леся Українка – поетеса – драматургиня – тяжка хвороба – самовіддане кохання – високодуховна особистість –

II. Актуалізація опорних знань учнів

Слово вчителя літератури

Ім'я Лесі Українки широко відоме в усьому світі. Багато чого з біографії цієї непересічної жінки нам вже відомо, але є й те, що невідомо широкому загалу.

Деякі люди вбачають сенс життя у багатстві та розкошах, інші – у високих посадах, хтось – у славі, а хтось у коханні чи здоров'ї рідних... Цікаво, з чим асоціювався сенс життя для Лесі Українки? Якою вона була, наша Леся?

Ось що сказав про родину письменниці та її оточення, де зародилося і проростало письменницьке зерно цієї феноменальної жінки Олесь Гончар у книзі «Наша Леся»: «Росла і виховувалась Леся в середовищі демократично

налаштованої української інтелігенції, рід вела свій од людей порядних, не пустодушних, не змізернених, дід Лесин був декабристом, тітки зв'язані з народовольцями, дядько її – Михайло Драгоманов, улюблений Лесин наставник, змушений був жити в еміграції, друзями родини були такі люди, як Лисенко, Старицький. Добрим словом годиться згадати сьогодні турботливого батька Лесі – Петра Антоновича Косача і матір її – відому нашу письменницю Олену Пчілку, уважну виховательку й невтомну громадську діячку, чиї риси характеру, вольовита вдача передалися і її геніальній дочці. Додамо лише, що разом із родинно близькими людьми майбутню поетесу формувала, виховувала й готувала до творчого подвигу вся тодішня передова Україна. Волинські й полтавські враження, київські обшуки, саме народне життя кликало її до тої праці, якій Леся присвятила себе до останку».

Чи була Леся Українка «слабосилою, хворою дівчиною» та «другом пролетарів», чому називала російське підданство «національним нещастям» та як боролася із російським імперським колоніалізмом? Спробуймо відповісти на ці та інші запитання на сьогоднішній конференції.

Протягом уроку учні, послуговуючись планом-проспектом та почутою на уроці інформацією, заповнюють «Хештеги» до подій, а також дають розгорнуті відповіді на проблемні запитання.

III. Сприйняття та засвоєння учнями навчального матеріалу

(Учні заздалегідь підготували повідомлення про цікаві факти з життя Лесі Українки)

Учень. 25 лютого 1871 року в Новоград-Волинському народилася Лариса Косач, яка увійшла в історію під псевдонімом Леся Українка. Саме вона стала однією з центральних постатей української культури та піднесла її до європейського рівня. Але світове значення творчості письменниці довго применшували, а образ спотворювали.

«Ти – мені, я – тобі» (на основі опрацьованого заздалегідь матеріалу учні проводять евристичну бесіду, у ході якої обговорюють цікаві факти життя Лесі Українки та коментують їх з власного погляду)

Учень. Чи знаєте ви, що Леся Українка вважала, що «братні народи – то просто сусіди», які не мають спільних інтересів і їхнє майбутнє – жити окремо.

Учень. До слова, письменниці було нестерпно повертатися із поїздок Європою в Російську імперію, в «се тюремне життя». Відомо, що через цензурний та жандармський нагляд Лариса Косач навіть думала зректися російського громадянства й отримати австрійське, проте для неї Відень був так само чужий їй, як і Петербург. Громадянство вона так ніколи і не змінила.

Учень. Чому ж вона так вороже ставилась до Російської імперії?

Учень. Думаю, що однією з причин стала певна подія, а саме: в січні 1907 року Лесю Українку, її сестру Ольгу та інших українських діячів без жодної формальної причини заарештували. Письменниця разом із сестрою потрапила до камери, де сидів Борис Грінченко. Він пригостив їх домашнім молоком та котлетами. Протримавши ніч, Лесю та Ольгу відпустили. Після такого Леся сприймала Російську імперію не інакше, як «тюрму», яка знищує вільнодумство.

«Навчаючи – учусь» (учні заздалегідь підготували пізнавальний матеріал, який допомагає зрозуміти, в яких умовах формувалась творча особистість Лесі Українки та яким було підґрунтя для вибору тематики творів)

Учень. Сучасники дорікали Лесі Українці, що та захоплювалась ранньохристиянською та античною тематикою, і вимагали більше творів про українську історію. Але насправді, коли Леся Українка писала про Грецію, завойовану Римом, то під Грецією мала на увазі Україну, а в драмі «Вавилонський полон» говорила про поневолений український народ, який мусить пройти випробування й вистояти. Леся Українка брала за основу історичне тло, але говорила про свій час.

Читець. Виразне читання уривку з поеми «Вавилонський полон»

Іудейський пророк

Так говорив Господь: «В Єрусалимі поставив я святиню серед люду, щоб, як до улика, до однієї матки, збираються пчїлки, так ви б збирались до мене в храм єдиний, але ви, як дикий рїй, на безвість розлетїлись, за те я ос лихих на вас наслав».

Учень. Письменниця одна із перших почала виводити українську літературу за межі побутових тем, які часто обмежувалися селом. Критикувала за це твори визнаних тоді Панаса Мирного й Івана Нечуя-Левицького.

Учень. Мене завжди дивувало, де брала сили ця хвороблива жінка. Лариса Косач жила та творила, ігноруючи невиліковну недугу – туберкульоз кісток, а згодом ще й хворобу легень та нирок. Це завдавало їй тяжкого болю та змушувало надовго залишати рідний край та їздити на лікування до Болгарії, Єгипту, Італії, останні роки Леся прожила на Кавказі, відтягуючи неминуче. Але письменниця обурювалася, коли її вважали за «хвору, слабосилу дівчину».

Саме такий образ закріпився за нею після статті Івана Франка. Він насправді не хотів образити письменницю, а навпаки – ставив її сміливу та запальну громадянську лірику за приклад чоловікам. «Хто вам сказав, що я слабка, що я корюся долі?» – відповіла ображена письменниця Франкові, з яким мала теплі стосунки.

Читець. Виразне читання вірша «Хто вам сказав, що я слабка...»

Хто вам сказав, що я слабка,
що я корюся долі?
Хіба тремтить моя рука
чи пісня й думка кволі?
Ви чули, раз я завела
жалі та голосіння, —
то ж була буря весняна,

а не сльота осіння.
А восени... Яка журба,
чи хто цвіте, чи в'яне,
тоді й плакучая верба
злото-багряна стане.
Коли ж сувора зима

покриє барви й квіти —
на гробі їх вона сама
розсипле самоцвіти.

Захист проєктної роботи «Леся Українка. Жити по-європейськи»

Учень 1. Лікуючись та подорожуючи, Леся Українка побувала у багатьох європейських столицях. Наприклад, у Відні разом із мамою вона любила за обідом випити пива та почитати німецькі газети, а ввечері відвідати опери Вагнера чи Верді.

Учень 2. Потрапивши до столиці Австрійської імперії в розпал виборів, Леся побачила «кращий світ, вільніший»: «Мені незвичайним був самий факт, що ось-то люди можуть собі зійтись, де хочуть, говорити, як хочуть, змагатися про справи своєї країни».

Учень 3. А у Берліні Леся Українка скуповувалася у модних бутіках та відвідувала вистави популярного тоді драматурга Гауптмана. Вона носила металевий апарат на хворій нозі, тому багато гуляти німецькою столицею не могла.

Крім того, вона перетворила свою лікарняну палату на бібліотеку, купивши безліч літературних новинок: «Я й так вже голову сушу над тим, що мені робити з сею всею літературою: покинути жаль, брати з собою неможливо, – родичі пишуть, щоб нічого сінько не везти, бо – не довеземо».

Учень 4. Межі прийняттого письменниця переступала не тільки в літературі. Перебуваючи у свого дядька Михайла Драгоманова у Софії, Леся Українка разом із кузиною пішли без супроводу чоловіків в театр. На той час для Болгарії це було немислимо і спровокувало великий скандал.

Проектне дослідження «Чого ж се я слідом за ним блукаю?»

Учень. У 1901 році, всупереч волі батьків і суспільним нормам, вона поїхала до Мінська, щоб доглядати за тяжкохворим Сергієм Мержинським, який був марксистським активістом. Два місяці вона провела біля ліжка коханого, і там же, за одну ніч, написала знакову драму «Одержима». Так народилася велика драматургиня.

Читець. Виразне читання уривка з поеми «Одержима»

Чого ж се я слідом за ним блукаю?

Чого? Сама не знаю. Певне, дух
мене сюди завів на певну згубу.

Ну, що ж! нехай! Мені тут гинуть краще,

ніж в іншому місці. Я загину тут,

я вигостила погляд у пустині,

мов соколиний зір, — все виглядала,

чи він хоч не подивиться на мене?

Не подивився і не обернувся...

Занадто вже буйна була надія!

Чого ж я сподівалась?.. Я не знаю!

Учень. Пізніше, не зважаючи на невдоволення родини, Леся Українка жила у громадянському шлюбі з незаможним дрібним чиновником Климентом Квіткою. Він був молодшим за письменницю на дев'ять років і хворів на туберкульоз легень.

Учень. Климент Квітка був талановитим музикознавцем та фольклористом. Як і Леся Українка, він збирав народні пісні. Навіть видав збірник пісень записаних із вуст коханої Лесі.

Учень. Змирившись із вибором дочки, мати Лесі Українки вимагала, щоб пара повінчалась у церкві. Тільки після докорів та скандалів, які могли тривати цілі ночі, Леся здалася: «Тяжкі рани, а не власна воля примусять мене скласти зброю», – пояснювала вона.

Лише через півтора року Лариса Косач та Климент Квітка нашвидкуруч, без гостей повінчалися у непоказній церкві на околиці Києва. «Слава Богу, все скінчилося», – написала вона матері після церемонії.

Літературний диспут

Проблемне питання: чому, на вашу думку, Леся Українка не відразу пішла під вінець з Климентом Квіткою, а жила з ним певний час без офіційної реєстрації шлюбу?

Орієнтовні відповіді учнів:

- Письменниця понад усе цінувала свободу, тому не мала наміру одружитись, проте піддалася на умовляння матері, яка не могла змиритись з тим, що її дочка живе з чоловіком неодруженою. Також Леся не хотіла

наражати на небезпеку Климента, який працював у Кавказьких судах, а там обов'язково вимагали офіційної реєстрації шлюбу.

- Погоджуюсь зі словами літературознавця Віри Агеєвої, яка говорила, що «Лариса Косач відмовлялася вінчатися, оскільки не

хотіла чути в церкві те знамените: «Да убоится жена мужа своего»». Леся Українка була занадто вільнолюбива, як для свого часу, та не терпіла насилля над собою, над своєю особистістю, мала власні життєві принципи щодо кохання та шлюбу. Вона, мабуть, вважала, що шлюб буде обмежувати її свободу, а кохання повинно бути вільним. Тому й не поспішала одружуватись із Климентом Квіткою.

Учень. Климент Квітка та Леся Українка організовували експедиції для пошуку та запису українських кобзарів. Саме письменниця анонімно пожертвувала 300 рублів (величезні кошти на той час) і доручила галицькому етнографу та композитору Філарету Колессі записати кобзарів на фонограф. Це був один із перших винайдених способів звукозапису. Так, завдяки подружжю Квіток вдалося зберегти голоси легендарних українських кобзарів. Частина

записів Климент Квітка та Леся Українка зробили самостійно. Існує навіть запис, на якому наймовірніше співає Леся Українка. Його зробив Климент Квітка.

Учень. Після одруження Лариса Косач та Климент Квітка кочували від одного міста в Грузії до іншого. Чоловік намагався знайти більший заробіток, але тяжко хворів і в критичні моменти в перші роки подружнього життя дружина часто доглядала за ним. В одну зиму Леся навіть не поїхала на власне лікування до Єгипту.

Крім того, разом із подружжям жили ще й названа мати Климента Квітки та її вихованка, за навчання у гімназії якої переважно платила Леся Українка. Через малі заробітки чоловіка, гроші письменниці (близько 8 тисяч рублів, які вона отримала у спадок) йшли на «латання дір» сімейного бюджету та лікування в Єгипті.

Хоча літературна творчість не приносила грошей (за твори Леся Українка отримувала мізерні гонорари, але і їх мусила вибивати), проте останнє десятиліття життя у Грузії стали чи не найпліднішими роками її творчості. Саме в Кутаїсі письменниця за 10 днів створила легендарну «Лісову пісню». Писала «шалено», «з безсонням», «з маніакальним станом душі», до «фізичного виснаження». А невдовзі у містечку Хоні закінчила не менш важливу драму «Камінний господар». Це була перша інтерпретація образу Дон Жуана, яку створила жінка.

Учень. Влітку 1913 року письменницю перевезли у відносно прохолодне, гірське селище Сурамі. До неї приїхала мати та наймолодша сестра Ізидора. Вона згадувала, що Леся майже нічого не могла їсти. Їй смакувало тільки морозиво з ожини. Леся Українка говорила, що не боїться смерті, але найбільше їй лякало впасти в маразм, тому, навіть перебуваючи на смертному ложі, вона диктувала матері сюжет нової драми.

1 серпня 1913 року Леся Українка померла. Їй було 42 роки. Домовину із тілом письменниці перевезли до Києва. Жодних промов не було – їх заборонила влада. Похоронна процесія рушила вулицями Києва, проминувши будинок письменниці. За всім стежили ряди кінних поліцейських, які біля входу на

Байкове кладовище перекрили шлях для більшості охочих попрощатися з письменницею. Але під натиском людей, мусили пропустити.

Проблемне питання: чому, на вашу думку, влада заборонила масові заходи під час похорон Лесі Українки? (Учні висловлюються щодо цього питання, орієнтуючись на матеріали конференції).

Читець. Уривок з драми-феєрії «Лісова пісня»

О, не журися за тіло!

Ясним вогнем засвітилось воно,
чистим, палючим, як добре вино,
вільними іскрами вгору злетіло.

Легкий, пухкий попільець
ляже, вернувшись, в рідну землю,
вкупі з водою там зростить вербицю, —
стане початком тоді мій кінець.

IV. Підведення підсумків уроку. Самооцінювання

Обговорення бланків «Хештегів», які учні заповнювали протягом уроку, записуючи свої враження від почутого на конференції, та тези матеріалу, який був новим для них.

Заповнення третьої колонки таблиці «З-Х-Д» («Дізнав(ла)сь»), у якій учні роблять підсумок почутого на уроці та оцінюють свій рівень засвоєних знань.

Домашнє завдання:

Скласти есе « Чому життєвий і творчий шлях Лесі Українки до цього часу є популярними серед сучасної молоді?»

Список використаних джерел

1. Українка Л. Вірші. Драматичні поеми. Харків: Фоліо, 2007. 351 с.
2. Інтернет-джерело. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/lesia-ukrainka-150-rokiv-nevidomi-fakty/31120122.html>
3. Інтернет-джерело. URL: https://www.rusdram.com.ua/museum_calendar/41.html

4. Інтернет-джерело. URL: <https://amnesia.in.ua/kobzar-phonograph>

5. Інтернет-джерело. URL:
http://ukrlit.org/honchar_oles_terentiiovych/nasha_lesia

І. С. ПЛОТНИКОВА, Л. Г. СОКРАТОВА

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ СЛУЖБОВОГО СЛОВА 了 (LE) У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

У китайській мові дієслова не відмінюються, а також не мають морфологічних показників часу, тому для вираження часу використовуються лексичні засоби, контекст, а також різні видо-часові суфікси та частки. Однією з таких часток є частка 了 (le). У статті проведено аналіз та систематизацію основних випадків вживання частки 了 (le) у китайській мові, а також їх класифікація за трьома групами: 了 (le)-1 як видо-часовий суфікс (вказує на завершеність дії), 了 (le)-2 як модальна частка (вказує на зміну стану) та 了 (le)-3 як елемент конструкції для «посилення» прикметників. У статті розглядаються основні питання, що виникають в україномовних учнів щодо даної теми, яка, на думку автора, дозволить подолати труднощі у подальшому вивченні китайської мови.

Ключові слова: китайська мова, граматики, частка 了 (le).

Китайська мова – найбільша у світі мова за кількістю носіїв, є однією із робочих мов ООН. У наш час вивчення китайської мови стає все більш популярним і потрібним. Це пов'язано насамперед з небувалим економічним розвитком Китаю. Тому перед викладачами китайської мови стоїть важливе стратегічне завдання – використання і створення якісних навчальних матеріалів, зокрема граматичних збірок із доступним роз'ясненням питань, що виникають у різних галузях та на різних ступенях навчання.

У цьому навчальному році вчителі китайської мови Київської гімназії східних мов №1 працюють над укладанням нової програми з китайської мови для учнів 5-9 класів відповідно до вимог програм Нової Української школи. Тому вчителі гімназії приділяють велику увагу граматичному аспекту навчання,

враховуючи реалії сучасності, значний прогрес у розвитку методичних підходів щодо навчання іноземців китайської мови у КНР, появі великої кількості навчальних матеріалів, а також враховуючи недоліки попередніх програм з китайської мови для середньої школи.

Варто зазначити, що при вивченні будь-якої теми китайською мовою ми щоразу опрацьовуємо певний граматичний матеріал. При його вивченні необхідно враховувати вік учнів, відповідність граматичного матеріалу рідній мові та використання різних прийомів та методів навчання.

Необхідно пам'ятати, що в наш час процес навчання потребує більш диференційованого та творчого підходу. Тому ми вважаємо, що важливе розробити комплекс вправ для формування та поглиблення граматичних навичок учнів, щоб допомогти їм у вивченні та закріпленні запропонованого граматичного матеріалу.

Необхідністю розгляду особливостей навчання граматики китайської мови і зумовлено актуальність цієї статті. У ній ми спробуємо надати відповіді на питання, що пов'язані з класифікацією та вживанням морфеми 了 (le), використання якої часто викликає в учнів серйозні труднощі. Для цього нами було розглянуто матеріал кількох навчальних посібників, завдяки яким ми ретельно вивчили способи викладу граматичного матеріалу стосовно нашої теми.

Слід зазначити, що хоча у всіх підручниках матеріал викладено досить докладно, наведені приклади вживання 了 (le) у різних ситуаціях, проте в жодному з них не вдалося знайти інформацію по всіх пунктах наведеної нами класифікації. Тому щоб в учнів склалося повне уявлення про службове слово 了 (le), їм потрібно звертатися до кількох підручників, але навіть у цьому випадку вони не зможуть знайти повних відповідей на всі свої запитання.

У китайській мові дієслова не відмінюються, а також не мають морфологічних показників часу, тому для вираження часу використовуються лексичні засоби, контекст, а також різні видо-часові суфікси та частки. Однією з таких часток є частка 了 (le). Багатьом учням складно правильно використовувати 了 (le): іноземцю не зрозуміло, коли необхідно її використати і

де саме у реченні її потрібно поставити; як перекласти фразу, що містить дві частки 了 (le).

Прийнято розрізняти різні значення 了 (le) залежно від позиції частки у реченні: 了 (le)-1 ставиться після дієслова (між дієсловом і наступним за ним додатком), а 了 (le)-2 ставиться в кінці речення [1, с. 37].

На наш погляд, залежно від позиції у реченні 了 (le), можна розглядати три варіанти морфеми:

I. Видо-часовий суфікс (вказує на завершеність дії);

II. Модальну частку (вказує на зміну стану) – зміну дії, пов'язану з універсально-мовним аспектуальним значенням, що виражається доконаним видом дієслів [14];

III. Елемент конструкції для «посилення» емоційно-експресивної складової мови I. 了 (le) – видо-часовий суфікс.

Коли суфікс 了 (le) відноситься до дієслова (дієслівний суфікс 了 le, він ставиться відразу після нього і вказує на виконану або завершену дію [2, с. 126], [8, с. 199-200], [13, с. 183]:

Підмет + присудок + дієслівний суфікс 了 (le) + додаток.

У деяких випадках це можна порівняти з минулим часом, вказуючи на те, що дія вже закінчилася:

我跑了四公里。(Wǒ pǎole sì gōnglǐ). Я пробіг 4 кілометри.

我吃了早饭。(Wǒ chīle zǎofàn). Я поснідав.

У зв'язку з цим в учнів часто виникають питання:

1) Чи є суфікс 了 (le) показником минулого часу?

Відповідь: частка 了 (le) не є показником минулого часу, вона лише вказує на завершеність дії; тобто у поєднанні з дієсловом утворюється якась лексико-синтаксична єдність, що вказує на результат, і в залежності від контексту результат цієї дії може стосуватись як минулого часу, так і майбутнього. Наприклад:

明天我吃了午饭以后就跟朋友出去玩儿。(Míngtiān wǒ chī le wǔfàn yǐhòu jiù gēn péngyou chūqù wánr). Завтра, поснідавши, я піду гуляти з другом.

我吃了最后一个苹果以后，我会再买四个。 Після того, як я з'їм останнє яблуко, я куплю ще чотири. [15, С. 3]

У цих фразах дві дії, які відбуватимуться одна за одною в майбутньому. Стає зрозуміло, що перша функція 了(le) – вказати, що дію виконано у минулому чи майбутньому. Якщо йдеться про майбутній час, слід врахувати, що 了(le) додається після першого дієслова, висловлюючи попередження, щоб сказати, що тільки коли перша дія буде виконана, ми зможемо виконати другу дію [6, с. 348], [7, с. 549], [11, с. 159].

2) Якщо ми розповідаємо про щось у минулому, чи потрібно завжди додавати 了(le)?

Відповідь: ні. Давайте розглянемо випадки, де не потрібно вживати 了(le):

- При запереченні минулого часу [4, с. 52], [5, с. 56], [9, с. 150]. Це має сенс, оскільки заперечення вказує на те, що дія не завершена. Для заперечення у цьому випадку використовується частка 没 (méi):

他没有去公园。(Tā méiyǒu qù gōngyuán). Він не ходив у парк.

妹妹没买那条裙子。(Mèimei méi mǎi nà tiáo qúnzi). Молодша сестра не купила спідницю.

- Якщо йдеться про дію, яка регулярно/часто повторювалася/відбувалася у минулому [3, с. 52], [4, с. 200], [12, с. 62]:

去年我常常去图书馆看书。(Qùnián wǒ chángcháng qù tushūguǎn kàn shū). Минулого року я часто ходив до бібліотеки читати книги.

以前我每天都锻炼。(Yǐqián wǒ meitiān dōu duànliàn). Раніше я щодня займався спортом.

Регулярність дії в даному випадку виражається лексичними засобами, а саме 常常 (chángcháng) та 每天 (meitiān).

- 了(le) не використовується з допоміжними дієсловами, такими як 要 (yào), 想 (xiǎng), 能(néng), 可以(kěyǐ), 得 (dei), 会 (huì), 打算 (dǎsuan), 喜欢 (xǐhuan), тобто з дієсловами, що виражають можливість, бажання, необхідність, а також з дієсловами, які не мають доконаного виду - 是 (shì), 在 (zài) [3,

с. 265], [5, с. 56], [12, с. 62]: 昨天我想吃苹果, 但是我没吃。(Zuótiān wǒ xiǎng chī píngguǒ, dànshì wǒ méi chī). Вчора я хотів з'їсти яблуко, але не з'їв.

- Якщо ви просто хочете описати ситуацію чи подію у минулому, не акцентуючи увагу на завершеності дії, а вказуючи на факт її вчинення:

回到家里以后, 我做饭, 收拾房间, 写作业。Huí dào jiālǐ yǐhòu, wǒ zuò fàn, shōushí fángjiān, xiě zuòyè. (Після того, як я повернувся додому, я приготував їжу, прибрав у квартирі і зробив домашнє завдання).

У цьому реченні можна не використовувати 了 після дієслів, тому що повідомлення, яке ми хочемо передати, «я повернувся додому і займався різними справами». Нам не важливі деталі, прибирання, приготування їжі, виконання домашнього завдання – це не те, що той, хто говорить, хоче виділити.

З іншого боку, якщо запитати: «Що ти робив, коли повернувся додому?», тоді той, хто говорить, буде відповідати, що він робив, коли повернувся. У цьому випадку у відповіді при перерахуванні дій потрібно додати 了 le до своєї відповіді:

回到家里以后, 我做了饭, 收拾了房间, 写了作业。Huí dào jiālǐ yǐhòu, wǒ zuò le fàn, shōushí le fángjiān, xiě le zuòyè. (Після того, як я повернувся додому, я приготував їжу, прибрав у квартирі і зробив домашнє завдання).

II. Модальна частка 了(le) (语气词) вказує на зміну стану.

Модальна частка 了(le) завжди ставиться в кінці речення і вказує на зміну ситуації чи стану. Вона актуалізує інформацію всієї фрази і може вживатися після прикметників, іменників, дієслів стану, динамічних дієслів. Ця модальна частка служить для підсилення уваги, щоб попередити про зміну, дати пораду чи прокоментувати нову ситуацію [4, с. 85], [7, с. 576-578], [13, с. 208]. Складнощі вживання пов'язані з тим, що українською мовою службова частка 了le не перекладається. 我有点饿了。(Wǒ yǒu diǎn è le). Я трохи зголоднів [15, с. 24].

Ми навіть можемо перекласти це речення як «Я починаю трохи відчувати голод». Це нова ситуація. «Раніше я не був голодним, але тепер мій стан

змінився, я голодний». Коли 了(le) стоїть після дієслів стану, таких як «饿 (è бути голодним)», «渴 (kě відчувати спрагу)», «困 (kùn бути сонним)», «高兴 (gāoxìng бути щасливим)», «累 (lèi бути втомленим)» і т.д., ми повинні розуміти, що це нова ситуація, коли співрозмовник хоче сказати нам, що щось змінилося.

老师累了。(Lǎoshī lèi le). Вчитель (починає) втомлюватись.

我困了。(Wǒ kùn le). Я (починаю) відчуваю сонливість.

她不高了。(Tā bù gāoxìng le). Вона більше не радіє [15, с. 33].

Отже, 了(le) в кінці речення, яке слідує за прикметником або дієсловом, вказує на зміну стану.

Однак в учнів знову виникає низка питань:

1) Коли 了(le) стоїть в кінці речення після дієслова, що означає дію, це досконала дія чи зміна стану?

Подивімося на таке речення: 下雪了。(Xià xuě le).

«下雪 (xià xuě)» — це дієслово «йде сніг». Без контексту, важко сказати, чи є це «зміною стану» чи «закінченою дією».

Наприклад, зараз ми відкриваємо вікно і бачимо «啊!下雪了!(À! Xià xuě le!)». Це зміна стану.

Той, хто говорить, має на увазі: «Йде сніг! До цього снігу не було, а зараз іде сніг». Ми вказуємо на цю зміну.

А якщо ми скажемо «昨天下雪了。(Zuótiān xià xuě le.)» «Учора йшов сніг», це буде доконана дія».

Інший приклад, два школярі сперечаються і сваряться, а потім раптом один із них починає плакати. У цей момент ми можемо сказати: «看, 他哭了。(Kàn, tā kū le.)» «Подивися, він плаче». Ми хочемо, щоб ви помітили цю зміну і якимось відреагували [15, с. 53].

Також ми можемо уявити, що після цього вони помирилися, перепросили, пожартували, тоді хлопчик перестає плакати і починає сміятися. У цей момент ми можемо сказати «他笑了!(Tā xiào le!)» «Він сміється!» Він більше не сумує. Його стан знову змінився.

Якщо у вас все ще є проблеми з розумінням, ви можете перекласти цей 了(le) як «почати, починається...» або просто додати слово «зараз».

下雨了。(Xià yǔ le). Починається дощ / Наразі йде дощ.

她哭了。(Tā kū le). Вона починає плакати. / Вона зараз плаче.

她笑了。(Tā xiào le). Вона починає сміятися. / Вона зараз сміється.

我饿了。(Wǒ è le). Я починаю відчувати голод. / Я зараз голодний.

我困了。(Wǒ kùn le). Я починаю відчувати сонливість. / Я зараз хочу спати.

2) У чому різниця між фразами 他去了中国 (Tā qù le Zhōngguó) та 他去中国了 (Tā qù Zhōngguó le)?

Ці два речення можна перекласти як «Він поїхав до Китаю». Але різниця все ж таки є.

У першому випадку 了(le) стоїть відразу після дієслова, це означає, що ця дія завершена, він поїхав до Китаю і тепер ми не знаємо, де він, і що сталося з ним. Він може бути будь-де, але ми уявлення не маємо.

У другому реченні 了(le) стоїть наприкінці речення, це означає, що це нова ситуація. Наприклад, він був в Україні, але тепер його там немає, він у Китаї. І в цьому випадку ймовірно, що він все ще знаходиться в Китаї.

Наводимо повний текст для розуміння.

Уявіть, що ви збираєтесь побачитися з Ван Шенем у його офісі. Ви питаєте секретаря: «王生在吗?»

Wang Shēng zài ma?» «Ван Шень є?» Вона відповідає: «不在, 他去中国了。Bú zài, tā qù Zhōngguó le.» «Ні, його немає, він поїхав до Китаю». Така відповідь припускає, що Ван Шен зараз знаходиться в Китаї, і невідомо, коли він повернеться; в той час як фраза «他去了中国。Tā qù le Zhōngguó.» означає, що він вирушив до Китаю, але ми не знаємо, де він зараз [1, с. 27].

Отже, коли 了(le) стоїть відразу після дієслова, вона є перфектною часткою і вказує на «доконану» дію», а коли 了(le) стоїть в кінці речення – є модальною часткою і вказує на «зміну стану, оновлення ситуації».

3) У чому різниця між 我不做作业 wǒ bú zuò zuòyè, 我没做作业(wǒ méi zuò zuòyè) та 我不做作业了(wǒ bú zuò zuòyè le) ?

我不做作业。(Wǒ bú zuò zuòyè). Я не роблю домашнє завдання.

我没做作业。(Wǒ méi zuò zuòyè). Я не виконав домашнє завдання.

我不做作业了。(Wǒ bú zuò zuòyè le). Я не роблю більше домашнє завдання.

В останньому реченні 了(le) стоїть в кінці, це означає зміну, нову ситуацію, в цьому випадку 了le використовується для виразу фази впливу. «我不做作业了。(Wǒ bú zuò zuòyè le). Я більше не роблю домашнє завдання» – це нова ситуація. З цього моменту я більше не виконую цієї дії. Раніше я робив домашнє завдання, але зараз перестав, бо закінчив університет.

Отже, конструкція «b(bú) + щось роблю + 了(le)» («більше не роблю...») є способом висловити фазу дії, у разі припинення дії як 我不想吃了。(Wǒ bù xiǎng chī le). Я більше не хочу їсти.

你们不能打了。(Nǐmen bù néng dǎ le). Ви більше не можете битися.

你不喜欢我了吗？(Nǐ bù xǐhuan wǒ le ma?) Ти мене більше не любиш?

Однак, ми повинні пам'ятати, що з дієсловом «мати», ми повинні використовувати «没(有)... 了(méi(yǒu)...le)», щоб сказати «більше не маю...», а не «不 有... 了(búyǒu...le)». «不(bú)» ніколи не використовується з «有(yǒu)»!

没有纸了。(Méiyǒu zhǐ le). Більше немає паперу.

他没有家了。(Tā méiyǒu jiā le). У нього більше немає вдома.

4) Як зрозуміти речення з двома 了(le)?

1) У простому реченні перфектна частка 了(le) може стояти відразу після дієслова, якщо об'єкт, наступний за ним, має визначення, виражене поєднанням чисельного (або вказівного займенника) з рахунковим словом, прикметником, іменником, а також іншими частинами мови [2, с. 126], [8, с. 199-200], [10, с. 166-167]:

王老师买了一本书。(Wáng lǎoshī mǎi le yì běn shū). (了(le) – перфектна частка). 老师 Ван купив книгу.

- Якщо ж у простому реченні дієслівний об'єкт не має жодного визначення (лічильного слова, прикметника, вказівного займенника тощо) перфектна частка 了(le) не використовується; натомість в кінці речення використовується модальна частка 了(le). Наприклад:

王老师买书了。(Wáng lǎoshī mǎi shū le). (了(le) – модальна частка, яка ставиться в кінці речення.) 老师 Ван купив книгу. (Це просте речення.)

- У простому реченні також може використовуватись обов'язкова модальна частка та факультативна перфектна частка.

王老师买了书了。(Wáng lǎoshī mǎi le shū le). (=王老师买书了。(Wáng lǎoshī mǎi shū le)). Неправильно: 王老师买了书。

(Wáng lǎoshī mǎi le shū). 老师 Ван купив книгу.

2) Також речення може мати одночасно і перфектну частку 了(le), яка вказує, що дію виконано, і модальну частку 了(le), яка актуалізує/оновлює інформацію на даний момент [3, с. 266], [4, с. 54], [12, с. 63]. Щоб краще зрозуміти це речення, давайте порівняємо наступні фрази:

他在上海住了半年。(Tā zài Shànghǎi zhù le bànnián). Він шість місяців жив у Шанхаї.

他在上海住了半年了。 Він живе у Шанхаї вже шість місяців[16, с. 131].

Отже, додавання другого 了(le) актуалізує інформацію на даний момент і може повністю змінити сенс речення.

他要了三杯茶。(Tā yào le sān bēi chá). Він замовив три чашки чаю. (коли ми були у кафе минулого тижня).

他要了三杯茶了! (Tā yào le sān bēi chá le). Він замовив три чашки чаю! (до цього моменту: це означає, що він, мабуть, замовить ще).

3. Частка 了(le), як елемент конструкції

Для посилення прикметників, 了(le) зазвичай використовується у складі спеціальних конструкцій: 太。。。了

(tài...le),...死了(...sǐ le),...极了(...jí le). Зупинимося докладніше на кожній з них:

А) 太。。。了(tài...le). Ця конструкція залежно від контексту може надавати прикметнику як позитивний, так і негативний відтінок [8, с. 100], [11, с. 108], [12, с. 64]. Наприклад: 这本书太有意思了!(Zhè běn shū tài yǒu yìsi le!) Ця книга така цікава! 这件毛衣太大了。(Zhè jiàn máoyī tài dà le.) Цей светр занадто великий.

Б) 。。。死了(...sǐ le).Ця конструкція найчастіше надає прикметнику негативну конотацію [2, с. 130], [11, с. 135]. 我们饿死了。(Wǒmen è sǐ le.) Ми такі голодні, сил немає. 我累死了。(Wǒ lèi sǐ le.) Я до смерті втомився.

В) ...极了(...jí le).Ця конструкція зазвичай надає прикметнику позитивну конотацію [4, с. 548], [11, с. 178], [12, с. 64]. 今天天气好极了! (Jīntiān tiānqì hǎo jí le!) Погода сьогодні просто чудова! 她穿的裙子好看极了!(tā chuānde qúnzi hǎokàn jí le.) Спідниця, яка на ній одягнена, надзвичайно гарна!

Д) Конструкція 要。。。了[7, с. 611-612], [8, с. 289], [11, с. 172]. Конструкція 要。。。了 вказує на дію, яка ось-ось має статися. 他们的孩子要出生了。(Tāmen de hái zi yào chūshēng le.) дитина ось-ось народиться. 9点了, 超市要关门了。(Jiǔ diǎn le, chāoshì yào guānmén le.) Вже 21 година, магазин, ось-ось зачиниться.

Слід зазначити, що, по-перше, наведені конструкції з 了, не вичерпують весь перелік існуючих конструкцій, а по-друге, конструкції з часткою 了 (le) використовуються головним чином в усному мовленні, для виразу експресії; в пресі, як правило, не використовуються.

Отже, бачимо, що варіантів вживання 了 (le) багато. По-перше, 了 (le) є показником завершеності дії. Важливо пам'ятати, що 了 (le) вказує не на минулий час, а на завершеність дії. Ми говоримо про виконані дії або зміни стану, які аж ніяк не можуть бути зведені до минулого.

По-друге, 了 (le) актуалізує інформацію. Значення речення може повністю змінитися, якщо ми, наприклад, використовуємо два 了 (le) в одному реченні. Тому необхідно бути особливо уважним, щоб уникнути плутанини. Важливо знати, до чого належить кожне 了 (le) і як його використовувати.

По-третє, 了 (le) є частиною конструкцій для посилення прикметників, а також частиною інших синтаксичних конструкцій передачі емоційно-експресивних відтінків мовлення, що робить мову більш емоційною і «живою».

Список використаних джерел

1. Кірносова Н. А. Практична граматики китайської мови (навчальний посібник). Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 116 с.
2. Горелов В. И. Теоретическая грамматика китайского языка: Учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Иностр. яз.». Москва: Просвещение, 1989. 318 с.
3. Сирко Е. В. Новый практический курс китайского языка. Liu Xun. – Beijing: Beijing Language and Culture University Press, 2011. 248 с.
4. Rong Jihua. Developing Chinese Elementary Comprehensive Course 1. Beijing: Beijing Language and Culture University Press, 2011. 350 p.
5. Yang Jizhou. Hanyu Jiaocheng. Beijing: Beijing Language and Culture University Press, 2009. 231 p.
6. Li Xiaqi. Boya Chinese Elementary. Beijing: Peking University Press, 2013. 227 p.
7. Задоевко Т. П. Основы китайского языка. Основной курс. Москва: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1986. 719 с.
8. Акимова И. И. Представление морфемного состава глагольного слова в целях лингводидактики. *Вестник Кемеровского государственного университета*, 2018. №1. С. 168–177.
9. 轻松学中文（英文版）课本5, 作者：马亚敏；-出版时间：2008-06.- 3页； 24页； 33页； 53页

Т. І. САЛІВОН

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Найцінніший скарб людини – її життя і здоров'я. Це багатство, яким наділила кожного природа, потрібно не тільки берегти, а й примножувати. І починати треба вже в дитинстві. Саме тому таким важливим є питання здоров'я школярів. Адже останнім часом викликає турботу зменшення кількості абсолютно здорових дітей, зниження тривалості життя, пасивність до навчання. Тому мета сучасної школи – збереження духовного, фізичного, психічного здоров'я учнів, формування в них відповідального ставлення до власного життя. А, отже, з'являється потреба у формуванні здоров'язбережувальних компетентностей учнів, використанні освітніх технологій, які полегшують формування нових знань, зберігаючи при цьому здоров'я учнів, забезпечують дитині можливість збереження здоров'я під час навчання у школі, формують в неї необхідні знання, уміння та навички щодо здорового способу життя, навчають використовувати їх у повсякденному житті.

Здоров'я – це не тільки відсутність хвороб, це гармонійне поєднання фізичного, психічного, духовного і соціального стану. І досягається воно в результаті самопізнання, самодисципліни, самореалізації на основі стійкої потреби бути здоровим. Усвідомити це дітям можуть допомогти дорослі, зокрема вчителі, які на заняттях спонукатимуть школярів турбуватися про своє здоров'я, розвиватимуть бажання вести здоровий спосіб життя. Для цього під час навчально-виховного процесу учителю слід використовувати не тільки традиційні, а й інноваційні технології навчання, формувати здоров'язбережувальні компетентності.

Звичайно, не кожна дитина усвідомлює, що здоров'я – це одна з головних умов гармонійного розвитку, досягнення успіху в житті, реалізації здібностей і талантів. Здоров'я необхідне для того, щоб знайти своє місце в житті, радіти життю. Саме фізично і фізіологічно розвинена особистість, соціально адаптована, психічно врівноважена, яка живе в гармонії з природою, має позитивні мотивації, здатна здобути знання, проявити свої здібності, мати життєву перспективу, стати корисною суспільству.

Щоб виховати таку особистість, варто починати з дитинства. Оскільки учень проводить у школі значну частину свого часу, важливу роль у підтриманні його здоров'я відіграє учитель. Тому першочерговим завданням будь-якого навчального закладу має бути високий рівень здоров'я дитини, а за ним – високий рівень знань.

Для того щоб турбота про власне здоров'я стала звичкою школярів, важливо працювати над цим систематично. Не виникає жодних сумнівів щодо необхідності проведення на уроках хвилинок здоров'я. Валеохвилинка (від лат. valeo – «бути здоровим») – це хвилинка відпочинку на уроці, яка враховує триєдине поняття про здоров'я: не тільки фізичне, а й психологічне, і духовне. Це вправи для зняття м'язової напруги, як на занятті, так і в повсякденному житті.

Дихальна гімнастика і фізкультхвилинки проводяться під час малорухливих занять з метою попередження дитячої перевтоми та поновлення працездатності (3-4 вправи, 4-6 повторень впродовж 1-2 хвилин).

Оздоровчі хвилинки під час уроків повинні комбінувати в собі фізичні вправи для осанки, вправи для очей, рук, шиї, ніг. Фізичні вправи краще проводити під музичний супровід. Цей прийом допомагає зняти втомленість, відновити рівновагу учнів. Такі вправи можна досить успішно надавати проводити самим учням або поєднувати з елементами ігор. Наприклад, зараз нахилиються вперед ті, у кого день народження взимку та навесні, теж саме зроблять всі, хто народився влітку та восени.

Ще одну групу вправ складають прийоми, які заспокоюють нервову систему, знімають напруження, тобто релаксація. У цьому випадку особливо

важливим є голос учителя та його внутрішній спокій. Надається максимум уваги забарвленню голосу й темпу вимови слів. Такі вправи можна проводити під музичний супровід або з використанням відеоролика. Наприклад, вправа «Після грози»: Заплющіть очі. Ви в лісі. Відгриміла гроза. Проїшов дощ, виблискує мокре листя на березі. На траві – срібні краплі. Як гарно пахне в лісі! Як легко дихається! Ось конвалії – вдихніть їхній чудовий аромат. Вдихайте повільно, рівно, глибоко.

Існує цілий арсенал різноманітних вправ, які можна використати під час хвилинок здоров'я: вправи для зору, дихання, зміцнення м'язів рук, правильної постави і відпочинку хребта, вправи на розслаблення, відновлення сил, зняття втоми, розвантаження емоційної й інтелектуальної напруги, гармонізації роботи півкуль головного мозку, вправи-руханки тощо. Здоров'язбережувальна компетентність є однією з важливих ознак професіоналізму вчителя. Важливо проявити творчий підхід не тільки у виборі навчального матеріалу, а й у продумуванні хвилинок здоров'я, зміст яких може органічно поєднуватись з програмним змістом уроку. Наведемо декілька прикладів.

Під час роботи над змістом казки О. Уайльда «Хлопчик-зірка» доцільно використати вправу *«Дістань зірку»*.

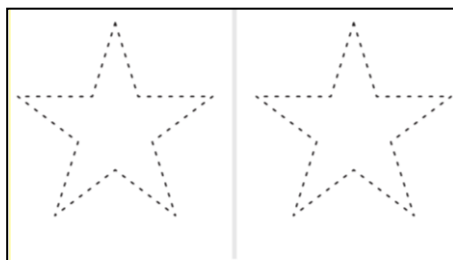
Вправа виконується під спокійну приємну музику.

«Заплющіть очі. Уявіть, що ви стоїте на засніженій галявині. Над вами – темне нічне небо, все всіяне зорями. Вони світять так яскраво, що, здається, знаходяться зовсім близько. Поле залите м'яким, ніжно-блакитним світлом. Люди кажуть, що, коли зірка падає, потрібно загадати бажання, і воно обов'язково здійсниться. Ще кажуть, що зірку не можна дістати. Та, можливо, вони просто не пробували? Знайдіть на небі уявним поглядом найяскравішу зірку. Про яку вашу мрію вона нагадує? Гарненько уявіть собі, чого б ви хотіли. А тепер розплющіть очі, глибоко вдихніть, затамувавши подих, і постарайтеся дотягнутися до зірки. Це непросто: тягніться щосили, станьте на носочки. Так, ще трохи, ви майже дістали її. Є! Так! Видихніть і розслабтеся, ваше щастя у ваших руках! Покладіть свою зірку перед собою. Потіштеся, дивлячись на неї. Ви зробили щось дуже важливе».

До цієї теми підходить прийом малювання обома руками. Це гра для розвитку двох півкуль головного мозку і активізації пізнавальних процесів.

Науково доведено, що дві півкулі головного мозку відповідають за різні розумові процеси. Ліва півкуля – це послідовність, логіка і структура; права півкуля – це інтуїція, уява, образи тощо. За ліву частину тіла відповідає права півкуля мозку, а за праву частину – ліва півкуля. Змушуючи синхронно працювати обидві півкулі мозку, можна отримувати стан, при якому процес навчання проходить легше й ефективніше. Ця унікальна техніка малювання сприятиме кращому запам'ятовуванню, концентрації уваги, швидкому аналізу інформації, активному мисленню, розвитку розумових й інтелектуальних здібностей.

Дитина бере в обидві руки по олівцю та одночасно двома руками обводить малюнок за пунктирними лініями. Не слід вимагати від дитини ідеально рівних ліній. Головне те, що працюють дві руки одночасно. Після обведення контурів, малюнок треба розфарбувати обома руками.

Вивчаючи так звані «різдвяні оповідання» Ч. Діккенса «Різдвяна пісня в прозі» та М. Гоголя «Ніч перед Різдвом» можна застосувати такі вправи.

Вправи для зміцнення м'язів рук

«Боб Кретчит замерз»

Потріть долоні, кожен палець, поплескайте в долоні, подихайте теплим повітрям, зігрійте їх, поплескайте по плечах, колінах, потушайте ногами.

Дихальна гімнастика

«Новорічні куранти»

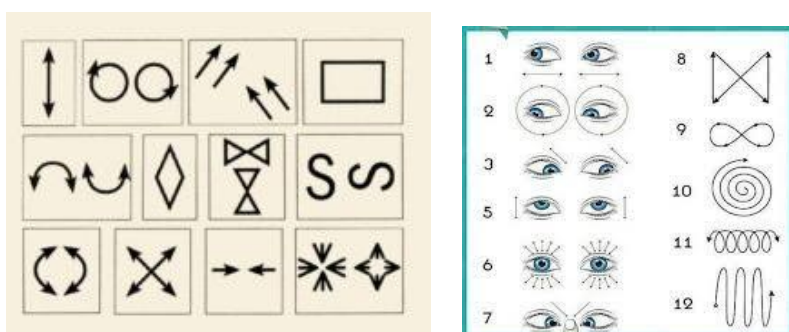
Встаньте, ноги на ширині плечей, руки вгору, сплетені в замок. Вдих-видих – нахиліться в сторону і скажіть «Бом!», потім в іншу сторону. Повторіть 12 разів.

«Хлопавка»

Вихідне положення – стоячи навприсядки, руки на ширині плечей. Вдих – розведіть руки в сторони; видих – підстрибніть, піднявши руки вгору, плесніть в долоні, скажіть: «Хлоп!»; вдих – розведіть руки в сторони; видих – опустіть руки вниз. Повторіть 6-8 разів.

Вправи для зору.

Прив'язаність дітей до гаджетів – реалії теперішнього часу. Для очей це, безумовно, означає багато додаткового навантаження. Крім того, зараз ми більше дивимося кіно, мультяків.., і, сподіваємося, більше читаємо. Тому цілком доречно згадати про гімнастику для відновлення і поліпшення зору. Можна використовувати для цього таблиці чи звичайні вправи.

Шторки

Швидко і легко моргайте 2 хвилини. Сприяє покращенню кровообігу.

Великі очі

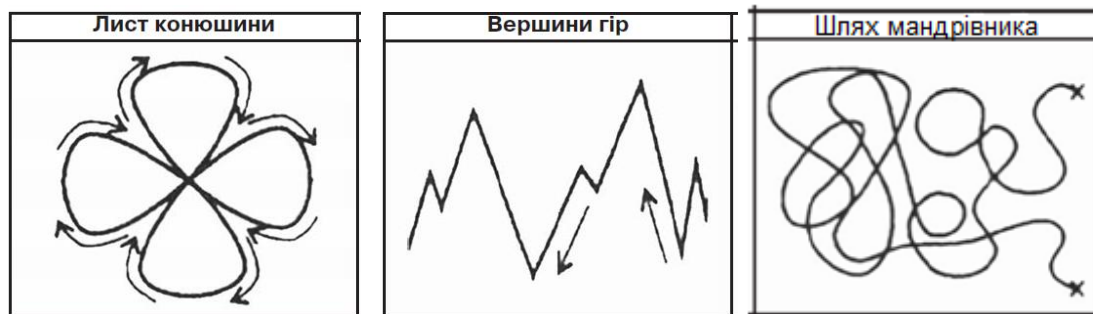
Сидимо прямо. Міцно заплющуємо очі на 5 секунд, потім широко розплющуємо їх. Повторюємо 8-10 разів. Зміцнює м'язи повік, покращує кровообіг, сприяє розслабленню м'язів очей.

А можна перетворити ці вправи на цікаву гру. Наприклад, використати лабіринти чи малювання очима по крапках.

Вивчаючи «Нічну пісню подорожнього» Й. В. Гете пропоную учням вправу для зору «*Перегони*».

Очі «подорожують» по контурах малюнків, відпочиваючи від тривалого перегляду в одну точку. При цьому пропоную учням уявити вершини гір, шлях мандрівника, листя дерев

А ще доречною буде дихальна вправа «Вітер»

Як шумить вітер? А ось так! Вдих носом. Видих ротом, долоні торкаються ротика, і дитина без голосу вимовляє «звук індіанця» – це шумить вітер. Вправу слід повторити 3-4 рази.

На уроках, де вивчаються поетичні твори дуже доречними є дихальні вправи. Практика правильного дихання повністю наповнює тіло киснем і заряджає енергією кожен клітинку організму, вона може підтримувати організм у стані високої життєвої активності. Актори, професійні співаки і диктори настроюються за лаштунками або «за кадром» на виступи за допомогою дихальної гімнастики. Учитель за допомогою дихальних вправ може налаштувати учнів на урок, доречно використовувати цей прийом перед уроками виразного читання. Серед різних вправ можна вирізнити такі.

«Напни вітрила»

Учні спочатку набирають повні легені повітря, а потім повільно випускають його, уявляючи, що напинають вітрила.

«Трубач»

Сидячи, кисті рук затиснути в трубочку, підняти догори. Повільно видихаючи, голосно промовляти «п-ф-ф-ф». Повторити 4-5 разів.

«Півень»

Стати прямо, ноги нарізно, руки опустити. Піднести руки в сторони, а потім плескати ними по стегнах. Видихаючи, промовляти «Ку-ку-рі-ку». Повторити 5-6 разів.

«Кулька»

Запропонувати учням уявити, що в животику у них надувна кулька. Вдих носом – кулька надувається і становиться велика-велика. Живіт випинається. Видих – кулька здувається із звуком -с-, -з- або -ш-.

«Мильні бульбашки»

Ця вправа виконується так: вдих відбувається носиком, а видих через рот, де губи складені в трубочку. Мильна бульбашка виходить дуже красивою і великою.

П'ятикласники знайомляться ще з одним поетичним твором – віршем Джона Кітса «Про коника і цвіркуна». На цьому уроці я пропоную такі хвилинки здоров'я.

Фрагменти кольоротерапії. Це ефективний метод впливу кольору на наш організм з метою відновлення його нормальної життєдіяльності. Вченими доведено, що колір викликає певні біохімічні реакції в людських тканинах, стимулює різні залози і деякі відділи головного мозку. Інакше кажучи, те, як ми себе відчуваємо, багато в чому залежить від кольорів, якими ми оточені.

Працюючи з текстом, звертаємо увагу на описи природи. Пейзаж – опис природи у художньому творі. Він вказує на час і місце дії, а також увиразнює настрої героїв. Пропоную учням завдання:

Які емоції у вас викликали ці пейзажні замальовки? Створіть палітру своїх емоцій. Які кольори ви використали і чому?

Далі пропоную завдання за таблицею.

Продовжуючи працювати з кольорами, пропоную наступне завдання, яке потребує ще й літературних знань.

Назви колір, яким позначено слово		
ЖОВТИЙ	ЧОРНИЙ	ЖОВТИЙ
ЧЕРВОНИЙ	ЖОВТИЙ	ЧЕРВОНИЙ
ФІОЛЕТОВИЙ	СИНІЙ	ЧОРНИЙ
ЖОВТИЙ	ЧЕРВОНИЙ	ЖОВТИЙ
ЧЕРВОНИЙ	СИНІЙ	ЧЕРВОНИЙ
СИНІЙ	ЧОРНИЙ	СИНІЙ
ЗЕЛЕНИЙ	ЖОВТИЙ	ЖОВТИЙ
ЧЕРВОНИЙ	ФІОЛЕТОВИЙ	ЧЕРВОНИЙ
СИНІЙ	ЧЕРВОНИЙ	СИНІЙ
ЧЕРВОНИЙ	ЖОВТИЙ	ЖОВТИЙ
ЖОВТИЙ	СИНІЙ	ЧЕРВОНИЙ
СИНІЙ	ЖОВТИЙ	СИНІЙ

Завдання Розмалуй картинку, обираючи правильний колір

Епітети - художнє означення

Метафора - це перенесення назви з одного предмета чи явища дійсності на інший, на основі їх подібності (переносне значення)

Повтори - прийом, при якому в тексті навмисно повторюється якесь слово або фраза

Антитеза - протиставлення

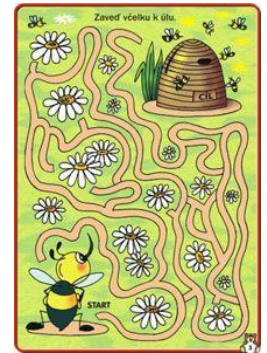
Вправи для очей.

«Метелик»

Кліпаємо лівим оком 10 разів, потім правим – 10 разів, обома очима – 5 разів.

Лабіринт

Вивчаючи твори М. Твена «Пригоди Тома Соєра» та Е. Портер «Полліанна», можна використовувати такі здоров'язберігаючі вправи.

«Кулька»

Підніміть руки вгору, розведіть в сторони, надуйтеся. Плесніть над головою – кулька тріснула.

«Кулька червона»

Повітря м'яко вдихаємо, (*вдих*)

Кульку червону ми надуваємо. (*видих*)

Кулька росла і блистіла, (*вдих*)

Ось вона тріснула і засвітіла: «Т-с-с-с-с!» (*видих зі звуком*)

Вправи на розслаблення, відновлення сил

«Посмішка»

Зімкнуті губи розтягніть в усмішці, якомога сильніше. Утримуйте посмішку 5-10 секунд, розслабтеся і повторіть вправу 5-10 разів.

«Кошеня»

Уявіть, що ви всі стали кошенятами, які тільки-но прокинулися і тягнуться. Потягніться гарненько! Підніміть руки, вигніться і потягніться вправо, вліво, вгору, витягуючи шию і вигинаючи спинку.

«М'ячик»

Наберіть ротом повітря, зімкніть губи, пересуньте грудку повітря з правої щоки в ліву, з-під верхньої губи під нижню. У кінці кожного руху робіть затримку на кілька секунд. Повторіть 5-10 разів.

Вправи, що розтягують м'язи тіла

Ці вправи спрямовані на поліпшення уваги, моторної координації для письмової роботи, збільшення фокусу і концентрації без напруги, поліпшення

дихання і стану спокою, поліпшення здатності виражати ідеї, збільшення енергії в руках і пальцях.

Вправа «Активізація рук»

Витягніть ліву руку вгору над головою, відчуваючи, як рука тягнеться від вашої грудної клітини. Праву руку покладіть на ліву нижче ліктя. Ліва рука здійснює послідовні рухи в кожному з чотирьох сторін, відносно голови: вперед, назад, убік і у напрямку до вуха, а права рука перешкоджає цьому руху впродовж восьми секунд, не даючи лівій руці рухатися. Тепер встаньте і дозвольте лівій руці вільно повиснути уздовж тіла. Можете тепер порівняти довжину рук, витягнувши їх перед собою.

Якщо ви правильно робили вправу, то ваша ліва рука стане трохи довша правої за рахунок того, що розслабилися м'язи. Повторіть вправу з другою рукою.

Вправа «Сова»

Візьміться правою рукою за ліве плече посередині. Трохи поверніть голову вліво. Поверніть голову і подивіться назад через плече. Вдихніть глибоко і розгорніть плечі. Подивіться через ліве плече і розпряміть плечі. Починайте розминати – на видиху стискайте пальці і говоріть «УХ». Очі розширте і дивіться, як сова. Голову трохи повертайте з боку в бік. Опустіть підборіддя на груди і глибоко вдихніть, розслабляючи м'язи. Потім візьміться лівою рукою за праве плече і повторіть вправу.

До уроків за оповіданням Дж. Олдріджа «Останній дюйм» серед інших вдалою буде вправа на дихання

«Дайвер».

Встаньте, зробіть глибокий вдих, затримайте подих, при цьому закрийте ніс пальцями. Присядьте, немовби пірнули в воду. Дорахуйте до 5 і винирніть – відкрийте ніс і зробіть видих.

Релаксація «Відпочинок на морі»

«Уявіть, що ви перебуваєте в прекрасному місці на березі моря. Чудовий літній день. Небо блакитне, сонце тепле. Відчуйте себе абсолютно спокійними і щасливими. М'які хвилі докочуються до ваших ніг, і ви відчуваєте приємну

свіжість морської води. З'являється відчуття, що легкий і свіжий вітерець обдуває все тіло. Повітря чисте і прозоре. Приємне відчуття свіжості і бадьорості охоплює обличчя, шию, плечі, спину, живіт, руки і ноги. Відчуйте, як тіло стає легким, сильним і слухняним. Дихається легко і вільно. Можете розплющити очі. Постарайтеся зберегти відчуття бадьорості і життєрадісності на весь день».

Завданням кожного вчителя є створення такої атмосфери на уроці, щоб діти почувалися комфортно, а валеохвилинки допомагають зняти розумове перевантаження, психічну напругу, відновити позитивний настрій. Ці вправи використовуються для того, щоб школяр отримав найкращі можливості для ефективного засвоєння знань. Вони нескладні у виконанні, продумане їх використання викликає радість у дітей, приносять задоволення, а головне – впливають на формування їхнього здоров'я. За допомогою цих вправ можна заохотити учнів працювати активніше.

Список використаних джерел

1. Богосвятська А. І., Кіба М. В. Давайте відпочинемо! Острівець здоров'я, усмішок і позитиву на уроці. Випуск перший «Сезонні валеохвилинки». Посібник для вчителя-практика. Київ: Задруга, 2017. 64 с.

2. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. №8. С. 1-6.

3. Гадецький М. В., Хлебнікова Т. М. Організація навчального процесу в сучасній школі. Харків: Ранок, 2003.

4. Омельченко Л. П., Омельченко О. В. Здоров'ятворча педагогіка. Харків: Основа, 2008. 205 с.

Ж. П. СЕГЕДА

«ПРИРОДА – ХРАМ ЖИВИЙ...» (Ш. БОДЛЕР)

Інтегрований урок (зарубіжна література і біологія) у 6 класі

Мета: вчити аналізувати й узагальнювати вивчений у 6 класі матеріал із зарубіжної літератури та біології, закріпити знання про твори зарубіжної літератури, вивчені в 6 класі, про різноманітність рослинного світу, особливості рослини як біологічного організму, склад рослинної клітини, значення рослин; розвивати розуміння краси природи та її художнього зображення, смислову та образну пам'ять, вміння працювати з художніми текстами, кмітливість, творчі, артистичні можливості учнів; виховувати любов до природи, турботливе ставлення до неї.

Тип уроку: підсумковий урок узагальнення знань.

Вид уроку: інтегрований: поєднано зміст і види діяльності уроків зарубіжної літератури та біології.

Обладнання: мультимедіа, презентації, відеоролики, пазли із зображенням складових рослинної клітини, плакат із зображенням дерева без листя, 3 комплекти табличок із назвами таксонів.

*Природа – єдина книга, що укладає
глибокий зміст на усіх своїх сторінках.*

Й. В. Гете

Хід уроку

Текст на дверях класу: **Діяти – активно, думати – оперативно, сперечатись – доказово, творчо мислити – обов'язково.**

Лунає музика (Шуман «Лісові сцени»)

Вчитель зарубіжної літератури: Дорогі друзі! Ми зайшли до класу під чарівну музику композитора Шумана «Лісові сцени», у якій він зобразив захоплення від краси природи. Природа оспівана в різних видах мистецтва, зокрема у мистецтві слова – в літературі. «Природа – єдина книга, що укладає глибокий зміст на усіх своїх сторінках» - сказав Й. В. Гете. А французький поет Шарль Бодлер додав: «Природа – храм живий...». Сьогодні ми поєднаємо урок зарубіжної літератури і біології і повторимо вивчене у 6-му класі на цих уроках. Приготуйтеся до цікавої подорожі сторінками художніх творів і підручників!

Вчитель біології: Ми прийшли на цю землю, щоб жити, розвиватися, творити. Але ніколи не забуваймо про те, що кожен із нас і всі ми разом узяті –

невід’ємна частинка природи, ми потребуємо води, повітря, сонця, багатьох її щедрих дарів. Світ навколо нас такий дивовижний, що людині тільки б захоплюватись ним та берегти цю чудову і неповторну красу! Але не все так добре, як би хотілося. Людська діяльність часто невиправдано виснажує природні ресурси, руйнує їх. І незабаром може настати час, коли природа повстане проти людей і покарає нас. Щоб цього не сталося, треба вже сьогодні навчатися жити на планеті в гармонії з природою, не тільки споглядати її красу і користуватись її благами, але й відчувати її потреби, прислухатись про що співає Земля.

Учень 1 Краса природи є у всьому:

В листочку, в квіточці живій,

В хмаринці, в небі голубому.

Лиш придивитися зумій!

Вона в сосні, берізці й клені,

В метеликові – просто скрізь.

В джерельці і в траві зеленій

Лише прислухайсь, придивись!

Вчитель зарубіжної літератури: Оспівування природи в літературі – давня традиція. Милуючись красою природи, ми не забуваємо, що не можемо протистояти її силі, особливо коли вирують природні стихії. Із давніх-давен люди поклонялися силам природи, намагалися пояснити її у міфах та легендах. Учні підготували розповіді (відеоролики) про них.

Учень 2. Міф про нарциса. У далекі, далекі часи, жив юнак Нарцис. Він славився своєю красою, але оракул Тіресій заборонив Нарцису бачити своє відображення, інакше смерть! Одного разу Нарцис, повертаючись з полювання, втомлений і змучений спрагою вирішив випити води з чистого і спокійного ставка. Нахилившись до води, Нарцис вперше в житті побачив себе. Не в силах відірвати погляд від свого прекрасного відображення, Нарцис не їв, не пив, тільки дивився на себе у воді. Так і помер. На тому місці виросла прекрасна квітка з однойменною назвою, з приємним ароматом. Так само як і юнак хилиться віночком вниз, ніби бажаючи побачити своє відображення.

Учень 3. Міф про Дафну і Аполлона. Одного разу бог світла золотоволосий Аполон, переможець злого змія Піфона, образив бога кохання Ерота, насміявшись над його маленьким луком. Тоді Ерот вистрілив у нього золотою стрілою і Аполон закохався в прекрасну німфу Дафну. Але Ерот поцілював Дафну олов'яною стрілою – і Дафна втратила здатність любити. І як не вмовляв Аполон Дафну, але вона тікала від закоханого бога. Зрештою попросила захисту у матері-землі і та перетворила її на вічнозелений лавр. З того часу лавром вінчають усіх митців, поетів, адже Аполлон – покровитель мистецтва.

Учень 4. Міф про Деметру. Велична і прекрасна богиня родючості Деметра мала єдину дочку – богиню весни Персефону. Та полюбив дочку могутній Аїд, бог царства мертвих і викрав її у матері. Тоді гірко засумувала Деметра, а з нею – вся природа. Опало листя з дерев, зів'яли квіти... Довелося вступитися самому Зевсу, щоб третину року Персефона була в царстві Аїда, свого чоловіка, а дві третини – з матір'ю. І тоді на землі знову наставала весна, потім літо, осінь... Так давні греки пояснювали виникнення пір року.

Вчитель зарубіжної літератури: Пам'ятаєте єгипетський міф «Як Тефнут покинула Єгипет». Яку річ, потрібну для рослин, уособлювала собою Тефнут? Що сталося, коли вона пішла з Єгипту? *(відповіді учнів)*

Вчитель біології: Рослини населили землю дуже давно. Учні підготували презентацію про різноманітність рослин і умови, необхідні для них *(перегляд презентації)*. А про будову рослинної клітини, яку ми вивчали і чудово знаємо, розповідається в інсценівці «Дружні органели». *(Учні читають і з картонних пап'єр складають клітину)*.

Учень 5. Клітина – це не просто забаганка,

Складна й барвиста, наче вишиванка.

Все до ладу у ній і враз працює!

І жоден елемент не байдикує.

Мембрана – наче мати для дитини -

Бар'єр і охоронець для клітини,

Для цитоплазми й органел усіх,

Що в цитоплазмі містяться її.

І мудра та мембрана пропускає

Те, що клітина вже давно чекає:

І воду, й кисень, вуглекислий газ,

І безліч речовин, потрібних повсякчас.

Учень 6. Складається мембрана із білків

Та ще й ліпідів двох шарів.

Клітинна оболонка наче плащ

Вкрива мембрану від усіх нещасть.

І цитоплазмі затишно під нею.

Сховатися немов би під бронєю.

Учень 7 Всі органели дружні дуже

І до клітини не байдужі.

Бо спільна про клітину в них турбота,

Та в кожній із них своя робота.

Ось мітохондрії енергію дають.

Без них клітини навіть не живуть!

Учень 8. І Пластиди – теж важливі

Наче друзі незрадливі.

Наш зелений гарний світ

Хлоропластам шле привіт.

Фотосинтез там іде

Хлорофіл вперед веде.

Лейкопласти запасують

Все потрібне із весни.

Хромопласти прикрашають

Цвіт та листя восени.

Учень 9. Комплекс Гольджі – апарат,

будь-якій роботі рад.

Речовини трансформує,

Їх виводить, транспортує.

Учень 10. Ендоплазматична сітка

Рибосоми містить зрідка.

А ядро із ядерцем

Всім командують оцим.

Учень 11. В ядрі видно хроматин

В ньому – спадщина клітин.

Він, як поділ настає,

Хромосомами стає.

Учень 12. А найбільша у клітині –

Вакуоля всередині.

Сік клітинний запасє,

Місце головне займає.

Ще багато цікавинок

у рослинної клітини.

Всі учні:

Без рослин життя щасливе

Для нас зовсім неможливе (*Ж. Сегеда*).

Вчитель зарубіжної літератури: Справді, рослинна клітина нам доводить, що в будь-якому товаристві має бути лад. У байках, які ми вчили, про це теж не раз говориться:

Учень 13. *Читає байку І. Крилова «Лебідь рак та щука».*

Вчитель зарубіжної літератури проводить вікторину про рослини, що згадуються у вивчених у 6 класі творах зарубіжної літератури.

Запитання вікторини (дати відповідь і назвати твір та автора)

1. Які ще рослини, крім названих на уроці, згадуються в грецьких міфах? (яблука Гесперид, адоніс, виноград)
2. У байці Езопа лисиця хотіла поживитися плодами якої рослини? (Езоп «Лисиця і виноград»)
3. Які рослини допомогли капітану Діку Сенду визначити, що вони не в Америці, а в Африці? (Ж. Верн «П'ятнадцятирічний капітан»)
4. Які рослини стали в пригоді герою твору «Жага до життя»? (Джек Лондон «Жага до життя»)
5. Яка рослина є символом Різдва в Англії (Ч. Діккенс «Різдвяна пісня в прозі»)?
6. Плоди якої рослини конфіскував на базарі поліцейний наглядач Очумелов з оповідання А. Чехова? (А. Чехов «Хамелеон»)
7. З якої рослини зробив інструмент Йохим з твору, гра на якому зачарувала Петрика Попельського? (В. Короленко «Сліпий музикант»)
8. З чого варили каву люди, які зібралися на свято нищення картини в новелі Р. Бредбері? (Р. Бредбері «Усмішка»)

Вчитель біології. Молодці! Погодьтеся, друзі, що у квартирі легше щось знайти, якщо є порядок. Щоб був порядок у рослинному царстві, Карл Лінней придумав класифікацію рослин. А зараз гра «Класифікація рослин» складання на швидкість класифікації (3-м командам роздаються картки з назвами

таксонів: царство, відділ, клас, порядок, родина, рід, вид. Завдання: за сигналом капітану роздати картки 7-ми учням, які мають вишикуватися в порядку їх розміщення від царства до виду. Капітан перевіряє і подає сигнал: «Готові!»)

Вчитель зарубіжної літератури.

Квіти, квіти... Чарівні квіти,

Кольорові, великі й малі...

Ви умієте душу зігріти,

Бо й самі ви — душа землі.

Рослини по-різному описує біологія і література. Ось, наприклад, троянда, королева квітів.

Вчитель біології: Вчені-біологи описують троянду так: «Троянда (*Rosa L.*) – рід і культурна форма рослин родини трояндових. Багаторічна куциста рослина з колючими гілками. Висота троянди досягає до двох метрів. Листя більшості видів троянд 5-15 сантиметрів завдовжки, перисті. Квітки махрові, чашоподібні, спочатку розпускаються поодиночі, при повторному цвітінні утворюють кисті. Колір від білого до темно-червоного».

Вчитель зарубіжної літератури: А тепер слово поетам! Для них прекрасна троянда – уособлення коханої дівчини. Троянді передає вітання у своєму вірші «Задзвени із глибини» Генріх Гейне:

Учень 14. Задзвени із глибини

Тихої печалі,

Мила пісенько весни,

Линь все далі й далі!

Линь, дзвени, знайди той дім,

В квітах сад зелений,

І троянду перед ним

Привітай від мене.

Р. Бернс порівняв свою дружину з трояндою, до якої через тисячі миль він повернеться, що б не сталося. Цей вірш ми будемо вивчати наступного року, але на моє прохання учень вивчив на сьогодні. Анонс вірша Роберта Бернса!

Учень 15. Моя кохана - пишна рожа,

Краса весняних днів;

Моя кохана – мелодійний,

Приємно-зграйний спів.

Яка краса твоя безмежна,

Така й любов моя;

Тебе любитиму я, поки

Всі висохнуть моря.

І висохнуть моря, кохана,

Й розтопиться граніт;

Тебе любитиму я, поки

Не западеться світ.

Прощай, прощай, моя кохана,

Я йду, я йду звідсіль!

Та знову я прийду, кохана,

Й за десять тисяч миль!

Авторський відеоролик «Маленький принц і троянда»

Вчитель зарубіжної літератури. «На твоїй планеті, – сказав Маленький Принц, – люди вирощують в одному саду п'ять тисяч троянд ... і не знаходять того, що шукають ... А те, чого вони шукають, можна знайти в одній-єдиній троянді», – написав французький письменник Антуан де Сент-Екзюпері. Японська народна мудрість стверджує: «Краса квітки – в одній квітці». У хайку рослини виступають як сезонні слова, які сигналізують про яку пору року йдеться у творі: про весну (квіти сакури, персика, сливи), літо (півонії, троянди, лілії), осінь (кленове листя, очерет, хризантема) чи зиму (сосна, безлисті дерева). І це має значення для розкриття почуттів, закладених у хайку.

(Читання хайку у перекладі українською мовою і японською (особисто чи у відеозапису)).

В українській літературі теж є чимало творів, у яких описана краса природи, є заклики до її збереження. Зокрема, поет Богдан Лепкий нагадував:

Все на землі, все треба берегти – і птаха й звіра, і оту рослину,
Не чванься тим, що цар природи ти – бо врешті, ти її частинка.
Друже мій, люби життя, люби людей, природу,
А кривду кинь у забуття, як камінь в тиху воду.

Закінчимо наш урок на веселій ноті – дитячим віршем П. Воронька «Коза і лоза», який закликає нас берегти природу. *(Учень читає вірш)*

ПІДСУМОК УРОКУ.

Перед тим, як піти на перерву, зробимо своєрідний підсумок – складемо сенкани на тему «РОСЛИНИ», де ви лаконічно висловите свою думку про значення рослин, і прикрасимо ними оце дерево, щоб зазеленіло нашою творчістю. (Учні під музику складають сенкан, записують на зелених аркушах у вигляді листочків і прикріплюють до дерева на плакаті).

Список використаних джерел

1. Красоткіна Н. Краса природи є у всьому... URL: krasotkina.com/вірші/Краса20природи.html
2. Лепкий Б. Все на землі, все треба берегти... URL: <http://www.nurse.net.ua>
3. Ніколенко О. М. Зарубіжна література : підручн. Для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Грамота, 2016. 272 с.
4. Пернатъев Ю. С. Міфи та легенди народів світу. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2011. 320 с.
5. Сезонні слова у хайку. URL: eschool.dn.ua/mod/book/view/php?id

Л. В. ТЕМЧЕНКО

**РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА
УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

У статті розглядається проблема розвитку комунікативних здібностей учнів на уроках української мови, обґрунтовується її актуальність в межах сучасної концепції національної освіти. Досліджуються можливості забезпечення вчителем оптимальних умов для різнобічного мовленнєвого розвитку кожного учня. Розглядаються характеристики окремих груп методів та прийомів навчання, їх систем, які сприяють особистісно зорієнтованому творчому навчанню.

Ключові слова: Комунікативні здібності, методи і прийоми навчання, продуктивне навчання, особистісно зорієнтований підхід, взаємонавчання.

Постановка проблеми. Сучасна концепція національної освіти ставить перед учителем української мови чітку вимогу: сприяти формуванню національно-мовної особистості, яка характеризується свідомим ставленням до мови, розвиненим мовленням, мисленням, інтелектом. Під час навчання мають бути створені умови для позитивного розвитку, психологічного комфорту, творчої реалізації. Необхідно розвивати в учнів мовленнєву пам'ять, мовне чуття, тобто вміння наслідувати традиції використання мовних одиниць, коли необхідно відтворити особистий погляд в усному та писемному мовленні.

Основна мета навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатого мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом учені почали виділяти компетентність як окремий підхід до навчання мови. Компетентісний підхід забезпечує формування низки компетенцій, якими має оволодіти кожний мовець. У загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти виділяють загальні компетенції (знання світу, соціокультурні знання, практичні вміння і навички) та лінгвістичні, комунікативні. Психологічні аспекти проблеми формування мовленнєвої компетенції відображені в працях Л. Щерби,

Л. Виготського, М. Жинкіна, І. Синиці. Педагогічні й методичні питання її формування розробляли й сучасні вчені: В. Бадер, О. Біляєв, Т. Ладижинська, М. Пентилюк, Л. Мацько, Г. Шелехова, В. Мельничайко, А. Ф. Курінна, Н. Голуб, М. А. Василик, О. О. Паршикова.

Постановка завдання. Для досягнення освітньої мети в школі найбільш відповідним є комунікативно-функціональний та особистісно зорієнтований підходи до навчання української мови. Мета статті – дослідити можливості забезпечення вчителем оптимальних умов для різнобічного мовленнєвого розвитку кожного учня.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна спрямованість у методиці викладання мови дає змогу реалізувати ціннісний, розвивальний і виховний аспект української мови як навчального предмета. Різні завдання комунікативного характеру спрямовують учнів на засвоєння певних знань, формують уміння і навички контролювати власне висловлювання. Постанова і вирішення завдань пізнавальної теми уроку сприяє не тільки кращому запам'ятовуванню вивченого, а й розвиває інтелектуальні й розумові здібності учнів, виробляє навички самоосвіти.

Безліч проблем у шкільній практиці навчання української мови, недостатня сформованість комунікативних умінь та навичок, мотивація навчання мови, що не сприяє посиленню інтересу до її вивчення, методична недосконалість навчання, свідчать про необхідність змін у технології навчання, реалізації сучасного підходу в комунікативно-діяльнісному, особистісно зорієнтованому, функціонально-стилістичному аспектах.

Педагогічна наука й практика розробили й перевірили значну кількість різних методів навчання. Одні з них використовуються давно і вже стали традиційними. Інші народилися порівняно недавно.

Зосередимо увагу на класифікації методів навчання, яку запропонував А. В. Хуторської, яка складається з трьох видів методів (рис.1):

евристичних методів;

методів продуктивного навчання;

системи занять, що утворені шляхом трансформації методів навчання та його різних форм.

Розглянемо характеристики окремих груп методів та прийомів навчання, їх систем за даною класифікацією, які сприяють особистісно зорієнтованому творчому навчанню.

Характерними ознаками груп таких методів та прийомів навчання є:

навчання в ситуаціях, максимально наближених до реальних;

навчання не як повідомлення знань, а як навчання практичного їх використання;

навчання в емоційно насиченому просторі.

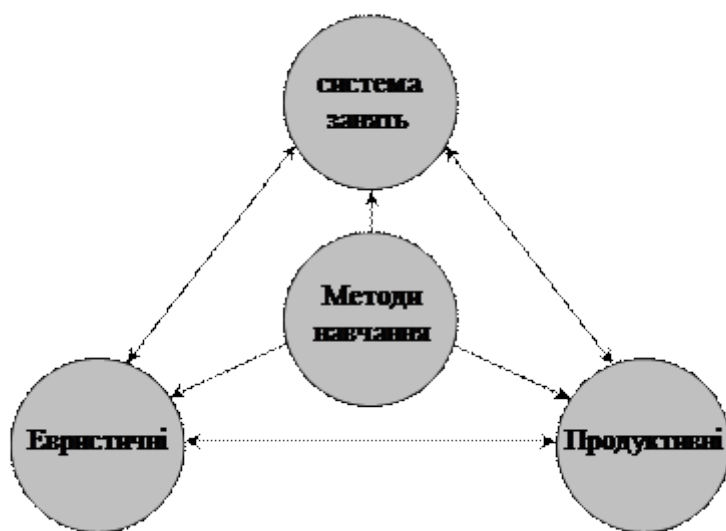

Рис. 1. Альтернативна класифікація методів навчання А.В.Хуторського

За характером пізнавальної діяльності учнів та її метою А. В. Хуторський класифікує методи продуктивного навчання на три групи:

1. Когнітивні (мета навчальної діяльності – пізнання об'єкту).
2. Креативні (мета – створення усної чи письмової навчальної продукції).
3. Методи організації навчання (учень самостійно оцінює свій рівень знань чи відбувається взаємонавчання, взаємоконтроль).

Когнітивні методи на уроках української мови

Метод емпатії

На уроках мови створюю всі необхідні умови для формування емпатійної здатності, для подолання емоційної «глухоти». Вчу дітей із довірою і

співчуттям ставитися до незнайомих емоційних станів, які відкриваються їм у текстах. Діти стають емоційно і духовно багатшими.

Головне завдання – зробити вивчення твору близьким для дітей, таким, що спонукає до роздумів, почуттєвих реакцій (радість, біль, жаль, сум, гнів, обурення). Текст повинен сприйматися не лише розумом, але й серцем, схвилювати дитину, знайти відгук у її душі, тільки тоді особистість навчиться співпереживати, співчувати.

Комунікативний практикум

1. Пізнавальна тема уроку: «Підкорювачі вершин»

Прочитайте текст, визначте його тему. У якому реченні сформульовано основну думку тексту. Дайте відповіді на запитання й виконайте завдання.

Що таке альпінізм?

Якими рисами характеру повинен володіти спортсмен-альпініст? Що він повинен уміти?

Чого вчить нас ставлення альпіністів один до одного?

Альпіністи

Той, хто якось захопився альпінізмом, пронесе любов до нього через усе життя.

У горах альпіністи йдуть рівно, спокійно, кожен крок роблять обережно. Одягнені вони по-похідному.

До високогірної мандрівки спортсмени готуються наполегливо, довго й ретельно. Вони повинні уміти робити все: правильно укласти рюкзак, уміло розвести багаття, вільно, швидко та точно орієнтуватися на місцевості, зокрема за картою та компасом.

Альпіністи знають, що таке небезпека й справжня дружба. Завжди і всюди вони намагаються ставитися один до одного уважно, турботливо, по-товариськи. Ніколи й ніде альпініст не залишить товариша в біді (З журналу).

Знайдіть у тексті слова, які пояснюють дієслова і вказують на ознаку дії. На які питання вони відповідають? Як називаються?

Клоуз-тест

Проводжу в швидкому темпі. Учні дають чітку змістовну відповідь.

Клоуз-тест. «Прислівник»

1. Прислівник – це _____
2. У реченні найчастіше буває _____
3. Відповідає на запитання _____
4. Має морфологічні ознаки _____
5. Прислівник, поєднуючись з дієсловом, вказує на _____
6. Прислівник, поєднуючись з іменником, вказує на _____
7. Прислівник, поєднуючись з прикметником, іншим прислівником, вказує на _____

Взаємоперевірка.

Евристичне спостереження

Учні аналізують мовний матеріал, текст. Ефекту досягають за рахунок здійснення пошукової діяльності. Спрямовую пошуки учнів, «націлюю» на можливі висновки. Учні вчаться бачити головне, робити висновки, самостійно здобувати знання за допомогою спостереження, відкриваючи для себе щось нове. *Спостереження є джерелом знань.*

Метод дослідження

Учням даю завдання, яке вони виконують самостійно, лише направляю в необхідному руслі дослідницьку діяльність.

Цей метод забезпечує розвиток в учнів творчих здібностей, формує самостійність, створює умови для природного самовираження дітей, дозволяє обрати свій спосіб роботи, фіксації матеріалу.

Метод помилок. Редагування

Метод помилок використовую для закріплення матеріалу, контролю знань. Завдання учнів полягає в тому, щоб виявити й пояснити помилку в процесі колективного обговорення. Це може бути виявлення орфографічних, пунктуаційних, граматичних та лексичних помилок у тексті.

Визначте види помилок, відредагуйте й запишіть виправлені речення.

Так було:	Треба так:
-----------	------------

У салоні стало <i>ще більш просторніше й затишніше.</i>	У салоні стало більш просторо і затишно.
Ми дуже <i>близько</i> наблизились до автомобіля.	Ми дуже близько підійшли до автомобіля.
Звістку жінка сприйняла <i>рівнодушно</i>	Звістку жінка сприйняла байдуже.
Роман <i>обратно</i> забув принести дискету.	Роман знову забув принести дискету.
<i>Завдяки</i> хворобі вона <i>відстала</i> з математики.	Через хворобу вона не встигала з математики.
Аптека працює <i>круглосуточно.</i>	Аптека працює цілодобово.

Креативні методи на уроках української мови

Бліц-турнір

Організуючи роботу, учні об'єднуються у дві групи (команди). Змагання, що проводиться в короткі терміни порівняно зі звичайним часом, викликає в учнів інтерес. Вони вчаться не тільки правильно й точно формулювати запитання, але й давати чіткі, змістовні відповіді. Представники однієї групи ставлять запитання до учнів іншої й навпаки. Якщо учасники не можуть дати відповіді на поставлене питання, допомагають учні класу.

«Вільне письмо»

Дана стратегія допомагає зібрати до купи свої думки через їх записування без зупинки. Стратегію «Вільне письмо» варто використовувати на етапі усвідомлення матеріалу.

Наприклад, написати етюд «Зимовий ранок», використовуючи прислівники, що пишуться разом, окремо, через дефіс.

Інтелектуальна хвилинка

Інтелектуальну хвилинку проводжу у швидкому темпі. Учні дають чітку змістовну відповідь.

1. Гра «Далі...»

Суть завдання полягає в тому, що учні, почувши словосполучення з прислівником, повинні швидко поставити до нього питання і вказати його розряд за значенням.

Часу на роздуми нема. Якщо ви не знаєте, говорите слово «Далі...», тоді відповідає наступний гравець.

Наприклад, сміється весело (ЯК?) – якісно-означальний

I команда

1. Почули тут (ДЕ? – місця)
2. Сказав спересердя (ЧОМУ? – причин.)
означ.)
3. Відвідує щодня (КОЛИ? – часу)
4. Сказав для сміху (ДЛЯ ЧОГО? – мети)
5. Зустрілися вчора (КОЛИ? – часу)
6. Їдемо верхи (ЯК? – способу дії)
7. Розказував цікаво (ЯК? – якісно-озн.)

II команда

1. Зустрів учора (КОЛИ? – часу)
2. Виглядав гарно (ЯК?– як.-
означ.)
3. Дуже добрий (У ЯКІЙ МІРІ?)
4. Спеціально чекав (ЯК?-спос. дії)
5. Гляньте вниз (КУДИ? – місця)
6. Розрізав навпіл (ЯК? – способу дії)
7. Не знайшов ніде (ДЕ? – місця)

2. «Я бачу дивний краєвид»

Опишіть дивний краєвид, використовуючи різні розряди прислівників. Дівчата виписують використані хлопцями прислівники й навпаки. При оцінюванні враховується зміст опису, кількість використаних прислівників, а також грамотність.

Учні описують пейзаж і зачитують його.

Скарбниця слова

Скарбниця слова – різновид творчої роботи, що сприяє розвиткові комунікативних та креативних здібностей учнів.

Пропоную учням стати авторами афоризмів й продовжити думку. Цей прийом допомагає долати стереотипи, правильніше висловлюватися щодо запропонованих тем, по суті й переконливо, порівнювати з іншими судженнями. Наприклад:

Дружити ...

Посмішка...

Життя...

Висновки. Отже, заняття з української мови намагаюся будувати так, щоб кожен із проведених видів робіт виконував свою роль у формуванні певного комунікативного вміння, щоб учні успішно оволодівали й монологічним, і діалогічним мовленням, спираючись на знання про текст, стилі, типи, жанри мовлення, ситуацію спілкування, набували культури мовлення. Комунікативна діяльність здійснюється під час розв'язання учнями системи усних і письмових мовленнєвих завдань, розташованих у порядку зростання їх складності. Такі уроки цікаві учням, адже на них створюються етюди, художні пейзажі, роздуми, сенкани, есе, асоціативні ряди.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. В. Українська мова: Підруч. Для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням рос. мовою. Київ: Освіта, 2007. 256 с.
2. Варзацька Л., Ярчук О. Особистісно зорієнтована модель мовленнєвого розвитку особистості. *УМЛШ*, 2007. №2. С. 13–19.
3. Дороз В. Вивчення української мови. *Дивослово*. 2008. №8. С.9.
4. Пентиліук М. І., Горюшкіна О., Нікітіна А. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови. *УМЛШ*. 2006. №1. С. 15–20.
5. Пехота О. М., Старєва А. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя. Миколаїв, 2005. 272 с.
6. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2004. 192 с.
7. Сергієнко А. Роль групових технологій у формуванні комунікативних компетенцій старшокласників. *Дивослово*. 2008. № 10. С. 14-18.
8. Фасоля А. Мета, зміст, технологія уроку. *Дивослово*. 2004. № 8.

9. Фурдуй М. І. Українська мова. Практикум з правопису: Навч. посібник / За ред. В.В. Різуна. Київ: Либідь, 2003. 272 с.

10. Хуторський, А. В. Методи евристичного навчання. *Шкільні технології*, № 1-2. 1999. С.233-243.

11. Шевцова Л. С. Методика застосування мовленнєво-ситуативних завдань. Житомир, 2004.

2. ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Н. Ю. КЛИМЕНКО

СЕРДЦЕВО-СУДИННІ ХВОРОБИ ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА

«Не надійтеся, що лікарі зроблять вас здоровими»

Микола Амосов

Мета: ознайомити учнів з хворобами серцево-судинної системи, встановити причини їх виникнення та шляхи запобігання, вдосконалювати, вміння застосовувати теоретичні знання на практиці, створити мотиваційне середовище, вести здоровий спосіб життя, розвивати мову, логічне мислення, креативність.

Базові поняття та терміни: інфаркт міокарда, аритмія, міокардити, дистонія, атеросклероз, гіпертонія, інсульт, ішемічна хвороба серця, варикозне розширення вен, тромбофлебіт.

Учень:

називає фактори, що впливають на роботу серцево-судинної системи;

пояснює фактори профілактики виникнення хвороб серцево-судинної системи;

застосовує отримані знання у повсякденному житті;

вміє виміряти пульс.

1. Організаційний момент.

Психологічний настрій учнів

Пам'ятайте: «Все тече, все змінюється». Життя кожного з нас не існує саме по собі, воно міцно вплетене в тканину загального буття, підпорядковане законам природи, складним і таємничим, пізнати їх непросто, але цікаво і корисно.

2. Актуалізація опорних знань

Учні пояснюють значення термінів: капіляри, вени, артерії, кардіолог, аорта, артеріальна кров, венозна кров.

3. Мотивація навчальної діяльності

Галявина роздумів

В Україні серцево-судинні захворювання є головною причиною смертності населення. За цим показником наша країна є світовим лідером. Дані хвороби складають: 64.3% , новоутворення 14.1%, хвороби органів травлення 4.3%, неврологічні розлади 3.1%.

За останні 30 років смертність від серцево-судинних хвороб зросла на 8%

4. Вивчення нового матеріалу

Клас ділиться на 3 групи. Кожна отримує завдання завчасно.

Використовуючи метод «ажурна пилка»,

1-ша група працюють з матеріалом хвороби серця;

2-га група – хвороби артерій;

3-я група – хвороби вен.

Кожна група має прозвітуватися про свою роботу, заповнивши таблицю

Назва хвороби	Сутність захворювання	Фактори ризику
---------------	-----------------------	----------------

Фізкульт-хвилинка

Виконання фізичних вправ та дихальної гімнастики

Обговорення представленої інформації, підрахунок власного пульсу учнями.

Галявина цікавинок

26 вересня – всесвітній день серця. Кардіологи та кардіохірурги обговорюють проблеми лікування серця і судин та як запобігти цій проблемі.

Повідомлення про М. М. Амосова.

У 2008 році Микола Амосов був визнаний другим після Ярослава Мудрого великим українцем за результатами опитування громадської думки Великі українці.

Приєм «проблемне питання» Видатний американський кардіолог Пол Уайт свого часу сказав: «Серце настільки сильне, що здатне битися до 150 років, тому його хвороби і коротке життя наслідок власних помилок».

Які ж наші помилки призводять судинних хвороб.

Приєм «робота у групах»

Клас поділяється на чотири групи, кожна має завдання

1. Виявити чинники в розвитку серцево-судинних хвороб
2. Розробити правила що допоможуть запобігти серцево-судинним захворюванням
3. Значення занять фізичною культурою для профілактики
4. Дізнатися про вплив шкідливих звичок на серцево-судинну систему

Кожна група презентує результати своєї роботи

Рекомендації по збереженню здоров'я серцево-судинної системи:

1. Фізична праця і спорт
2. Раціональне харчування
3. Відмова від шкідливих звичок
4. Своєчасне лікування та медогляд
5. Психологічна рівновага

Вправа мікрофон

Обґрунтуйте твердження: нетреноване серце – це небезпечно

5 Рефлексія

Що на Вашу думку було найважливішим на уроці?

Яке практичне значення для Вас мала отримана інформація?

Учні заповнюють картки своєї діяльності на уроці.

Вчитель виставляє оцінки учням за роботу на уроці.

Вчитель читає вірш

Домашнє завдання: опрацювати відповідний параграф підручника, дізнатися про способи тренування серцево-судинної системи.

Прислухайся – у грудях серце стука,
Вистукує один і той же ритм,
Коли немає серця – справжня мука,
І ми без серця жити не змогли б.

Воно лежить в мішечку перикарду,
А в порожнинах – кров, як той вогонь,
А з ендокарду, міокарду, епікарду
Складається серцевий наш двигун.
Штовхає кров у плетиво судинне,
Вона ж біжить до мозку, до легень,
Життя дарує в тілі всім клітинам
Щоночі, щосекунди, кожен день.
Така робота серця – титанічна
(Життя триває наше кожну мить).
Але воно – тканинне і не вічне,
Тож, люди, серце ваше бережить.
Здавалося б, як камінь, серце стука,
Рікою кров судинами біжить,
Але без серця жити – справжня мука,
Тож, люди, серце Ваше бережить!

Список використаних джерел

1. Біологія: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Матяш Н. Ю., Остапченко Л. І., Пасічниченко О. М., Балан П. Г. Київ, 2016. 287 с.
2. Сало Т. О., Деревінська Л. В., Сало О. В. Біологія людини: навчальний посібник. Харків, 2002. 116 с.

Л. О. КОВАЛЕНКО

РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ ЗАДАЧ ВЕКТОРНИМ МЕТОДОМ

Використання векторів і векторних співвідношень під час розв'язування задач у деяких випадках значно спростили міркування і розрахунки.

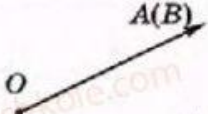
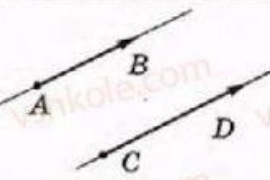
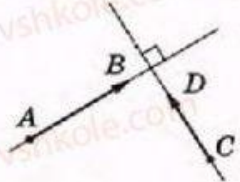
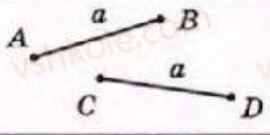
Застосування векторного методу передбачає три основні етапи.

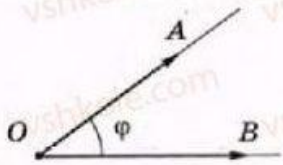
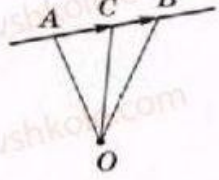
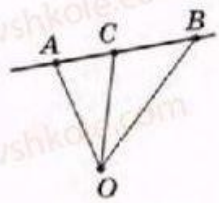
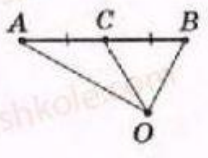
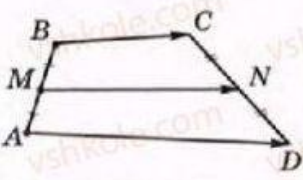
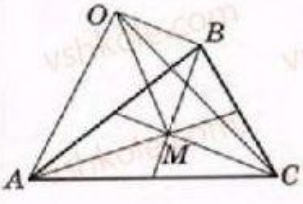
1) Сформулювати задачу мовою векторів. Для цього необхідно розглянути деякі з даних відрізків як вектори й скласти відповідні до умови задачі векторні рівності.

2) Перетворити складені рівності на підставі відомих векторних співвідношень.

3) Перекласти отримані результати мовою геометрії.

Для подання геометричних співвідношень мовою векторів і навпаки зручно користуватися такою таблицею.

№ з/п	Рисунок	Твердження мовою геометрії	Твердження мовою векторів
1		Точки A і B збігаються	$\overline{AB} = \vec{0}$ або $\overline{OA} = \overline{OB}$, де O — деяка точка площини
2		$AB \parallel CD$	$\overline{AB} = k\overline{CD}$, $k \neq 0$ (прямі AB і CD не збігаються)
3		$AB \perp CD$	$\overline{AB} \cdot \overline{CD} = 0$
4		$AB = CD = a$	$\overline{AB}^2 = \overline{CD}^2 = a^2$

№ з/п	Рисунок	Твердження мовою геометрії	Твердження мовою векторів
5		$\angle AOB = \varphi$	$\cos \varphi = \frac{\overline{OA} \cdot \overline{OB}}{ \overline{OA} \cdot \overline{OB} }$
6		Точка C лежить на прямій AB	$\overline{AB} = k \overline{AC}$ або $\overline{OC} = p \overline{OA} + (1-p) \overline{OB}$, де O — деяка точка площини
7		$C \in AB$, $AC : CB = m : n$	$\overline{AC} = \frac{m}{n} \overline{CB}$ або $\overline{OC} = \frac{n}{m+n} \overline{OA} + \frac{m}{m+n} \overline{OB}$, де O — деяка точка площини
8		C — середи- на AB	$\overline{AC} = \overline{CB}$ або $\overline{OC} = \frac{1}{2} (\overline{OA} + \overline{OB})$, де O — деяка точка площини
9		M — середи- на AB, N — середи- на CD	$\overline{MN} = \frac{1}{2} (\overline{AD} + \overline{BC})$
10		M — точка перетину медіан (центроїд) трикутни- ка ABC	$\overline{OM} = \frac{1}{3} (\overline{OA} + \overline{OB} + \overline{OC})$, де O — деяка точка площини

Загального алгоритму розв'язування задач векторним методом не існує, проте часто буває корисно скористатися такими прийомами:

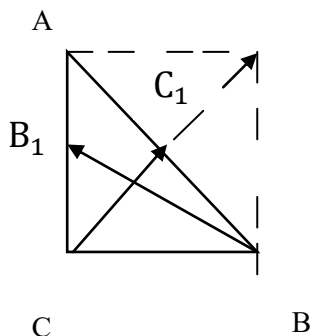
- 1) «векторизувати» умову задачі;
- 2) у вибраних позначеннях (чи координатах) виразити потрібні вектори;
- 3) виконати зазначені операції над векторами згідно з правилами;
- 4) знайденому результату надати геометричного тлумачення.

Задача

У трикутнику ABC ($\angle C = 90^\circ$) медіани CC_1 і BB_1 перпендикулярні.

Знайдіть $\operatorname{tg} \angle ABC$.

Розв'язання

Запишемо дві векторні рівності

$$\overrightarrow{CC_1} = \frac{1}{2} \overrightarrow{CB} + \frac{1}{2} \overrightarrow{CA};$$

$$\overrightarrow{BB_1} = \frac{1}{2} \overrightarrow{CA} - \overrightarrow{CB}.$$

Оскільки вектори $\overrightarrow{CC_1}$ і $\overrightarrow{BB_1}$ перпендикулярні, то їх скалярний добуток дорівнює нулю.

$$\overrightarrow{CC_1} \cdot \overrightarrow{BB_1} = 0; \left(\frac{1}{2} \overrightarrow{CB} + \frac{1}{2} \overrightarrow{CA}\right) \cdot \left(\frac{1}{2} \overrightarrow{CA} - \overrightarrow{CB}\right) = 0;$$

$$\frac{1}{4} \overrightarrow{CB} \cdot \overrightarrow{CA} - \frac{1}{2} \overrightarrow{CB}^2 + \frac{1}{4} \overrightarrow{CA}^2 - \frac{1}{2} \overrightarrow{CB} \cdot \overrightarrow{CA} = 0.$$

$$\text{Оскільки } \overrightarrow{CB} \cdot \overrightarrow{CA} = 0, \text{ то } -\frac{1}{2} |\overrightarrow{CB}|^2 + \frac{1}{4} |\overrightarrow{CA}|^2 = 0.$$

$$\text{Звідси } \frac{|\overrightarrow{CA}|^2}{|\overrightarrow{CB}|^2} = 2; \operatorname{tg} \angle ABC = \frac{|\overrightarrow{CA}|}{|\overrightarrow{CB}|} = \sqrt{2}.$$

Відповідь: $\sqrt{2}$

Задачі для самостійного розв'язування

1. Визначити вид чотирикутника $ABCD$, якщо $AB = DC$ і $AB = AD$.

А) прямокутник

Б) трапеція

В) ромб

Г) квадрат

2. Доведіть векторним методом теорему Піфагора для прямокутного трикутника.

3. Дано три взаємно перпендикулярні вектори \vec{a} , \vec{b} і \vec{c} , модулі яких дорівнюють 3, 6 і $\sqrt{11}$ відповідно. Знайти модуль вектора $\vec{a} + \vec{b} + \vec{c}$.

4. Додаткова задача

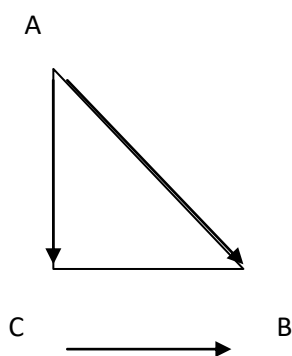
У трикутнику ABC відомо, що $\angle C = 90^\circ$, $AC = 1$ см, $BC = \sqrt{2}$ см.

Доведіть, що його медіани АК і СМ перпендикулярні.

Розв'язки задач векторним методом

1. В) Ромб

2. Розв'язання

Нехай дано трикутник ABC ($\angle C = 90^\circ$). Доведемо, що $AB^2 = AC^2 + CB^2$.

На сторонах трикутника побудовано вектори \vec{AC} ; \vec{CB} ; \vec{AB} .

Запишемо вектори $\vec{AC} + \vec{CB} = \vec{AB}$

Знаходимо векторний квадрат співвідношення

$$(\vec{AC} + \vec{CB})^2 = \vec{AB}^2;$$

$$\vec{AC}^2 + 2 \vec{AC} \times \vec{CB} + \vec{CB}^2 = \vec{AB}^2$$

\vec{AC} і \vec{CB} – перпендикулярні, то $\vec{AC} * \vec{CB} = 0$, тому $AC^2 + CB^2 = AB^2$

3. Вказівка: застосувати формулу

$$(a + b + c)^2 = a^2 + b^2 + c^2 + 2ab + 2ac + 2bc.$$

Маємо: $(\vec{a} + \vec{b} + \vec{c})^2 = \vec{a}^2 + \vec{b}^2 + \vec{c}^2 + 2 \vec{a} \vec{b} + 2 \vec{b} \vec{c} + 2 \vec{a} \vec{c} = |\vec{a}|^2 + |\vec{b}|^2 + |\vec{c}|^2 + 2 \vec{a} \vec{b} + 2 \vec{b} \vec{c} + 2 \vec{a} \vec{c}$.

Оскільки вектори a, b і c взаємно перпендикулярні, то

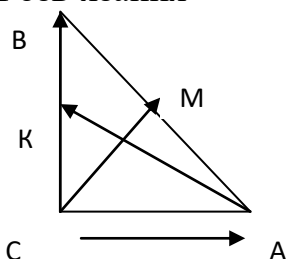
$$\vec{a} \vec{b} = 0; \vec{b} \vec{c} = 0; \vec{a} \vec{c} = 0.$$

Тоді $(\vec{a} + \vec{b} + \vec{c})^2 = |\vec{a}|^2 + |\vec{b}|^2 + |\vec{c}|^2 = 3^2 + 6^2 + (\sqrt{11})^2 = 9 + 36 + 11 = 56$.

Отже, $|\vec{a} + \vec{b} + \vec{c}| = \sqrt{56} = 2\sqrt{14}$

Відповідь: $2\sqrt{14}$

4. Розв'язання

Достатньо довести, що скалярний добуток векторів \vec{CM} і \vec{AK} дорівнює нулю.

Запишемо $\vec{CM} = \frac{1}{2}(\vec{CA} + \vec{CB})$, $\vec{AK} = \frac{1}{2}\vec{CB} - \vec{CA}$.

$$\begin{aligned} \text{Маємо } \vec{CM} \cdot \vec{AK} &= \frac{1}{2}(\vec{CA} + \vec{CB}) \left(\frac{1}{2}\vec{CB} - \vec{CA}\right) = \frac{1}{2} \left(\frac{1}{2} \vec{CA} \cdot \vec{CB} - \vec{CA}^2 + \frac{1}{2} \vec{CB}^2 - \vec{CA} \cdot \vec{CB}\right) \\ &= \frac{1}{2} \left(\frac{1}{2} \vec{CB}^2 - \vec{CA}^2\right) = \frac{1}{2} \left(\frac{(\sqrt{2})^2}{2} - 1^2\right) = 0. \end{aligned}$$

Список використаних джерел

1. Антоненко М. І. Розв'язування геометричних задач, Київ: Радянська школа, 1991.
2. Апостол Г. В. Геометрія, 9. Київ: Генеза, 2009.
3. Єршова А. П. Геометрія, 9, Харків: Ранок, 2009.
4. Збірник завдань. 9 клас. Харків: Гімназія, 2010.

3. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ТА ВИХОВНА РОБОТА

О. С. ГУПАЛ

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Діти із задоволенням завжди чимось займаються. Це корисно, а тому не варто їм заважати, потрібно лише вжити всіх заходів, щоб їм завжди було цікаво щось робити (Ян Амос Каменський).

Метод проєктів – педагогічна технологія, яка зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових. Активне включення учнів у зміст тих або інших проєктів дає можливість засвоїти нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі.

Проєктне навчання все більше набирає обертів, оскільки є дуже ефективним і актуальним до викладання та навчання.

Метод проєктів становить основу проєктного навчання, сенс якого полягає у створенні умов для самостійного засвоєння школярами навчального матеріалу в процесі виконання проєктів.

Основною метою розвитку проєктної діяльності в школі є розвиток здатності кожного учня визначати й реалізовувати спільну мету роботи та знаходити шляхи її досягнення; вміння домовитися про розподіл функцій і ролей у спільній діяльності; вирішувати конфлікти враховуючи інтерес сторін; співпрацювати. Також метод навчальних проєктів виступає, як можливий засіб розв'язання актуальних проблем: учні часто вміють перетворювати інформацію в знання, здійснювати цілеспрямований пошук інформації; відсутність у школярів інтересу, мотиву до особистісного зростання, до самостійного здобуття нових знань; продуктивний тип діяльності учнів – репродуктивний, який відтворює знання, відірвані від життя.

Основне завдання проєктної діяльності – це озброєння дитини інструментарієм для вирішення проблем, пошуках та досліджень у життєвих ситуаціях. Проєкт як форма «вимагає» оформлення результатів для представлення його оточенню. Тому проєктна організація освітнього процесу задає умови для інтеграції предметного вмісту; розвиток корисних навичок в інформаційних технологіях; формування комунікативних компетентностей. Завершеність проєкту як реалізація задуму є механізмом формування в дитини здатності бачити власну дію збоку.

Розпочинаючи роботу над впровадженням проєктної діяльності, потрібно озброїтися певною структурою:

- виявити готовність до пошукової діяльності;

- сформувати мотивацію (пробудити і закріпити в дітей позитивні емоції в процесі колективної навчальної діяльності, викликати інтерес, допитливість, бажання до самостійного розмірковування);

- сприяти розвитку пізнавальних потреб, наполегливості у виконанні самостійного завдання;

- залучити кожного учня до проектної діяльності.

Діти бачитимуть результат своєї роботи, встановлюватиметься зв'язок із життєвим досвідом, розвиватиметься вміння ставити мету й здійснювати саморегуляцію діяльності, створюватимуться умови, за яких учні самостійно отримуватимуть необхідні знання з різних джерел, вчитимуться користуватися набутими знаннями для розв'язання пізнавальних і практичних завдань, отримують комунікативні вміння.

Проекти для початкової школи здебільшого повинні бути короткотривалими. У ролі перших проектів потрібно обрати групові. Це дасть можливість диференційовано розподілити проектне завдання: після здійснення проекту кожна дитина вважатиме себе здатною брати участь у його виконанні.

Значну увагу потрібно приділяти презентації проекту.

Обрати тему. Теми учнівських проектів мають бути різноманітними.

Наприклад в 2 класі теми проектів :

- Історія мого прізвища.
- Мій родовід.
- Родинні традиції.
- Ліс – наш друг.
- Реклама навчального закладу.
- Пташина їдальня.
- Як зимують бджоли.
- Як народжується сніжинка.
- Мій квітник.

Робота над проектами в початкових класах не повинна бути вимушеною, учні мають працювати добровільно.

Проектна діяльність молодших школярів – це одна із форм пізнавальної активності, адже учні вчаться активно здобувати знання та застосовувати їх в проектній діяльності.

У початковій школі метод проєктів спрямований на розвиток навичок співробітництва й ділового спілкування в колективі, це сполучення індивідуальної самостійної роботи з груповими заняттями, обговорення дискусійних питань, наявності елементів дослідницької методики. Проектна методика для початківців цікава насамперед спробою зорієнтуватися на особисті інтереси учня, будувати навчання на активній основі через діяльність дітей з певною метою, що вимагає використання дослідницьких та пошукових методик, творчості, роботи з різними джерелами інформації. Учні повинні навчитися адаптуватися в умовах, що здійснюються, бачити проблеми, вміти аналізувати їх, знаходити шляхи розв'язання, уміти працювати з інформацією.

Вчитель повинен донести до дитини сутність та специфіку проектної діяльності як повноцінну та усвідомлену. Проте спочатку вчитель повинен організувати діяльність учнів. Він повинен бути для учнів мотиватором, наставником, координатором, допомагати і прослідковувати процес створення проєкту.

Пропонуючи учням початкових класів роботу над проєктом, необхідно врахувати навчальну ситуацію з певних предметів, власні інтереси та здібності учнів.

Отже, світ безперервно змінюється, даючи дедалі більше можливостей застосувати нові методи та підходи в навчанні, аби школярі були якомога краще підготовлені до реального життя.

Проектне навчання – метод, ефективність якого підтверджена світовою практикою.

Список використаних джерел

1. Фенченко Г. Проектна діяльність учнів школи. *Рідна школа*. 2006. С. 25.

2. Котелянець Л. Проектний метод навчання молодших школярів. *Рідна школа*. 2001. №10.

3. Мелашенко К. Технологія проектного навчання. 2006. №13. С. 12-14.

4. Онопрієнко О. Проекти в початковій школі: тематика та розробка занять. *Шкільний світ*. 2008. С. 128.

5. Онопрієнко О., Кондратюк О. Метод проектів у початковій школі. *Шкільний світ*. 2007. С. 128.

6. Тягло О. В., Цимбал П. В. Проектні технології: особливості впровадження у початковій школі. Вид. група «Основа», 2008. № 19-21.

Г. В. КУЛІНІЧ

ТАНЦЮВАЛЬНИЙ ЕТЮД «М'ЯЧИК»

(методична розробка уроку хореографії, 1 клас)

У Київській гімназії східних мов №1 з 1992 року учні 1-11 класів навчаються хореографії (1 година). Хореографія» як навчальний предмет входить до освітньої галузі «Фізична культура»[3, с. 99].

Навчання хореографічного мистецтва учнів як феномена складової художньої культури [5, с. 5] розглядається як об'єктивна потреба в контексті засвоєння надбань українського, світового соціокультурного простору здобувачами освіти, як особистісна культура сучасної особистості [1,с. 26].

Навчання хореографії учнів 1-4 класів здійснюється за навчальною програмою А. П. Тараканової, учнів 5-11-х класів за програмою Н. О.Джигори на засадах компетентнісного потенціалу.

Тема уроку: Танцювальний етюд «М'ячик»

Мета і завдання уроку: формування і розвиток хореографічних здібностей за допомогою вивчення танцювального етюду «М'ячик».

Навчальні завдання: вивчити базові елементи танцювальних рухів композиції; засвоїти манеру виконання елементів дитячого танцю; закріпити техніку виконання вправ для рук та корпусу посеред залу та на партері;

закріпити раніше вивчені танцювальні елементи; навчитися виконувати композицію у парі; здійснювати самоконтроль власної рухової діяльності.

Розвивальні завдання: підготувати м'язи учнів до виконання хореографічних вправ; розвивати координацію рухів рук, ніг та корпусу, виконавські здібності учнів, почуття єдності музики та хореографічних рухів, відчуття ритму слухового сприймання, творчий потенціал дитини, уяву, увагу, фантазію, спостережливість, пам'ять.

Виховні завдання: виховання естетичного смаку учнів, почуття поваги до хореографічного мистецтва на засадах створення на уроці атмосфери взаєморозуміння, позитивного змагання, партнерських відносин між учнем та вчителем, сприяння виявленню талантів учнів; виховання поваги до професії хореографа, вчителя хореографії.

Очікувані результати. У результаті навчально-практичної діяльності учні повинні:

- продовжити засвоєння предметних компетентностей з хореографії;
- виконувати основні елементи запропонованої танцювальної композиції;
- вміти поєднувати рухи танцювальної композиції, синхронізуючи їх з

музикою, починати та закінчувати рух з музикою, виконувати композицію в парі.

Ключові та предметні компетентності: уміння вчитися впродовж життя; обізнаність та здатність до самовираження у сфері культури; здатність застосовувати набуті виконавські навички в концертно-сценічній діяльності, дотримуватись толерантності у міжособистісних стосунках, етичних і добродійних взаємовідносин, передавати художні образи засобами виразності хореографічного мистецтва.

Тип уроку: Комбінований.

Хід уроку:

Організаційна частина.

На початку уроку учні шикуються двома колонами: дівчата і хлопці окремо. Під музичний супровід заходять маршем до танцювальної зали.

Виконують розходи парами, четвітками, вісімками та перебудова на лінії. У шеренгах учні виконують марш і ритмічно промовляють слова під музику, почергово дівчата і хлопці:

Танцюристи, ширше крок, ширше крок, ширше крок,

1-А йде на урок, на урок, на урок,

Спинки рівно,

Вище ніжки!

Ми крокуємо по доріжці!

Будем разом присідати! (Дівчата виконують комбінацію присідань)

Будем весело стрибати! (Хлопці виконують легкі стрибки)

Під музичний супровід учні кладуть каримати на підлогу.

Далі учні разом виконують комбінацію підскоків у поєднанні з маршем на 16 тактів, завершуючи її поклоном учителю.

Повідомлення теми, мети та завдань уроку «Танцювальний етюд «М'ячик».

Починається заняття з розминкових вправ на середині зали, щоб підготувати м'язи до танцювальних вправ. Для цього треба приготувати «спеціальний вітамінний коктейль».

Що будемо класти в наш коктейль? (Яблука, мандарини, апельсини, банани).

Чудово! А тепер включаємо блендер і перемішуємо інгредієнти.

Учні виконують розминкові вправи для різних м'язових груп:

- нахили і повороти голови «Так-ні»;
- розминкові вправи для плечових суглобів «Незнайка»;
- нахили корпусу вперед, назад, у сторони «Годинник», «Стіл-Місточок»;
- розминкові рухи для стегон «Розмішуємо коктейль»;
- підйом на стопах «Дістаємо цукор з полиці»;
- пліє «Морозиво»;
- пасе «Ліфт»;
- марш «Ідемо на кухню».

За вказівкою учителя учні розгортають килимок і сідають на нього витягуючи стопи, руки тримають на поясі, спини прямі.

Сидячи здобувачі освіти промовляють слова під музику:

Ми присіли на доріжці,

Спочивають наші ніжки,

Вправо-вліво подивились (повертають голову вправо і вліво),

Станцювати захотіли! (рух на стегнах, показують великий палець «клас»).

Виконуються розминково-тренувальні вправи на партері, під музичний супровід.

1. Комбінація вправ для зміцнення та покращення гнучкості стоп (музичний супровід В. А. Моцарта «Ваги»).

2. Комбінація вправ для зміцнення м'язів ніг, рук (музичний супровід Л. В. Бетховена «Ода радості»).

3. Вправи для розвитку гнучкості тіла (музичний супровід Ян Тьєрсен «Вальс з кінофільму “Амелі”»).

4. Вправи для зміцнення м'язів пресу та спини (музичний супровід А. Спадавеккіа «Полька “Добрий жук”»).

Розминково-тренувальні вправи завершуються розтягненням.

За вказівкою вчителя починається естафетна гра на швидкість. Учні складають каримати у вигляді підзорної труби. Спільно з вчителем визначається подальший напрямок подорожі.

Вчитель показує учням м'яч і демонструє рух відбивання м'яча об підлогу. З метою розвантаження, зняття напруги після фізичних вправ та перевірки засвоєних раніше знань, проводиться бесіда за запитаннями:

Який вивчений нами раніше танцювальний рух нагадує вам стрибок м'яча ? (Соте).

Що таке соте? (стрибок з двох ніг на дві ноги).

Що потрібно зробити перед стрибком і після? (Присісти, виконати пліє).

Чому потрібно присідати? (Щоб вище вистрибнути, не травмуватися).

При виконанні стрибка, як працюють коліна і стопи (При вистрибуванні коліна і стопи випрямляються і витягуються).

При виконанні стрибка треба не забувати тримати рівне положення...(Спини).

Потім розпочинається виконання навчально-тренувальних вправ, які є підготовчим етапом роботи над розучуванням танцювального етюд «М'ячик».

Завдання №1 на уважність і швидкість сприйняття інформації: виконати 4 соте і 4 нахили голови в сторони. Хто може продемонструвати комбінацію під рахунок? Учні демонструють. Учитель перевіряє і коментує. Учні всім класом виконують хореографічну комбінацію.

Завдання №2. Почергове виконання комбінації дівчатами і хлопцями в парі під музичний супровід, акцент на роботу рук. Учні почергово імітують стрибки м'ячиків (дівчата - «рожеві м'ячики», хлопці - «сині»), які відскакують від підлоги (оплески в долоні партнеру). Вчитель акцентує увагу на легких оплесках в долоні партнеру і обережність при виконанні руху.

Завдання №3. Учні будують коло, повертаються обличчям за колом.

Вивчення руху «Галоп». Приставний крок з підскоком. Вихідне положення-шоста позиція ніг. Положення рук у хлопців – на поясі, дівчата – за краєчок спідниці.

Рух виконується вправо з правої ноги-вліво з лівої ноги.

На 1 – крок правою ногою вправо.

На і – крок-приставка лівої ноги в шосту позицію з легким стрибком із правої ноги на ліву ногу. Ми уявляємо, ніби одна ніжка тікає, друга – її доганяє.

Починаємо рух за лінією танцю з правої ноги виконуємо 4 такти галопу вправо, а потім 4 такти галопу вліво, слідкуємо за напрямком стоп, стопи мають бути повернуті до центру кола.

Завдання №4. Виконання руху «галоп» в парі. Партнер стає у положення спиною до центру. Партнерка-обличчям до центру. Положення рук «човник». Партнер відкриває руки на другу позицію долонями вгору. Партнерка відкриває

руки на другу позицію долонями вниз, з'єднуючи з руками партнера. Важливо слідкувати, щоб під час руху «човник не тонує» – не опускати і не згинати руку.

Пари виконують 4 такти галопу рухаючись за лінією танцю.

Завдання №5. Вивчення руху оплески і поєднання з рухом галоп. Вихідне положення: шоста позиція ніг.

Партнер повернутий спиною до центру, партнерка-обличчям. На рахунок «1» - партнери плескають собі в долоні; на рахунок «2» - оплески в долоні партнерів.

Завдання №6. Поєднання комбінації стрибків з рухом «галоп з оплесками»

Виконання танцювального етюду «М'ячик» під музичний супровід.

Вчитель коментує та виділяє позитивні моменти у виконанні етюду.

А зараз сідаємо у вагони потягу – наш урок завершується.

Учні виконують танцювально-звуковий етюд – прощання «Веселий потяг», супроводжуючи танцювальні рухи вигуками, імітацією руху потягу: «Чух-чух», гудка машиніста «Ту-ту», прощання з мамою, татом, дідусем, бабусею, «Бувай», поклоном вчителю.

Підведення підсумків уроку. Вихід учнів з танцювальної зали.

Список використаних джерел

1. Башич Ю. Сучасний танець та місце традиційної танцювальної символіки в українській хореографії. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2014. №7. С. 26-31.

2. Горбатова Н. О., Єфанова С. О. Бальний танець в системі освіти: минуле та сучасний світ. *Мистецтвознавчі записки: Зб.наук.праць*. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. 2021. Випуск 39. С.64-69.

3. Джигора Н. О. Хореографія. Навчальна програма курсу за вибором. 5-11 класи. *Науково-методичний вісник Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради: [науково-методичний збірник]*. 2020. №1(17). С.99-105.

4. Коротков А., Тараканова А. Все про танець: довідник. Кіровоград: Імекс - ЛТД, 2005. 90 с.

5. Павлюк Т. С. Мистецтво бальної хореографії: історія та тенденції розвитку: Монографія. Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т.Рильського, 2020. 292 с.

6. Терещенко Н. В. Бальний танець в системі освіти та естетичного виховання. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип.35(71). Житомир, 2013. С.93-97.

Т. М. ШЕВЧУК

**ЗВІТ ДИРЕКТОРА НИЖИНСЬКОГО ОБЛАСНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІЦЕЮ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ ЗА 2020
2020 – 2021 н.р.**

У 2020-2021 н.р. діяльність ліцею була спрямована на виконання законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Освітньої програми, плану роботи на 2020-2021 навчальний рік. Заклад працював над реалізацією системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти, завершив роботу над дослідно-експериментальною роботою, продовжив роботу над науково-методичною темою ліцею «Соціалізація ліцеїстів в умовах профільної середньої освіти», продовжив роботу: з формування життєвих компетентностей учнів.

Основним завданням педагогічного колективу було забезпечення якісної освіти, створення необхідних умов для всебічного розвитку та соціалізації ліцеїстів.

У закладі працювало 13 непедагогічних працівників, 44 педагогічних працівників, із них: 25 – «спеціаліст вищої категорії», 7 – «спеціаліст першої категорії», 1 – «спеціаліст другої категорії», 11 – «спеціаліст», 3 – доктори наук, професори кафедр НДУ імені Миколи Гоголя, 11 – кандидати наук, доценти

кафедр НДУ імені Миколи Гоголя, 4 – відмінники освіти України, 11 – вчителі-методисти, 3 – старші вчителі, 4 – лауреати Премії Софії Русової, 1 – лауреат премії Верховної Ради.

Методична та виховна робота, виконання планів, ведення документації узагальнено наказами по ліцею. За період із 01.09.2020 по 01.06.2021 було підготовлено наказів по ліцею – 349, опрацьовано 381 вхідних та 348 вихідних документів. Згідно плану роботи на 2020-2021 н.р. проведено 3 спільні засідання ПР і РЛ, 7 засідань ПР, 11 нарад при директорові, 4 засідання АК, по 4 – ПК та НМР. Під час карантинних обмежень в управлінській діяльності використовувались засоби дистанційної комунікації.

Для здійснення внутрішнього моніторингу якості освіти вивчався рівень навчальних досягнень учнів шляхом проведення директорських контрольних робіт у формі ЗНО: з української мови та літератури в усіх класах; у математичних класах – із математики (алгебра та геометрія); з історії України – у класах української філології; з англійської мови – у класах іноземної філології.

Вивчався стан викладання та рівень навчальних досягнень учнів з української мови та історії. Результати узагальнені в наказах по ліцею та розглядалися на оперативних нарадах при заступнику директора, засіданнях педагогічної ради.

Адміністрацією було визначено питанням, які є ключовими в процесі роботи: система забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти; безпека життєдіяльності учасників освітнього процесу; організація роботи в умовах карантинних обмежень та із застосуванням технологій дистанційного навчання, харчування учнів, медико-педагогічний контроль за фізичним вихованням; атестація педагогічних працівників; підвищення кваліфікації педагогів; науково-методичний та психологічний супровід освітнього процесу; науково-методична робота педагогів; робота з обдарованими учнями; діяльність учнівського самоврядування та Ради профілактики; співпраця з батьківською радою та благодійним фондом «Ніжен». Значна увага приділялась

питанню поширення досвіду роботи педагогів: видрукувано два Науково-методичних вісників ліцею № 2(18), №1 (19), XVI збірку учнівських поезій «Стежка до Шевченка», збірник матеріалів науково-практичної конференції «Актуальні проблеми розвитку держави і права: історико-правовий дискурс».

Найбільша увага приділялась питанню організації освітнього процесу під час дистанційного навчання та створення умов для дотримання карантинних обмежень у закладі. Активно використовувалися можливості сайту ліцею, групи для оперативного обміну інформацією в Viber, Telegram тощо.

Протягом року діяли чотири предметні кафедри, основним завданням яких було удосконалення методики проведення освітніх заходів та фахової майстерності. Упродовж року педагоги та учні були учасниками науково-практичних конференцій, семінарів, вебінарів, марафонів, фестивалів, конкурсів, творчих проєктів різних рівнів, маємо 52 публікації педагогів та 4 публікації учнів під керівництвом учителів.

На виконання плану роботи над науково-методичною темою організовано та проведено онлайн круглий стіл «Збереження духовного, морального та фізичного здоров'я учасників освітнього процесу як чинник соціалізації особистості». Адміністрація ліцею стала учасниками онлайн-заходу Партнерський форум «ОСВІТА: підсумки року» та ряду Онлайн-толок EdCamp Ukraine. За планом дослідно-експериментальної роботи команда учнів, педагогів, батьків «Вундеркіндери» взяла участь у Всеукраїнському конкурсі-квесті «Реформа – шлях до школи моєї мрії», присвяченому питанню реформування загальної середньої освіти в Україні, отримала диплом II ступеня та право взяти участь в одному із трьох майстер-класів, організованих лабораторією психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПНУ.

Поширенню педагогічного досвіду роботи сприяє участь працівників у фахових заходах. Протягом навчального року вчителі ліцею були тьюторами, адміністраторами, модераторами, фасилітаторами, доповідачами, членами журі різних конкурсів: Н. Бойко – член журі конкурсу-захисту науково-

дослідницьких робіт МАН (обласний етап); Ю. Давиденко – член журі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН (міський етап); С. Сліпак – доповідач з теми «Соціалізація ліцеїстів в умовах сучасних викликів суспільства» на обласному семінарі для заступників директорів з навчально-виховної роботи закладів інтернатного типу та навчально-реабілітаційних центрів із проблеми «Удосконалення професійної компетентності керівника інтернатного закладу» (квітень, 2021); В. Харченко – тьютор Чернігівської Інтернет школи «Юний програміст», адміністратор Cisco Academy Nizhyn Regional Pedagogical Lyceum of Chernihiv Regional (обласний етап); Л. Павлюк – модератор дискусії вчителів учасників пілотного проєкту на форумах міжнародної платформи ОТС (British Council) по модулям 3,4,5 на теми «Lesson management», «Assessment For Learning», «Understanding 21st Century skills», фасилітатор спільного проєкту МОНУ та Британської Ради в Україні «Навчання англійської мови у новому контексті – базова середня освіта» відповідно до концепції «Нова українська школа»; Т. Шевчук – член журі II туру Всеукраїнського конкурсу «Учитель року».

Педагоги Л. Павлюк, Т. Шмаглій, М. Палаєва, О. Єрмоленко діляться досвідом роботи на власних блогах.

У грудні 2020 р. відбулась IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми розвитку держави і права: історико-правовий дискурс», співorganizаторами якої стали історико-юридичний факультет Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя та обласний комунальний позашкільний навчальний заклад «Чернігівська Мала академія наук учнівської молоді» Чернігівської обласної ради. Метою конференції було обговорення історико-правових закономірностей виникнення та тенденцій розвитку держави і права. Учасниками конференції були науковці з Києва, Кривого Рогу, Полтави, Львова, Запоріжжя, Чернігова, Херсона, Ніжина, здобувачі закладів вищої освіти, учні 9–11 класів та вчителі закладів загальної середньої освіти, закладів професійно-технічної і позашкільної освіти. Робота конференції здійснювалася за двома тематичними напрямками:

становлення та розвиток держави і права в Україні: національна традиція та міжнародна практика; та людина, громада, суспільство в українському правовому полі.

Продовжило свою роботу ліцейське наукове товариство «Інтелектуал» (керівник С. Сліпак), до складу якого входять 36 учнів. У цьому році за результатами ліцейського етапу Конкурсу МАНУ для участі у II етапі конкурсу-захисту направлено 11 учасників та 12 робіт, переможцями стали – 11: диплом I ступеня – 6 учнів, II ступеня – 3, III ступеня – 2, на III етапі Костюченко Назар (науковий керівник А. Кайдаш) виборов диплом II ступеня. Згідно з планом роботи ліцею організовано та проведено ліцейський етап Всеукраїнських олімпіад із навчальних дисциплін, але у зв'язку з карантинними обмеженнями подальші етапи були скасовані. Учні стали учасниками Всеукраїнської дистанційної олімпіади «Всеосвіта», Всеукраїнської Інтернет олімпіади «На урок», Всеукраїнської олімпіади з української мови, яку проводила кафедра української мови та методики її навчання Навчально-наукового інституту філології, перекладу та журналістики НДУ імені Миколи Гоголя, Всеукраїнського відкритого марафону з української мови імені Петра Яцика, що вперше проводився в дистанційному форматі на освітній платформі HUMAN, окремі учасники отримали дипломи I, II та III ступеня.

Успішно працює наукове товариство «Юних філологів» (керівник А. Кайдаш). Дистанційно було проведено XVI Регіональний конкурс учнівської творчості «Стежка до Шевченка». Сорок дев'ять учасників представили свою творчість у номінаціях: «Середні класи» та «Старші класи» в номінації «ПОЕЗІЯ», «Старші класи» в номінації «ПРОЗА»; окремі номінації: «Кращий твір про Тараса Шевченка», «За краще розкриття образу Тараса Шевченка», «За передчуття нових поетичних горизонтів».

Із метою розвитку інтересу до вивчення навчальних предметів упродовж року в ліцеї проведено 11 предметних тижнів: із них два – дистанційно. Учні відвідували: спецкурси – «Практикум із синтаксису української мови 10-11 клас», «Англійська мова для ділового спілкування», «Креслення»,

«Розв'язування задач з параметрами»; факультативи – «Дебати (англійська мова)», «Стилістика сучасної української мови»; гуртки за інтересами – «Англійська мова», «Плетіння бісером», «Моя майбутня професія», «Електронна фотографія», «Що? Де? Коли?», «Юний захисник Вітчизни», «Юні екскурсоводи», «Психологія», «Театральний», «Хореографія». До кожного з предметів, що виносяться на ЗНО, протягом II семестру у ліцеї було організовано додаткові консультації.

Протягом 2020-2021 н.р. у ліцеї навчалось 180 учнів. Навчальні заняття відбувалися згідно із затвердженим розкладом (очно: 21 р/т, дистанційно 12 р/т і 1 тиждень – додаткові канікули). Під час використання технологій дистанційного навчання освітній процес було організовано на єдиній платформі G Suite for Education та з додатковим використанням Zoom, Skype, Instagram, Google, заздалегідь записаних відеоуроків, презентацій від вчителів чи із зовнішніх освітніх ресурсів, ретельно підібраних завдань для самостійної роботи із подальшою перевіркою, використання безкоштовних вебсерверів та платформ Google, Moodle, Wizer, SvitPpt, Microsoft Teams, sites.google.com, УНІКОМ; «На урок», testzno.com.ua; власних блогів, електронної пошти та ін.

Проаналізовано показники навчальної діяльності: 144 учні, що складає 80%, закінчили навчальний рік на високому та достатньому рівнях, 36 учнів – 20%, на середньому. За результатами річної атестації 9 учнів нагороджено золотою медаллю «За високі досягнення у навчанні»: Басисту Яну, Бородавко Марію, Бордакову Марію, Костюченка Назара, Полянського Богдана, Рожок Катерину, Сидорчук Ольгу, Яременко Вікторію, Стрижак Вероніку; 4 учнів – срібною медаллю «За досягнення у навчанні»: Борщ Дар'ю, Гриб Анну, Купу Дарину, Силенко Зою; 13 учнів отримали похвальні листи «За високі досягнення у навчанні»: Горяча Ангеліна, Збаратська Руслана, Каїка Інна, Кривуця Роман, Карпенко Артур, Малецький Роман, Михайленко Дарина, Страшна Інна, Ткаленко Діана, Хомич Лада, Примоченко Марина, Шевченко Валерія, Яловська Яна; 51 – похвальні грамоти «За високі досягнення при вивченні окремих предметів»: математичний клас – 13, іноземної філології – 21,

української філології – 17; дипломами переможців конкурсу «Ліцейський Олімп» нагороджено 17 учнів.

Виховна робота в класних колективах проводилася з урахуванням індивідуальних здібностей, інтересів, потреб учнів. Відбувалися години спілкування, велася профілактична робота, здійснювався контроль за чистотою й порядком у ліцеї. Із метою посилення контролю за збереженням життя і здоров'я учасників освітнього процесу напередодні канікул проводились інструктажі про дотримання правил пожежної безпеки, техногенної безпеки та безпеки дорожнього руху під час канікул, поведження в громадських місцях із незнайомими людьми та підозрілими предметами, при користуванні громадським транспортом, безпечне перебування біля річок та водоймищ і на льоду. Проведено з учнями цільові інструктажі з безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності: про дотримання правил пожежної безпеки, електробезпеки, безпеки дорожнього руху, поведінки в громадських місцях, поведження з незнайомими людьми та предметами, користування громадським транспортом, поведження на річках і водоймах, поведінки в умовах підвищення температури, попередження випадків перегрівання на сонці, профілактики кишкових захворювань, норм виробничої санітарії, порядку дій у випадку надзвичайних ситуацій тощо.

Протягом року організовано загальноліцейські виховні заходи очно та дистанційно (Свято Першого дзвоника, Покровський легкоатлетичний пробіг, Осінній зорепад, День самоврядування, Свято Останнього дзвоника (дистанційно), вшанування Дня пам'яті та примирення (дистанційно) та ін.), спортивні змагання. Значна увага приділялась організації, проведенню та участі учнів у заходах національно-патріотичного спрямування, була організована профорієнтаційна робота, що включала зустрічі з випускниками ліцею – студентами, представниками закладів вищої освіти.

В урочистій атмосфері на святі Останнього дзвоника учням було вручено 188 дипломів та сертифікатів, відзначено Подяками закладу 11 працівників ліцею та 36 батьків учнів.

Протягом року покращено матеріально-технічну базу закладу, придбано предмети, матеріали, обладнання та інвентар.

За рахунок коштів загального фонду бюджету профінансовано витрати на загальну суму 6962,4 тис. грн., в т.ч.:

1). Предмети, матеріали, обладнання та інвентар – 82,8 тис. грн.:

- Канцтовари – 3,2 тис. грн.
- Передплата періодичних видань – 15,5 тис. грн.
- Світильники – 2,6 тис. грн.
- Жалюзі – 4,4 тис. грн.
- Термометри – 2,7 тис. грн.
- Сушилки для рук – 8,2 тис. грн.
- Вішак для одягу – 3,0 тис. грн.
- Парти – 20,9 тис. грн.
- Будівельні матеріали (шпалери, щітки, валики, рукавички і т.п.) – 15,4 тис. грн.

- Фарби – 6,9 тис. грн.;

2). Медикаменти для кабінету медсестри – 24,6 тис. грн. в т.ч. бактерицидний опромінювач – 20,1 ;

3). Послуги харчування учнів – 1423,5 тис. грн.;

4). Інші послуги – 98,4 тис. грн. (оренда майна – 64,0 тис. грн., телефон – 2,0 тис. грн., обслуговування комп'ютерів – 24,0 тис. грн., вивіз сміття – 2,4 тис. грн., страхування майна – 2,1 тис. грн., послуги програмного забезпечення та придбання електронних ключів – 2,0 тис. грн., перезарядка вогнегасників – 0,4 тис. грн., прання, чистка штор та килимів – 1,4 тис. грн.);

5). Відрядження – 0,8 тис. грн.;

6). Енергоносії (тепло, електроенергія, вода) – 140,4 тис. грн.;

Надходження плати за надані додаткові освітні послуги на спеціальний рахунок – 146,3 тис. грн.

Використання коштів спеціального фонду 129,5 тис. грн., в т.ч.:

- Заробітна плата – 124,4 тис. грн.;

- Оплата послуг – 2,7 тис. грн. («Інтернет»);
- Енергоносії (тепло, електроенергія, вода) – 2,4 тис. грн.;

Отримано благодійної допомоги – 101,5 тис. грн., в т.ч. в натуральній формі – бланідає – 0,4 тис. грн, маски медичні – 3,1 тис. грн., проєктор – 14,7 тис. грн., екран проєкційний – 2,5 тис. грн., графічний планшет – 2,6 тис. грн., щитки захисні – 1,8 тис. грн., тримачі дозаторів мила – 0,3 тис. грн., електрообладнання – 0,4 тис. грн., ноутбуки (4 шт.) – 64,0 тис. грн., холодильник – 2,4 тис. грн., жалюзи – 0,7 тис. грн., опромінювач (6 шт.) – 1,4 тис. грн., видання науково-методичного «Вісника» та збірника «Стежка до Шевченка – 7,2 тис. грн.

Станом на 01.06.2021 р.

Залишок коштів на рахунку благодійного фонду «Ніжен» – 10985,29 грн.
Залишок коштів на благодійному рахунку в казначействі – 44699,63 грн.
Залишок коштів на спеціальному рахунку – 31135,15 грн.

Результати аналізу роботи ліцею свідчать про сплановану, системну та потенційну роботу педагогічного колективу. Разом із тим слід відмітити, що деякі аспекти потребують доопрацювання. Так, потрібно приділяти увагу підготовці учнів до складання предметів, які виносяться на ЗНО як профільних, так і непрофільних, індивідуальній роботі з учнями, що мають середній рівень знань чи високий рівень тривожності. На основі самоаналізів роботи предметних кафедр слід відзначити, що необхідно:

- забезпечувати:
 - надання організаційної та методичної підтримки педагогічним працівникам для оволодіння навичками роботи з електронними ресурсами;
 - вивчення та дотримання вимог Санітарного регламенту ЗЗСО у навчальний та поза навчальний час;
 - використання доступних засобів комунікації для учнів, які з поважних причин не можуть взяти участь у синхронному режимі взаємодії;
 - налагодження та підтримання зворотного зв'язку та конструктивної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу;

- вносити зміни до формату та методики проведення заходів;
- здійснення моніторингу і контролю якості навчання.

Значну увагу необхідно приділити постійному підвищенню якості освіти та якості освітньої діяльності, використанню системного підходу до здійснення моніторингу на всіх етапах освітнього процесу, функціонуванню структури внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Гупал О. С., учитель початкових класів Київської гімназії східних мов № 1;

Дєєва Н. О. учитель англійської мови Бобровицького ліцею Бобровицької міської ради Чернігівської області;

Івахненко Н. Г. учитель японської мови Київської гімназії східних мов № 1;

Карпенко З. М. учитель-методист японської мови, керівник гуртка «Сходознавство» Київської гімназії східних мов № 1;

Клименко Н. Ю. учитель біології, хімії та географії Ніжинської гімназії № 5;

Коваленко Л. О. учитель математики Бобровицького ліцею Бобровицької міської ради Чернігівської області;

Кулініч Г. В. учитель хореографії Київської гімназії східних мов № 1;

Масловська Л. Г. учитель-методист української мови та літератури Київської гімназії східних мов № 1, відмінник освіти України;

Олійник А. М. кандидат педагогічних наук, учитель-методист української мови та літератури, Київської гімназії східних мов № 1;

Плотнікова І. С., учитель китайської мови, спеціаліст вищої категорії Київської гімназії східних мов № 1;

Салівон Т. І. учитель зарубіжної літератури Ніжинської гімназії № 5;

Сегеда Ж. П. учитель зарубіжної літератури Київської гімназії східних мов № 1;

Сократова Л. Г. учитель-методист китайської мови Київської гімназії східних мов № 1, заслужений учитель України;

Темченко Л. В. учитель української мови та літератури Київської гімназії східних мов № 1;

Шевчук Т. М., директор Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради, вчитель-методист.

**ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ПОДАЧІ РУКОПИСІВ СТАТЕЙ
ДО «НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ВІСНИКА
НІЖИНСЬКОГО ОБЛАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІЦЕЮ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації від 17 вересня 2012 р.

До друку приймаються наукові статті, методичні розробки уроків науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів та вчителів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, професійно-технічних училищ тощо.

Збірник буде формуватися з наступних **секцій**: *гуманітарні науки; природничо-математичні наук; соціально-психологічна та виховна робота.*

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ:

Редакційна колегія приймає до збірника наукові статті, які містять необхідні елементи:

постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями;

аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор;

формулювання цілей статті (постановка завдання);

виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Редакційна колегія приймає до збірника методичні розробки уроків, виховних годин, які містять усі вимоги, необхідні для відповідних матеріалів.

1. Матеріали подаються українською, англійською, німецькою або російською мовами в друкованому та електронному варіантах від 6 сторінок.

2. Формат аркуша А 4 (29 см x 21 см), орієнтація – книжна, **тільки версії Word 2003**, шрифт Times New Roman 14 пт, абзац – 1,25 см, міжрядковий інтервал 1,5 з розмірами полів: верхнє – 20 мм, ліве – 20 мм, праве – 20 мм, нижнє – 20 мм.

3. Назва статті друкується великими літерами по центру.

4. Під заголовком статті малими літерами – прізвище, ініціали автора, посада та місце роботи.

5. **Нумерація сторінок не виставляється.**

6. **Статті публікуються в авторській редакції.**

Стаття до друку подається на флешці (або на електронну адресу kobzars@meta.ua, i.natali10@ukr.net) та надрукованою українською, англійською, німецькою або російською мовою на папері формату А4 через 1,5 інтервал, шрифт – 14-й кегель (обсяг статті – 6–15 сторінок) на адресу: вул. Богуна 1/1, м. Ніжин, Чернігівська область.

*Додаткова інформація: гонорар за публікацію не сплачується; матеріали підлягають внутрішньому рецензуванню, яке здійснюється членами редакційної колегії та фахівцями відповідної галузі; редакція залишає за собою право на редагування і відхилення статей; автор статті відповідає за правильність і достовірність викладеного матеріалу, належність останнього йому особисто, точність викладених у роботі фактів (даних) та якість перекладу цитат з іномовних джерел (за наявності). Передрук опублікованих матеріалів збірника здійснюється тільки з дозволу автора і редакції.

Науково-популярне видання

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ВІСНИК
НІЖИНСЬКОГО ОБЛАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІЦЕЮ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

Видано в авторській редакції

Укладачі: Н. О. Івахно, Т. М. Шмаглій

Науково-методичний збірник. – 2022. – Випуск 1 (21).

Верстка, макет: *С. М. Сліпак, Т. М. Шмаглій*

Дизайн обкладинки: *Л. І. Лисенко*

Підписано до друку р. Формат 60x84/16. Папір офсет.
Гарнітура Times. Ум. др. арк 8,37.Обл.-вид. арк. 10,31.
Тираж 300 прим.Зам.№

Видавець ПП Лисенко М.М.
16600, м. Ніжин Чернігівської області,
вул. Шевченка, 26 В.
Тел.: (04631) 9-09-95; (067) 4412124

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 2776 від 26.02.2007 р.